

Katedra

Intervju: dr. Spomenka Hribar, Drago Kos | dr. Boris Vežjak: Realnost in navideznost afer | Igor Mekina: Medijsko pleskanje diplomacije

97700224929009

Država – to smo mi!

Po številnih aferah in arogantnem obnašanju politikov so se državljani Republike Slovenije odločili stvari vzeti v svoje roke. Ustanovili so civilno-družbeno gibanje, ki vključuje Slovence različnih političnih prepričanj. Prva ugotovitev gibanja je, da smo država mi vsi. Kdor goljufa državo, goljufa

samega sebe in druge. Prva zahteva gibanja je, da politiki služijo državi oziroma ljudstvu. Ker smo država vsi, mora država skrbeti za vse, zato v gibanju zahtevajo socialno državo. Ker države brez ljudi ni, poudarjajo, je človeški in tudi naravni kapital bolj pomemben od finančnega.

»Stanje je kritično, razmišljaj kritično!«

**Naroči Katedro na
www.katedra-on.net**

**Študenti imajo pri naročnini 30 % popusta.
Beri Katedro že za ceno ene kave na mesec.**

ZAKAJ BI JO ISKALI? NAJ ONA NAJDE VAŠ NABIRALNIK.

*Ime in priimek:

*Ulica in hišna številka:

*Poštna številka in kraj:

E-pošta:

Telefon:

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja drugo sredo v mesecu. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Naročam se na mesečni časopis Katedra.

5 številk - 8,5€

10 številk - 15€

Študenti imajo 30 % popusta pri naročnini.

Sem študent/ka.

Za upoštevanje popusta morajo študentje z naročilnico poslati tudi potrdilo o vpisu. Upoštevamo tudi skenirane študentske izkaznice, ki bodo poslane na info@katedra-on.net

Poštnina in DDV sta vključena v ceno.

KATEDRA, MOČ BESED

Slovenski akademski in študentski časopis Katedra

Založnik in izdajatelj

Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor

Vodja projekta

Dr. Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo

GSM: 031 731 192
info@katedra-on.net

Odgovorni urednik

Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Glavni urednik

Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net

Izvršna urednica

Daša Purgaj

Sodelavci

dr. Boris Vezjak, dr. Samir Osmančević, Darinko Kores Jacks, Igor Mekina, Dario Svetelj, Igor Bašin, Andrej Adam, Karolina Babič, Rok Kralj, Samo Bohak, Jasmina Godec, Gregor Kuhar, Sami Al-Daghistani, Simon Rajbar, Asta Vrečko, Maja Kaučič, Kristijan Ježič, Aljaž Selinšek, Tadej Buzeti, Jasmina Založnik in Gregor Lozar.

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek, Tina Sovič

Marketing

Peter Vrtič
GSM: 064 116 740
info@katedra-on.net

Naklada: 8.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva.

Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027.

Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS.

Naslovnica: Zoran Smiljanič

Bogati pomagajo bogatim

Aleš Kustec

Bolivijski predsednik Evo Morales se je odločil, da bo za žrtve potresov na Haitiju in v Čilu namenil polovico svoje plače. Prav zabavno je bilo poslušati odgovore slovenskih poslancev v oddaji Studio City na vprašanje, ali tudi sami razmišljajo v tej smeri (v slovenskem okolju). Jožef Jerovšek (SDS) je dejal, da je v tem trenutku nekaj poslancev, ki ne morejo dobiti zaposlitve in so pravzaprav socialni problem. Ob vseh, ki so pomoči potrebni, se predragi poslanec najprej spomni na svoje nekdanje kolege, ki so ne nazadnje v svojem mandatu prejeli (zelo) solidno plačo, nato pa še eno leto nadomestilo. O enoletnem nadomestilu lahko številni delavci, ki so v tem času ostali brez službe, le sanjajo. Poslanec se nato zagovarja, da bi vsaka skupina morala biti solidarna tudi znotraj lastne skupine. Delavci bi torej morali pomagati delavcem, revni revnim in seveda bogati bogatim. In zakaj bi bogati pomagali bogatim? Da bi še bolj obogatili. Ob tem pa seveda ni nepomembno opozoriti, da so (bogate) banke z davkoplačevalskim denarjem (za zdaj) rešili navadni ljudje. Breda Pečan (SD) ne vidi smisla v zbiranju denarja za eno skupino, ki jo je delodajalec ogoljufal. Če vzamemo primer tujih delavcev v kočevski Prenovi, je pretežno kriv res delodajalec, vendar zakone sprejemajo poslanci, poleg tega so zatajile tudi inšpekcije. Torej država nosi del odgovornosti. A če pustimo dlakocepstvo odgovornosti, pomoč se daje iz srca. Omenjeni delavci si jo zaslužijo že zaradi svoje žalostne situacije. Seveda je vedno laže

reči, zakaj bi pomoč moral dati jaz, naj jo da kdo drug, oziroma v primeru poslanke, naj se sistemsko uredi. Ob izmikajočih se odgovorih slovenskih poslancev ostaja vprašanje, kako se je potem Morales lahko odpovedal polovici svoje plače? Morales je bil, preden je postal prvi predsednik indijanskega poretka v Boliviji, pridelovalec koke. Morales torej izhaja iz ljudstva. In kot rečeno, »revni« si pomagajo med sabo. Slovenski politiki pa so izgubili stik z ljudstvom. Imajo se za elito. In elite si pomagajo med sabo. Morales je bil, preden se je podal v politiko, vodja civilnodružbenega gibanja za ohranitev tradicionalnega (indijanskega) pridelovanja koke. Politika za Moralesa torej ni pomenila prestiža, temveč nadaljnji boj za izboljšanje življenja ljudi. Slovenski politiki pa so civilnodružbeno gibanje zapustili po osamosvojitvi. Še ena pomembna razlika je med Slovenijo in Bolivijo. Slovenija za razliko od Bolivije še ni spoznala vseh pasti, ki jih s sabo prinašajo (neoliberalne) reforme s krčenjem socialne države in privatizacijo. Naš premier nas pomirja, da smo na poti zmagovalcev in ne poražencev. (Bogati) zmagovalci si bodo seveda pomagali med sabo. A kdo bo pomagal (revnim) poražencem, ki jih je tudi pri nas vedno več? Iz preteklih izkušenj vemo, da zgolj (še posebej to velja za netrajnostno) z gospodarsko rastjo ne bo mogoče poskrbeti za blaginjo vseh ljudi. Poleg gospodarskega razvoja potrebujemo torej tudi prerazporeditev družbenega bogastva. Morda pa bi bogati vendarle morali pomagati revnim.

INTERVJU

Dr. Spomenka Hribar
Kritična analiza slovenske politike in družbe

Recimo: na »dnu« so ljudje s travmami, na »vrhu« gibanja pa je tisti, ki artikulira njihove travme in interese in je videti, kot da jih pooseblja – in je zato »Vodja«. Če igra svojo politično igro s travmami ljudi, je to njegova velika odgovornost. Kajti igra s travmami in sovraštvom je vegana, predvsem pa nemoralna.

INTERVJU

Drago Kos
Iznajdljivost in korupcija sta različni kategoriji

Pri nas je korupcija torej zgolj sredstvo za zadovoljevanje pohlepa. In če ni sistema vrednot, ki bi korupcijo vnaprej preprečeval, kjer bi že samo misel na korupcijo bila nekaj negativnega, potem tudi ni nobenih moralnih zadržkov, ko se morajo ljudje odločiti, ali bi delovali koruptivno ali ne.

10

16

ISKANJE VIZIJE 4
Dolgoročna vizija trajnostnega razvoja Slovenije

KRASNI NOVI SVET 6
Zaskrbljujoči črni scenariji prihodnosti

D(N)O DNA 7
Dario Svetelj: Muke vsakdana

PROSTOVOLJSTVO 8
Paradoks »brezposelnih prostovoljcev«

(NE)STRPNOST 9
Sprevržena družba ali sprevržena razprava?

KOMENTAR 14
Dr. Boris Vežjak: Realnost in navideznost afer

DRŽAVLJANSKA VZGOJA 15
Demokracija na preizkušnji

TIHA IHTA 19
Maja Kaučič: April, april!!!

DIAGNOZA 19
Kristijan Jejčič: Velike težave male države

LOJALNOST MEDIJEV 20
Medijsko pleskanje diplomacije

KULTURA BALKANA 22
Kulturna zgodovina Bosne in Hercegovine

23 POLITIKA BALKANA
Nikogaršnja zemlja

24 PROMETEJEV DNEVNIK
Turčija med Atatürk in Mevlano

26 ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA
Lepota prevare

28 NAUKI ZGODOVINE
Historia magistra vitae est*

29 NA ZATOŽNI KLOPI
Pred sodiščem zaradi karikature in besedne zveze

30 ŠTUDENTSKO DELO
Se brezno izkoriščanja polagoma le izteka?

32 INTERVJU
Dalaj Eeol: »Strgani so vsi po vrsti, od filozofov, politikov in ostalih ubogih«

34 KULTURNI BRLOG
Igor Bašin: Krogi

35 SODELOVANJE
Skupnost kot potencialna nosilka družbenih sprememb

36 FILM
Das weisse Band kot moralno sporočilo

37 KNJIŽNA POLICA
38 LITERARNE PISANKE
39 POLITIČNA SATIRA

Dolgoročna vizija trajnostnega razvoja Slovenije

Novi cilji oziroma vizija bo usmerjena k blaginji vseh državljanov in tudi človeštva kot celote, vzdrževanju ravnovesja med potrebami človeštva in zmožnostmi planetarnega okolja (trajnostni razvoj) in spoštovanju človekovih pravic.

Rok Kralj, foto Matic Štojs

Slovenija, pravzaprav njena vlada, je pred kratkim sprejela strategijo za izhod iz krize (o tem smo več napisali v prejšnji številki). A ta strategija je zgolj nabor bolj ali manj kratkoročnih in že »prežvečenih« ukrepov za izhod iz krize oziroma vrnitev na stare tirnice, kot so visoka rast BDP-ja, rast finančnih trgov in dobičkov; po angleško bi temu rekli »business as usual«. In kaj če nam to zares uspe? Si res želimo takšnega izhoda iz krize, ki je neločljivo povezan s krčenjem pravic delavcev in človekovih pravic na splošno, z nadaljnjo degradacijo okolja, zmanjševanjem biotske raznovrstnosti itd.? Vsaka strategija, ki »želi« postati uspešna, mora biti nujno vpeta v vizijo družbe, ki ni zgolj nabor nekaj (bolečih) ekonomskih ukrepov, temveč celovita predstava (*vision*) prihodnje družbe – njenih vrednot, medsebojnih odnosov, institucij; njene politike, ekonomije itd.

V petek, 19. marca, je bila v Veliki dvorani državnega zbora konferenca z naslovom Dolgoročna vizija trajnostnega razvoja Slovenije. Konferenca je bila del širšega procesa oblikovanja nove vizije države, ki ga je z dokumentom *Kam po krizi* konec leta 2009 sprožila skupina strokovnjakov raznolikih področij. Konferenca je »doživela« kar nekaj odzivov v javnosti, zato je prav, da razmislimo o celotnem dogajanju – pred in med konferenco ter po njej. (Sam sem bil aktivni udeleženec konference, zato bo ta razmislek tudi pogled »od znotraj« in vsekakor subjektivne narave. A kdo – poleg številnih predstavnikov ekonomske znanosti – še verjame v popolno znanstveno, strokov-

no, novinarsko ali kakšno drugačno objektivnost in nevtralnost?)

Dokument

Konec decembra 2009 so Marta Gregorčič, Matjaž Hanžek, Lučka Kajfež - Bogataj, Lev Kreft, Ana Murn, Dušan Plut, Tine Stanovnik, Jožef Školč in Jože Trontelj javnosti predstavili dokument *Kam po krizi? Prispevek k oblikovanju trajnostne vizije prihodnosti Slovenije*, v katerem so predstavili svoje »pogled na nekatere vzroke in okoliščine trenutne finančne krize in gospodarske recesije, ob tem pa predlagali nekaj zamisli, kako naj bi v prihodnosti urejali razmere za gospo-

Akademik dr. Jože Trontelj je podvomil o neoliberalnem kapitalizmu in tekmo za materialno blaginjo označil za slab cilj, zato se moramo usmeriti h kazalcem nematerialne blaginje, ki so povezani s človekovo srečo.

darski razvoj, družbo in medčloveške odnose«. Ker je skupina izjemno raznolika, lahko rečemo, da pokriva širok spekter družbenih področij – sociologijo, filozofijo, ekonomijo, ekologijo in politiko; torej ji ne moremo očitati enostranskih pogledov in rešitev, kakršne imajo brezštevilne ad hoc ekonomske strateške skupine.

Samo s širokim pristopom je mogoče »spremeniti naš pogled na svet, naše odnose z drugimi ljudmi in okoljem ter se predvsem zavedati omejitev, ki nam jih določa planet«, pravijo avtorji dokumenta in postavljajo izhodišča, ki jih moramo vsekakor upoštevati, če želimo narediti resne spremembe, in sicer da je »naš planet samo eden, omejen in nikogaršnja lastnina – dan vsem v varstvo in odgovorno rabo«; »količinsko usmerjenost moramo spremeniti v prizadevanje za kakovost«; naše načrtovanje mora

biti celostno in dolgoročno; temeljni družbeni cilj pa »doseganje blaginje v širokem pomenu besede«; država mora »prevzeti tisto vlogo, zaradi katere je sploh nastala: urejanje skupnih zadev, ki jih posamezniki vsak zase težje ali pa sploh ne morejo urejati«.

»Pri določitvi vizije razvoja«, pravijo člani skupine v svojem dokumentu, »je smiselno temeljito premisliti naslednje temeljne razvojne dileme: na razvoj moramo gledati kot prepletano, med seboj odvisno spreminjanje različnih družbenih podsistemov. Poudarjamo štiri najpomembnejše: kulturni/vrednotni, okoljski, ekonomski/

gospodarski in socialni.« Pomembno je predvsem, da je skupina ekonomijo umestila na mesto, ki ji v družbi pripada – kot eden od soodvisnih družbenih podsistemov. Danes igra vlogo nekakšnega nadsistema, ki naj bi deloval svobodno, brez vmešavanja od zunaj (države) s tem, da sam prodira prav v vse pore družbe in si jih podreja. Zato je sleherna strategija izhoda, ki upošteva zgolj ekonomski vidik, obsojena na kaj hitro in klavrno konec. Skupina nadalje predlaga »nekatero pomembno politiko«, kot so »redefiniranje javnega in zasebnega, skupnega in posameznega, kolektivnega in individualnega«; »uvajanje politik redistribucije in solidarnosti«; »potrebo po redefiniranju odnosa med delom in kapitalom«; »uvajanje standardov in načel odgovornosti«, prehod »od nadzorništva k samoupravljanju/soupravljanju in samo-

nadzoru«; »od politik odvisnosti k politikam trajnostne samozadostnosti« in druge politike, ki so »premisleki o novi paradigmi sonaravnega, vzajemnega, odgovornega, medregijsko skladnejšega in trajno vzdržnega razvoja Slovenije«.

Konferenca

Sama konferenca v Veliki dvorani državnega zbora je bila vsekakor odraz družbe, v kateri živimo. Nastope bi mirno lahko razdelili na »zvezdniške« in zato medijsko odmevne ter šele kasneje nastope »navadnih« strokovnjakov, predstavnikov civilne družbe, sindikalistov in vseh drugih. Poglejmo si zgolj nekaj poudarkov iz sicer dolgotrajne razprave (od 9.30 do 15. ure).

Soj bliskavic, brnenje kamer in lov novinarjev za izjavami; pozornost mainstream medijev se je osredotočila na nastope »zvezdnikov«, ki pa s samo izhodiščno idejo skupine niso imeli kaj dosti skupnega. Kot ponavadi smo lahko slišali fraze, ki gredo sicer hitro v uho, imajo pa kaj malo vsebine. Premier Pahor se je ponovno zavzel za »tekmovalnost kot glavno vodilo, a ne brez solidarnosti«. Gresta tekmovalnost in solidarnost res skupaj? Prizadevanja za blaginjo celote, za trajnostni razvoj in družbeno pravičnost vse doslej ni bilo mogoče uresničiti z medsebojnim tekmovanjem, kvečjemu s sodelovanjem in solidarnostjo. Naloga države je ustvariti »okolje, ki bo omogočilo tekmovalnost«, je še povedal premier. Mogoče pa bi lahko ustvarili okolje, ki bi omogočilo sodelovanje in solidarnost, kar še ne pomeni, da si podjetja v tem okviru ne bi prizadevala za kakovost in razvoj. Komisar Potočnik je dejal, »da se je

za Slovenijo vredno potruditi«. Okej, pa saj to res ni nič takšnega, to nam je vsekakor jasno. Poudaril je tudi, da za tržni sistem trenutno ne poznamo boljše alternative. Mogoče res ni boljše alternative (oziroma o njej v vrhovih politike niti ne razmišljajo), definitivno pa jo je treba poiskati in prav to je bistvo konference o novi viziji: poiskati alternative domnevno najboljšemu sistemu, ki je na voljo. Minister Gaspari se je med drugim zavzel tudi za komercializacijo javnega sektorja. A komercializacija javnega sektorja pomeni tudi njegov konec. Vstop tržne oziroma komercialne logike uničuje temeljni namen javnega sektorja (zdravstva, izobraževanja, socialnega varstva itd.), to pa je: omogočiti vsakomur dostop do javnih storitev.

Vendar je akademik dr. Jože Trontelj podvomil o neoliberalnem kapitalizmu in tekmo za materialno blaginjo označil za slab cilj, zato se moramo usmeriti h kazalcem nematerialne blaginje, ki so povezani s človekovo srečo. Uvodničar, predsednik državnega zbora Pavel Gantar, je poudaril, da živimo v času krize, »ki zagotovo ni samo ekonomska in finančna, in je pravzaprav ni mogoče popolnoma umestiti v nam dobro znana ciklična nihanja gospodarstva, ki so skoraj naravna zakonitost gospodarskega razvoja«. Ob koncu prvega dela konference je govoril še Matjaž Hanžek, predstavnik skupine, ki je pripravila izhodiščni dokument in organizirala konferenco. Hanžek je z nekaj tabelami ovrigel neprestane napade na javni sektor, saj je Slovenija večino skoraj povsem na repu evropskih držav, ko gre za delež zaposlenih v javni upravi glede na število vseh

zaposlenih v državi. Če bi želeli imeti tolikšen delež zaposlenih v javni upravi glede na število vseh zaposlenih, kot ga ima celotna EU, bi morali ta trenutek zaposliti še 32.160 ljudi, če se primerjamo z Dansko, pa še 126.340, pravi Hanžek in poudarja, »da gospodarstvo v prihodnosti ne bo nosilec novih delovnih mest«, saj smo priče »spremenjeni vlogi dela«. Hanžek se je tudi vprašal, kaj je družbeno koristno delo in kako ga merijo današnji kazalniki. Na to je odgovoril s slikovitim primerom: če se pripeti avtomobilska nesreča, v kateri je poškodovan človek, se bo mehanikovo delo popravila avta štel za pozitivno z vidika bruto družbenega proizvoda, torej gre za družbeno koristno delo, zdravljenje ponesrečenca pa se bo štel za zapravljanje javnega denarja. (Odmor; odhod političnih zvezdnikov in odhod medijev, ki so si pridobili dovolj materiala za poročanje, čeprav se je predstavila zgolj desetina razpravljavcev.)

Široka paleta razpravljavcev se je – tokrat brez soja žarometov – dotaknila izjemno raznolikih tem in področij. Dr. Rudi Rizman je poudaril, da sam nerad govori o krizi, ampak prej o »procesu destrukcije«, ter da je nastopil »čas gasilcev, ki niti ne gasijo učinkovito«. Alenka Šelih je opozorila, da so »krizo povzročili moški, ki jo tudi sami rešujejo«. Spomenka Hribar je svoj prispevek začela z odlomkom iz Svetega pisma, ko Bog po stvarjenju sveta reče Adamu in Evi: »Bodita rodovitna in množita se, napolnita zemljo in si jo podvrzita ...« In ta stari vzorec je še vedno v veljavi.

Ekonomist Bogomir Kovač je poudaril, da ne smemo ločevati strategij

od vizije. Razpravo na konferenci dan poprej, ki jo je pripravila skupina petih ekonomistov pod okriljem ministra Gasparija, je označil kot »ekonomistično« in »mnogo bolj zgrešeno«. To pa je v svojem komentarju v Mladini (O oslovi senci; 26. 3. 2010) podrobneje pojasnil: »Če je vizija radikalna in abstraktna, če ponuja nov pogled na svet, potem mora biti tudi mobilizacijska. To pa lahko postane samo, če ima konkretne nastavke.«

A vendar so se v nadaljevanju konference našli tudi sicer redki konkretni nastavki, kot sta (že znani) predlog univerzalnega temeljnega dohodka in razmislek o drugačni, bolj pravični delitvi dobrin. A ne gre samo za »konkretno nastavke«, ki jih pogreša dr. Kovač, dejstvo je, da konferenca končno jemlje sapo »ekonomistični« družbeni prevladi. Zato se lahko strinjamo z dr. Rizmanom, ki je na konferenci dr. Bogomirja Kovača izvzel iz večinske ekonomske srenje, ki ni znala niti napovedati krize niti nima ideje, kako jo rešiti.

Odzivi

Poleg zelo številnih prispevkov mainstream medijev, ki so »pokrili« zgolj nekaj zvezdniških nastopov, je bilo vendarle tudi nekaj resnih komentarjev. Tako je Janko Lorenci v isti številki Mladine (Primitivno ali civilizirano?) kot dr. Kovač primerjal oblikovanje vizije s strategijo, ki jo je oblikovala skupina petih ekonomistov pod vodstvom ministra Gasparija: »Gre za diametralno nasprotna, konkurenčna papirja o tem, kakšna naj bi bila Slovenija«, in medtem ko »vizija govori o potrebi po skupnih dobrinah, družbeni pravičnosti, odgovornosti, soupravljanju, trajnostnem razvoju«,

Gasparijeva skupina v svoji strategiji »zagovarja status quo«. Po mnenju te skupine je sistem »trdoživ in vitalen, potrebni so le manjši popravki«. Pravzaprav je g. Lorenci jasno povedal, za kaj pri vsej stvari gre: ali ohraniti status quo ali se lotiti temeljitih sprememb, ki bodo temeljito preobrazile družbo. Zato potrebujemo dolgoročno vizijo razvoja Slovenije in ta ne more biti dolgoročna, če ni tudi trajnostna.

Naprej

Celoten proces ustvarjanja dolgoročne vizije Slovenije lahko ocenimo za izjemno pomembnega. Mobilizacijski politični cilji vstopanja v tako imenovane evroatlantske in monetarne povezave so daleč za nami in zdaj jih vse bolj nadomešča razočaranje, saj tolikokrat obljubljenega boljšega življenja ni od nikoder. Družba vsekakor potrebuje novo vizijo oziroma cilje, ki niso povezani s prinašanjem demokracije v oddaljene države ali ekonomijo, ukrojeno v skladu z interesi trga oziroma korporacij.

Novi cilji oziroma vizija bo usmerjena k blaginji vseh državljanov in tudi človeštva kot celote, vzdrževanju ravnovesja med potrebami človeštva in zmoglostmi planetarnega okolja (trajnostni razvoj) in spoštovanju človekovih pravic. V tej smeri sta bila dokument in konferenca ter vsi odzivi nanju izjemnega pomena, vsekakor pa ne bo enostavno narediti »paradigmatskega preloma« znotraj političnih elit, ekonomske stroke (tu bo še posebej težko) in tudi v širši javnosti. Oblikovanje vizije ne sme postati talec vsakokratne politične opcije, zato je prav, da so ustvarjalci in »varuhi« vizije predstavniki civilne družbe in strokovnjaki zelo različnih področij.

Zaskrbljujoči črni scenariji prihodnosti

Po mnenju nekaterih strokovnjakov živimo v prelomnem času globalnih razsežnosti. Namesto vzpona in blaginje naj bi po njihovem mnenju vsakdan večine človeštva vse očitneje določali propad, ekološko uničenje in kulturna degeneracija. Napovedi za prihodnost niso optimistične.

Dario Svetej, ilustracija Zoran Smiljanič

Ne v ZDA ne v Evropi ni mogoče obvladati naraščajočega socialnega razslojevanja, okolju prijazna gospodarska rast in pravična razdelitev bogastva v tretjem svetu se zdita utopični. Najbogatejša petina vseh držav bojda razpolaga s 84,7 odstotka svetovnega družbenega proizvoda, premožnih 20 odstotkov drži zase 85 odstotkov svetovnega izkoriščanja lesa, 75 odstotkov predelave kovin in 70 odstotkov energije, omenjeni odstotki pa se z leti le še povečujejo v korist peščice. Cena »napredka« je visoka. Brezbrižnost do okolja in okoljskih težav, ki je posledica tako odtujitve od narave kot tudi velikokrat privzgojene potrošniške miselnosti,

je med najlaže ugotovljivimi pojavi v sodobni družbi. Ves planet na srečo ne pripada samo čistilcem kapitala in nenehne gospodarske rasti, ki radi pozabljajo, da so naravni viri omejeni ter da kapital in »napredek« ne prinašata zgolj zadovoljstva in blaginje. Da kapital in »napredek« ustvarjata tudi vedno nove težave in konflikte, poleg ekonomistov že dolgo vedo zlasti okoljevarstveniki.

Grožeče podnebne spremembe, alarmantno izginjanje živalskih in rastlinskih vrst

Posledice nebrzdane sle po dobičku oziroma posledice pomanjkanja moralnih vrednot in ozaveščenosti samozvane »krone stvarstva« se med

drugim kažejo v šokantni izrabi naravnih virov planeta, kar posledično vpliva ne le na grožeče podnebne spremembe, temveč tudi na alarmantno izginjanje živalskih in rastlinskih vrst. Da si človeštvo z nespametno porabo naravnih virov žaga vejo, na kateri sedi, strokovnjaki že dolgo opozarjajo, a to očitno le malo pripelje k drugačnemu ravnanju. Na primer k zmanjševanju osupljivih vsot denarja, ki jih človeštvo vsako leto porablja za vojaške namene, namesto da bi jih denimo namenilo za promoviranje spoštovanja vsakršne oblike življenja, za varovanje okolja ali za spopad s podnebnimi spremembami. Prav slednje naj bi bilo po

mnenju strokovnjakov odločilno za prihodnost človeške družbe v celoti. Mnenja, da imamo za tovrstno ukrepanje še dovolj časa, vse bolj zamenjujejo črne napovedi. »Dvig temperature grozi, da bo prekinil življenje na Zemlji. Katastrofa je neizogibna,« napoveduje James Lovelock, morda najslavnejši okoljevarstvenik našega časa. Britanski znanstvenik, ki je v sedemdesetih letih minulega stoletja posvaril pred nevarnostmi ozonskih lukenj ter med drugim zaslovel s teorijo o Gaji (naš planet naj bi imel značilnosti velikanskega živega organizma), je prepričan, da je posledice globalnega segrevanja mogoče omiliti, vendar ne preprečiti. Lovelock je eden tistih strokovnjakov, ki menijo, da je človeštvo že porušilo občutljivo ravnovesje in da Zemlja že kaže svoj neprijazen obraz (temperaturni ekstremi, poplave, viharji ...). Vlade bi zato po njegovo morale razmišljati predvsem o tem, kako se spoprijeti s posledicami podnebnih sprememb, o vlaganjih v čisto energijo oziroma v obnovljive vire energije, če ne želimo, da na koncu podnebne spremembe privedejo do konca sveta, kot ga poznamo. Pesimizem, ki veje iz besed Jamesa Lovelocka, ni osamljen pojav med sodobnimi ekologi. Kot pravi bolgarski kibernetik Vladimir Dimittrov, so množično iztrebljanje živali in rastlin, ozonske luknje, vse pogostejše naravne katastrofe in bolezni, ki jih povzročajo ekološki problemi, le majhen del dogajanja, za katerega naj bi bila kriva človekova naraščajoča disharmonija z naravo. Namesto da bi se zavedali, da smo le del narave, ne pa njeni gospodarji, kot se pogosto zmotno misli, po njegovih ugotovitvah nespametno zapravlja-

Muke vsakdana

mo energijo za namene, ki nimajo nič skupnega z našim biološkim preživetjem. Zato pa imajo bojda toliko več skupnega s krizo vrednot človeške vrste, njenim slepim pohlepom in nesposobnostjo soočanja z resničnimi, za prihodnost res odločilnimi izzivi današnjega časa.

Kriza vrednot, sebičnost in pohlep
Razmišljanja o sodobnem svetu in njegovi prihodnosti najbrž niso mogoča brez razmišljanja o ameriškem imperiju, ki ima po mnenju nekaterih v rokah usodo vsega človeštva. Nobena skrivnost med poznavalci ni, da so se zaradi svoje sebičnosti in pohlepa ZDA znašle v velikih težavah. Pravzaprav naj bi se v veliki gospodarski in finančni krizi zavoljo krize vrednot in pohlepa znašla celotna zahodna civilizacija. Ugotovitve slovitnega ameriškega evolucionističnega biologa in pisca knjižnih uspešnic Jareda Diamonda so jasne in neizprosne. »Družbe propadejo, ker so nepripravljene in si zatiskajo oči, dokler ni prepozno. Civilizacijam je skupna ostra krivulja zatona. Ta se lahko prične že desetletje ali dva potem, ko je družba dosegla vrhunec prebivalstva, bogastva in moči,« pravi Diamond. Svarila so po njegovo leta 2008 bila povsod, toda možje, kot so Alan Greenspan, Ben Bernanke in bivši ameriški finančni minister Henry Paulson, jih menda niso hoteli videti. »Prelaganje težav v prihodnost ne bo prineslo uspeha. Baloni vrednosti v prihodnje bodo postali preveliki in zlomi še dosti hujši,« nam sliko prihodnosti slika Diamond.

Kaže, da se ljudje iz poučnih zgodb nekdanjih imperijev ničesar ne naučimo. Nasprotno, kaže da smo obsojeni na ponovitev starih napak, ki bodo še večje, in da neracionalno vedenje v bližnji prihodnosti zagotavlja še večjo, globalno krizo. Priznani ekonomist Marc Faber o ZDA meni, da so imperij v zatonu. »Ko družba enkrat postane uspešna, postane arogantna, pravičniška, polna napuha, korupcije in dekadence. Pretirano zapravlja in se spušča v drage vojne. Premoženiška neenakost in posledična socialna trenja se povečajo in družba zdrsnje v zaton,« ugotavlja Faber. Nobelov nagradjenec za ekonomijo Joseph Stiglitz je prav tako pesimističen. Po udarja namreč, da se bomo le malce oddahnili pred naslednjo krizo in da se v bistvu ni nič spremenilo. Barack

Obama, Kongres in Ameriška centralna banka Federal Reserve so zanj le lutke, ki jih vodijo lobisti. Po mnenju nekaterih ekonomistov je krivdo za pesimistično prihodnost treba iskati predvsem pri Wall Streetu, ki menda odločilno vpliva na zakonodajalce, po mnenju drugih, denimo finančnega zgodovinarja Nialla Fergusona, pa je glavni krivec centralna banka Federal Reserve, saj brez enostavnega dostopa do poceni denarja ne more nastati pravi balon vrednosti. Ferguson je prepričan, da je naslednji balon vrednosti, njegov pok in posledičen zlom že zagotovljen zaradi ameriškega več tisoč milijard dolarjev težkega dolga, svoje pa naj bi naredili še lobisti in nenasitni pohlep Wall Streeta.

Ko neracionalno razmišljanje zamenja argumente

Sicer pa je med trenutno največjimi pesimisti med ekonomisti tudi Henry Kaufman, ki prihodnost vidi pesimistično že dolgih 24 let. »Neracionalno razmišljanje je zamenjalo argumente, znanost in tehnologijo,« pravi Kaufman in se sprašuje, zakaj smo tako katastrofalni pri vodenju finančnih ustanov, obenem pa tako dobri v medicini, strojništvu ter telekomunikacijah. Zakaj lahko ljudje na Luni pristanejo do metra natančno, svojega gospodarstva pa ne znamo usmeriti stran od čeri? »Izračuni so bili vedno pravilni, a sklepi, ki smo jih potegnili, so bili napačni. Zakaj? Sebični in kratkovidni politiki in bankirji,« na krivce za težave pokaže Kaufman. Toda kaj pravzaprav storiti? Kako se sploh izogniti politikom, bankirjem, propadu civilizacije? Vsaj za Bartona Biggsa, vrhunskega finančnega analitika banke Morgan Stanley in pisca knjižne uspešnice »Wealth, War and Wisdom (Bogastvo, vojna in modrost), ni dileme, čeprav se njegova priporočila berejo kot dogodki iz kakšnega apokaliptičnega romana. »Prodajte vse, kupite orožje in hrano ter zbežite v divjino. Vaše pribežališče mora biti samozadostno in sposobno pridelovati hrano. Moralo bi biti dobro založeno s semeni, gnojili, konzervirano hrano, zdravili, obleko in podobnim,« svetuje Biggs v svoji knjigi.

Kot vse kaže, čudakov, posebnežev in nepopravljivih optimistov najbrž ne bo manjkalo tudi v bližajočem se krasnem novem svetu.

Si predstavljate, da bi pri nas naenkrat bilo vse drugače? Nobenega politiziranja in (de)moraliziranja, nobenega izumljanja novih in recikliranja starih afer. Nobenih novih primerov zapravljanja davkoplačevalskega denarja in primerov novih nacionalnih sramot.

Si predstavljate? Najbrž ne. Kaj takega si je v teh časih pri nas na žalost že težko zamisliti! Pa saj ni več dneva brez poročil o novih odpuščenjih delavcev ali rasti brezposelnosti. Brez alarmantnih podatkov o dolgu države, poslovanju podjetij, pokojninskem sistemu, oškodovanju družbenega premoženja ... Da bi nam bile enkrat za spremembo prihranjene vsaj površne pridige o krizi ali zlorabah tega ali onega. Da bi izvoljenci vse revnejšega ljudstva postregli s preišljenimi ukrepi, namesto s sprenevedanjem, izgovori?

Kje pa! Utopija, znanstvena fantastika! Malce sanjarjenja seveda nikoli ne škodi, vendar velja staviti predvsem na trezen pogled z distance. Takšen pogled na svet v deželi pod Triglavom namreč obvaruje pred marsikatero zmoto ali nebulozo, hkrati pa pripomore k ohranitvi zdravega duha in zdrave pameti. Zlasti slednja nam ob vseh bizarnostih in banalnostih, ki smo jim izpostavljeni že na vsakem koraku, utegne priti še kako prav. Sicer pa ni težko razumeti tistih, ki jim spričo zaskrbljujočega stanja duha v naši družbi in njenih institucijah že dolgo ni več do smeha. Ampak vdajati se malodušju ali letargičnemu čakanju na boljše čase vendarle ne kaže. Boljše stanje in življenje na vseh ravneh navsezadnje prinaša le trud. Delovanje in sposobnost slehernega posameznika,

pa naj se to sliši še tako patetično. Skratka, prepričan sem, da so hvalevredne družbene spremembe vedno posledica preišljenega in vztrajnega delovanja posameznikov v pravilni smeri, ne pa posledica brezskrbnosti ali naključja. Do lepšega in boljšega jutri seveda pelje kar nekaj bližnjic, vendar samo s pomočjo prozornih propagandnih floskul in loščenja zunanje podobe zagotovo ne bomo prišli nikamor. Pot do uspeha navsezadnje pelje le v smeri praktičnih rešitev problemov. A kaj pravzaprav ostane, če teh ni od nikoder? Ja, ostane natanko to, kar pri nas pravkar čutimo na vsakem koraku: hiperprodukcijo sprenevedanja, izgovorov in prelaganja odgovornosti na nekoga ali kaj drugega. Ste že slišali, da bi se pri nas kdo za kaj čutil krivega? Ne, v teh krajih je zmeraj kriv sistem, krive so pretekle vlade, kriva je kriza, recesija. Krive so pretekle ideološke zablode, stare paradigme, vsega so krivi klientelizem, nepotizem in tajkuni, pogoltni menedžerji, sive eminence. Tu so seveda še najrazličnejše zarote, dežurni zunanji in notranji sovražniki, mafijske mreže in hobotnice, pa naravne danosti, podnebni pogoji, genske determinante, slabi zgledi na vseh ravneh, nezadostna mentalna higiena ... Pa s temi številnimi izgovori še zdaleč nismo pri kraju! Ne, dragi moji, niti približno! V tem miselnem okviru se lahko vrtimo nenehno – pa kljub temu zmeraj znova stopicamo na istem mestu. In prav v tem je štos! V dejstvu, da posledice tega že drago plačujemo. Da jih še dolgo bomo in da bo pri nas še dolgo šlo samo navzdol, če iz tega labirinta kmalu ne bomo našli izhoda.

Paradoks »brezposelnih prostovoljcev«

Karolina Babič

Prostovoljstvo se je sprva razvilo kot neplačana dejavnost, ki jo posamezniki v majhnem obsegu opravljajo v svojem prostem času, torej posamezniki, ki imajo svojo eksistenco že zagotovljeno in želijo s prostovoljnimi delom skrbeti za skupnost. V zadnjih desetletjih pa se pojavlja nova oblika prostovoljstva, ko prostovoljci postajajo pretežno ljudje, ki nimajo rednih prihodkov, ki so brezposelni in v prostovoljstvu iščejo še tisti zadnji preostali način vključenosti v družbo, iz katere so kot brezposelni izključeni.

Prostovoljstvo ni nekakšna postranska dejavnost ljudi v družbi, temveč pomeni močan in pomemben del aktivnosti vsake družbe; ne le v sodobnosti, temveč tudi v preteklosti. Seveda je prostovoljsko delo privzemalo zelo različne oblike v različnih časih in situacijah, zato lahko v tej skupini prepoznamo delovne brigade v socialističnih režimih, skavte in druge katoliške skupine v močno versko organiziranih skupnostih, pa tabornike, prostovoljne gasilce, ki jih je npr. v Sloveniji nekje okoli 120.000, in podobno. Zanimiv statistični podatek nam poda študija, ki jo je opravil Inštitut RS za socialno varstvo: prostovoljci so v Sloveniji v letu

2004 opravili 1,3 milijona delovnih ur, kar ustreza opravljenemu delu 7125 polno zaposlenih delavcev v enem letu; verjetno pa je številka še bistveno večja, če bi upoštevali še vse neregistrirano prostovoljsko delo. Že samo dejstvo, da imamo pri nas več kot 20.000 društev in še mnogo drugih nevladnih organizacij, ki delujejo pretežno na podlagi prostovoljskega dela posameznikov, nam priča, da smo kar solidno »prostovoljen« narod.

Prostovoljsko delo se večinoma obravnava kot izjemno pozitivna značilnost družbe in z določenega vidika je to povsem upravičeno.

Pojavlja se prav paradoksalna figura »brezposelnega prostovoljca«, ki se zato, da bi pridobil izkušnje in si odprl možnosti za zaposlitev ter predvsem, da bi se čutil vključenega v družbo, vključuje v prostovoljsko delo.

Pripravljenost ljudi, da brez plačila delajo in s tem pomagajo drugim posameznikom ali skrbijo za skupno dobro, je namreč lahko razumljeno kot dokaz, da nismo povsem podlegli kapitalistični logiki akumulacije, po kateri so se ljudje pripravljali truditi le za primerno plačilo. Porast prostovoljstva v vsaki družbi bi zato lahko po eni strani razumeli kot vidik upora sodobnemu ekonomskemu sistemu. Vendar pa nas pozitivna plat prostovolj-

skega dela lahko zavede in zato ne opazimo slabosti, ki spremljajo to obliko dela v sodobni družbi.

Prva težava se nam odpre, če se vprašamo, kakšno delo najpogosteje opravljajo prostovoljci. Če naštejemo nekaj primerov, lahko vidimo, da opravljajo večinoma dela, ki sodijo v sklop pravic s področja varstva, sociale in kulture: skrb za ostarele, skrb za socialno ogrožene, inštrukcije za otroke iz socialno šibkejših družin, rehabilitacija in reintegracija ljudi z duševnimi težavami, varstvo okolja, požarno varstvo, pravno varstvo, boj za pravice manjšin in živali, lo-

kalne kulturne dejavnosti, razvoj družbenih dejavnosti, vzpodbujanje aktivnega udejstvovanja pri oblikovanju družbe in države itd. Skratka, prostovoljci precej skrbijo za zadovoljevanje tistih pravic ljudi, ki bi jih morala pravzaprav vse zagotavljati država. Varnost, sociala, izobraževanje, kultura, zagotavljanje pravic so osnovne naloge države, ki se legitimira kot pravna in socialna država. Tukaj se pojavi vprašanje, zakaj obstaja tolikšna potreba po prostovoljskem delu v socialni, varnosti in kulturi, če gre pri tem za naloge, ki bi jih morala v celoti zagotavljati in financirati država. Nesporno je, da država računa na prostovoljce. Država ima v svojem planiranju že vkalkuliran precejšen obseg prostovoljskega dela, ki bo povsem *pro bono* poskrbel za zagotavljanje določenih pravic državljanov. Prostovoljci tako nastopajo predvsem kot pomemben element varčevalnih ukrepov države, ki vedno več svojih temeljnih nalog prelaga na ramena civilne družbe, in to brez primernega financiranja.

Drugi, še pomembnejši problem

se pokaže, če se vprašamo, kdo so ljudje, ki opravljajo prostovoljsko delo. V izhodišču je bilo prostovoljsko delo zamišljeno kot delo, ki ga brez plačila nekaj ur na teden ali na mesec opravljajo ljudje, ki so sicer eksistencialno stabilni, so zaposleni ali študentje ali upokojeanci, ki želijo v prostem času storiti nekaj dobrega za druge in za skupnost. Danes pa prostovoljci temu profilu ne ustrezajo več, temveč so prostovoljci vse pogosteje ljudje brez zaposlitve, brez zadostnih sredstev za življenje in predvsem ljudje, ki so iz produkcijskih procesov izključeni. Pojavlja se prav paradoksalna figura »brezposelnega prostovoljca«, ki se zato, da bi pridobil izkušnje in si odprl možnosti za zaposlitev ter predvsem, da bi se čutil vključenega v družbo, vključuje v prostovoljsko delo. In tukaj ne gre le za prostovoljsko delo, ki ga opravljajo ljudje v civilni družbi, temveč tudi za neplačano delo, ki so ga zaradi nedostopnosti zaposlitve pripravljani sprejeti v gospodarskih družbah (npr. neplačano uvajalno delo) ali v javnem sektorju (npr. neplačana pripravništva v šolstvu, v knjižnicah ipd.).

Skratka, prav nič čudno ni, da je prostovoljsko delo v pravem razmahu v zadnjih desetletjih, ko ekonomski procesi vse bolj težijo k t. i. *jobless growth* (rasti brez zaposlenosti), ko je vedno večje število ljudi izključenih iz produkcijskih procesov in s tem iz družbe kot take. Posamezniki zato vse pogosteje iščejo možnosti samopotrjevanja in vključevanja v družbo v prostovoljskem delu, ki pa je potemtakem »prostovoljno« zgolj v navednicah. Kje je tukaj »prosta volja« posameznika, ki je brezposeln in brez prave možnosti za zaposlitev ter posledično za vključitev v družbo? Imenovati brezposelnega, ki opravlja neplačano delo, prostovoljec, je enako paradoksalno, kot reči mu, da ima veliko prostega časa.

Prostovoljci Infopeke in EVS ter člani kolesarske mreže in simpatizerji so popravili in prebarvali stara kolesa, ki jih bodo v brezplačno izposojlo ponudili Mariborčanom.

Foto: DD, www.pekarna.org

Sprevržena družba ali sprevržena razprava?

Gregor Kuhar,
ilustracija Zoran Smiljanič

Slovensko javnost že nekaj časa buri predlog novega družinskega zakonika oziroma natančneje možnost posvojitve otrok, ki jo novi zakonik dopušča tudi za homoseksualce. Homofobna reakcija dela javnosti je bila pričakovana, kljub temu pa je presenetila s svojo neokusnostjo, katere vrhunec je bila razprava v državnem zboru.

Po prvih odzivih slovenske desnice na predlog zakonika je bilo videti, da bo šlo za utemeljeno razpravo v okviru vprašanja otrokove dobrobiti. Tako razpravo bi tudi pričakovali v moderni demokratični družbi – v družbi, ki temelji na svobodi posameznika, na katero se tako rado sklicuje. Toda že od samega začetka razprave je bilo slutiti, da gre prej za politično korektno zapakirano izražanje homofobnih stališč in predvsem za politično izkoriščanje vedno prisotnih homofobnih čustev prebivalstva. Tak vtis so dajale že izjave tipa »homoseksualci s parado ponosa posiljujejo večinsko prebivalstvo in provocirajo«, sum pa se je potrdil ob nestrpni kampanji zoper zakonik. Priča smo bili besedičenju o Naravnih zakonih, o Naravni družini, sprevačanju znanstvenih raziskav, obsežni propagandi zoper zakonik, ki ji je potem sledilo sklicevanje na javno mnenje (najprej se ustvarja netolerantno ozračje, nato se kot problem navaja predsodke, ki jih bodo deležni otroci), o neokusni izrabi otrok v protestnih shodih... Razlogov za ostro nasprotovanje zakoniku ne gre iskati zgolj v konkretnih posledicah, ki jih bodo deležni člani istospolnih družin in njihova

okolica, ampak predvsem v enakopravnejšem položaju homoseksualcev in v strahu, da bi doslej marginalizirane prakse postale normalne. Če je strah »branilcev tradicionalnih vrednot« pred družbo, ki tolerira drugačnost, še nekako razumljiv, pa to še zdaleč ne upravičuje napadov, ki posegajo v temeljne človeške pravice in dostojanstvo.

V parlamentu smo tako bili priča govoru poslanca SDS Franca Cukjati, ki je homoseksualnost poskušal prikazati kot bolezen, motnjo, perverzno in prehodno stanje, ki se ga lahko zdravi, pri tem pa se je skliceval

Tako ni šlo več za debato o istospolnih družinah, ampak o nemoralni in spolno sprevrženi družbi. Predstava o nemoralnosti moderne družbe, ki temelji na sekularnih temeljih, pa ni nekaj novega.

na zastarela pojmovanja psihiatrije, ki jih je dvomljivo interpretiral, na učbenike iz 80-ih let ter na obskurno ideološko motivirano raziskavo. Navaja kar nekaj raziskav, s katerimi poskuša družine staršev istega spola prikazati kot neprimerno okolje za vzgojo otroka. Opozorila strokovnjakov, da gre povečini za napačno interpretacijo raziskav ali za ideološko motivirane kvazi-raziskave, ne zaležejo, saj vemo, da pogosto povedana laž obvelja za resnico. Še posebej, če pri širjenju le-te sodelujejo avtoritete, kakršna je Cerkev in njeni mediji. Homofobi niso izpustili mikavne priložnosti in uvrstili homoseksualnost med zakonsko prepovedane spolne prakse, kot sta pedofilija in zoofilija. Gre za pogrevanja predsodka, da so homoseksualci tudi pedofili (mimo-

grede, med homoseksualci naj bi bil delež pedofilov nižji kot med heteroseksualci), in za širjenje paranoje s sklicevanjem na starševska čustva. Zoofilija pa je postala aktualna z afero Baričević, ki je sprožila pravo histerijo o nemoralnosti in sprevrženosti družbenih elit. Tako so homoseksualci, ki se jih že od nekdaj drži stigma sprevrženosti, izkrivljenosti, postali del t. i. spolno sprevrženih in nemoralnih elit. Bilo pa je zaslediti tudi namige v obratni smeri, ki so (liberalni) del družbe enačili s spolno razuzdanostjo, s prepovedanimi spolnimi praksami in s homoseksual-

nostjo. Spet pa se je govorilo o ljubijih moči iz ozadja, tokrat o homoseksualnem lobiju, ki naj bi bil najmočnejši v državi.

Tako ni šlo več za debato o istospolnih družinah, ampak o nemoralni in spolno sprevrženi družbi. Predstava o nemoralnosti moderne družbe, ki temelji na sekularnih temeljih, pa ni nekaj novega. Spis Janeza Janše *Boga ni. Vse je dovoljeno*. jo je le eksplicitno postavil za »lajtmotiv« političnega boja in diskreditacije dela slovenske družbe ter političnih strank, ki naj bi jo predstavljale. Zaskrbljujoče pri tem pa je, da gre za pojmovanje, ki je pred drugo svetovno vojno razdvojilo slovenski narod in ga pripeljalo do krvave državne vojne ter iskanja zavezništva pri okupatorju. Vnaprejšnje odrekanje namena delati dobro delu

državljanov, zaradi njihove spolne usmerjenosti ali političnih in religioznih prepričanj (ali ateizma), pripelje do položaja, ko politični nasprotniki in ljudje drugih prepričanj niso več nasprotniki in drugače misleči, ampak sovražniki. Pojmovanje, ki del človeštva enači z Zlom, je pojmovanje, ki je tekom zgodovine povzročilo največ gorja.

V tej luči so bolj razumljivi tudi nekateri dogodki zadnjega časa. Na peticijo revije Mladina, katere namen je vzpodbuditi javno razpravo o demilitarizaciji Slovenije in preureditvi Slovenske vojske, je Sindikat ministrstva za obrambo odgovoril z javnim pismom, ki podpisnike peticije ozmerja z izkoriščevalskimi pederasti, istospolno usmerjenimi in sodomiti. To pa zgolj priča o miselnosti, s katero se poskuša nagovarjati ljudstvo v času ekonomske in širše družbene krize, ko so ljudje zaradi slabega položaja in slabih obetov hitro pripravljeni poiskati krivca za vse težave v manjšinah, tujcih in v vseh drugačnih.

Tako ne moremo biti presenečeni niti ob protestu skrajnih nacionalistov zoper zaporno kazen napadalcev na gejevskega aktivista Mitjo Blažiča (niti ob brezbriznosti medijev do dogodka), torej ob zahtevi po pravici do diskriminacije, sovraštva in nasilja – ki jo je med drugimi izrazil tudi član SNS-a Srečko Prijatelj, ko je v parlamentu pojamlal nad diskriminacijo, ki je deležen zaradi homofobnih stališč. Kako bi bili presenečeni, ko pa je velik del politike v Sloveniji javno legitimiral sovraštvo do drugačnih in ga postavil za vrednoto.

Kritična analiza slovenske politike in družbe

Dr. Spomenka Hribar je sociologinja, publicistka in lahko bi rekli tudi civilnodružbena aktivistka. Z esejem Krivda in greh (objavljen v Katedri 1986) je kritično razgalila povojne poboje in se zavzela za spravo. Aktivno je sodelovala v procesu osamosvajanja in osnovanju slovenske države. Med letoma 1990 in 1992 je bila poslanka Slovenske demokratične zveze (del Demosa). Po umiku iz politike leta 1992 je še vedno »vpeta« v politično dogajanje s svojimi analizami in kritiko.

Aleš Kustec

Vas je kot družbeno analitičar-ko vsesplošna globalna kriza presenetila?

Nekoliko, čeprav sem v analizah predvidevala, da se mora enkrat zgoditi, in to kriza svetovnega obsega, ki bo zadevala samo bistvo naše civilizacije. Danes se človek namreč postavlja kot gospodar narave, samega planeta in smo seveda lahko pričakovali udar narave nazaj.

To sem vas vprašal zato, ker ste na predavanju v Mariboru v okviru Družabnega družboslovja dejali, da ima kriza svoje korenine v Stari zavezi.

No, ne čisto tako. V Stari zavezi je le zapisan temelj in perspektiva tega, kar imenujemo zahodna civilizacija. Na prvi strani Stare zaveze, v Genezi, je v obliki legende z metaforami opisano, kako je Bog ustvaril Zemljo in vse na njej, vključno s človekoma. In kako jima je potem rekel: »Plodita in množita se in napolnita zemljo ter podvrzita si jo in gospodujta ribam morskim in pticam nebeškim ...«, skratka: gospodujta vsemu, naravi sami! Do danes smo si podvrgli ves planet, zmedli naravne zakone, uničili naravno ravnotežje. Ne čutimo se kot varuhi narave, ampak kot njeni absolutni gospodarji. Današnja razlaga Svetega pisma sicer pravi, da Bog ni tako »misllil«, dejstvo pa je, da se je na ta način človek obnašal do narave – do danes, ko s svojo razvito dejavnostjo spreminja podnebje, spreminja cele pokrajine iz puščave v oazo in iz oaze v puščavo. To je najbolj nazorna slika krize, vse drugo pa sledi iz tega človekovega odnosa do narave: iz-

koriščanje človeka po človeku, izkoriščanje narave do njenih skrajnih meja in čez ter tudi izkoriščanje samega sebe. Človek se namreč ne razume več kot tisto enkratno, neponovljivo bitje, ne občuti več sreče, da sploh biva na tem svetu, ampak se tudi sam razume kot predmet svojega pohlepa po položajih, po materialnih dobrinah. To je ta stara paradigma. V bistvu se mora spremeniti človekov odnos do samega sebe, do sočloveka in do narave. To je nova paradigma.

Zame je večji problem to, da naši vojaki sodelujejo v Afganistanu! Kjer ne gre za osvoboditev ljudi, ampak za okupacijo, in kjer nastradajo tudi ženske in otroci! Tako da tudi jaz obžalujem, da smo vstopili v Nato.

Je ta nova paradigma skladna s sedanjim gospodarskim sistemom – kapitalizmom? Bo potreben večji preobrat ali bo dovolj le krpanje obstoječega?

Zdaj smo v času krpanja. Moral pa se bo spremeniti celoten človekov odnos do samega sebe, do sočloveka in do narave. Pričakujem, da bo v naslednjih desetih letih zaradi narave, ki se bo »maščevala«, nujno potrebno spremeniti celotni način proizvodnje in našega načina življenja sploh. To bo pomenilo velike spremembe in tudi težave za »male« ljudi, ki zmeraj plačajo vsako spremembo.

Bi morala Slovenija v času osamosvajanja bolj razmisliti o svojem bodočem modelu gospodarstva, smo bili morda preveč naivni in preveč slepo sledili Zahodu?

Vsekakor! Z zakonom o lastninjenju smo šli v kapitalizem prehitro in s premalo varovalkami. Pa zakon o

denacionalizaciji – vračanje v naravi itd. Predvsem pa so vse dosedanje vlade zamujale pri zakonodaji, še posebej glede varstva delavcev – ne samo glede socialne varnosti in pri odpuščanju z dela, temveč tudi glede varovanja njihovega človeškega dostojanstva. Cela vrsta izgubljenih priložnosti! Zdaj ob krizi pa se je vse zbralo na en »kup«.

Govorili ste o dostojanstvu delavcev, kako vidite položaj tujih delavcev pri nas? V zadnjem času

odmeva kalvarija tujih delavcev v kočevski Prenovi.

Ob vašem vprašanju sem se spomnila na daljno leto '58, ko so se na nas, dijake, mlade komuniste, obrnili sezonski delavci v Škofji Loki. Šli smo pogledat, kako živijo. Kar smo videli, je bilo tako kot sedaj: šokantno. Se pravi, da Slovenija ne glede na to, ali je bila v Jugoslaviji ali kot samostojna država z delavci, ki prihajajo k nam sezonsko ali tudi za trajnejši čas, dela nemarno, malomarno, nehumano.

Je v tem ravnanju prikrit tudi manjvreden odnos do prebivalcev nekdanjih jugoslovanskih republik? Morda bi ga lahko povezali tudi s odnosom do izbrisanih.

Mislím, da so ljudje, ki prihajajo k nam samo na delo, v nekem posebnem položaju; ja, gledamo nanje kot na »manj razvite«, kot na »nujno zlo«. No, kdor pač gleda nanje tako, večinoma pač. Ti delavci so na obrobju,

pozabljeni in spregledani, ne da bi se kdor koli po človeško zanimal za njih – niti pozicija niti opozicija. Izbrisani pa so postali predvsem predmet politične manipulacije med pozicijo in opozicijo.

Vaš soprog Tine Hribar me je presenetil, ko je za Val 202 dejal, da mu je žal, da je Slovenija postala članica Nata, čeprav je takrat, kolikor se spomnim, podpiral članstvo v zvezi Nato. Kakšno je vaše mnenje o tem?

Obetanja ob vstopu v Nato so bila precej drugačna, kot pa se je izkazalo sedaj. Z možem sva bila oba sicer zelo skeptična do vstopa v Nato, vendar so naju prepričali nekateri razlogi, predvsem da bo manjši prispevek za vojsko. Zdaj se je izkazalo, da je vojska, kakršno se gremo, za nas še vedno predraga. Pa to niti ni največji problem; zame je večji problem to, da naši vojaki sodelujejo v Afganistanu! Kjer ne gre za osvoboditev ljudi, ampak za okupacijo, in kjer nastradajo tudi ženske in otroci! Tako da tudi jaz obžalujem, da smo vstopili v Nato.

Sami ste tudi podpisnica Mladini- ne peticije za preoblikovanje vojske. Vas je presenetil dokaj oster odziv vojske? Vendarle gre le za pobudo v demokratični državi.

Ja, pa kako! Nekateri so v vojski pač v službi in imajo v njej zagotovljeno svojo eksistenco. Mislím, da je to glavni razlog za takšno njihovo reakcijo. Ker v resnici ni nobenega razloga za takšen revolt, saj je ta peticija samo odprla vprašanje, kako spreminjati sedanjo vojsko. Kako naj bo z vojsko v prihodnosti? O tem je treba misliti

že danes! Podpisniki smo dali le nekatere predloge, kako bi se lahko prekvalificiral višek vojakov. Sploh nismo zahtevali popolne odprave vojske, zdaj in tukaj, kar so nam potem očitali. Jaz sem zadovoljna, da sem to peticijo podpisala, ker vendarle pomeni začetek razmišljanja, kako pravzaprav spremeniti to vojsko in kakšno vlogo naj sploh ima! To, da sodelujemo pri okupaciji v tuji deželi, je sporno, moralno sporno. Nihče me ne bo prepričal, da se s sodelovanjem v okupaciji Afganistana rešuje naša svoboda!

Bili ste med razpravljavci na Konferenci o dolgoročni viziji trajnostnega razvoja Slovenije v državnem zboru. Kakšno je vaše mnenje o dokumentu Kam po krizi?

Ne da bi hotela koga žaliti, ampak razpravljavci so se preveč omejili na kratkoročne ukrepe. O dolgoročni viziji je bilo presenetljivo malo govora. Bil pa je govor, da moramo do nje priti! Je bilo pa podanih nekaj dobrih predlogov začasni izhod iz krize – toda ali člani vlade, ki so res zelo zaposleni, sploh kaj berejo? Menim, da zelo malo, sicer bi že sprejeli kakšen predlog v razmislek, recimo o gradnji TEŠ-6! Da se razumemo, nisem proti gradnji, vendar z drugačno tehnologijo – o vsem tem so naši strokovnjaki že dovolj pisali, vlada pa – nič!

Kljub poplavi raznih strategij na papirju pa v Sloveniji še vedno nimamo nekega družbenega konsenza o tem, na kakšen način, in v katero smer se želimo razvijati.

Razen »velikih projektov« (osamosvojitve, vstop v EU in delno v NATO) pri nas ni bilo nobenega skupnega projekta, ki bi zbiral naše energije – razen tega, da hočemo boljše in lepše življenje. Kdo pa tega ne želi? Toda kako? Ne obstaja strategija nacionalnega razvoja. V bistvu bi jo morala – v sodelovanju s strokami – sestaviti vlada in jo dati v parlament, kjer naj bi se preverila in sprejela kot obvezujoč dokument – ne pa kot »pravljica«, kaj in kako naj bi bilo. Ker take strategije ni, začenja vsaka vlada znova in samo krpa ali spodbija, kar je naredila prejšnja vlada. Da ne rečem, da vsaka pozicija bolj ali manj grabi premoženje, kolikor ga še je ostalo.

Tudi glede reševanja mejnega spora s Hrvaško v Sloveniji ni konsenza. Sami ste najprej dokaj ostro nastopili do arbitražnega sporazu-

ma. V zadnjem času pa se mi zdi, da ste omilili svoja stališča.

Čakala sem, kaj bo reklo ustavno sodišče. Njegova rzsodba pa me je osupnila! Najprej naj opozorim na protislovnost rzsodbe: če trdijo, da arbitražni sporazum ni v nasprotju z ustavo in temeljno ustavno listino (TUL) – čemu je potem sploh potreben, kakšen smisel ima nekakšen »arbitražni sporazum«? Toda to protislovje ni najhujše: hujše šele pride, namreč opozorilo, da če bo arbitražna določila mejo v nasprotju s TUL, treba spremeniti ustavo. Si predstavljate? Že vnaprej privolimo v možno odločitev arbitraže, ki ne bo v skladu z ustavo in TUL? Saj jim vnaprej dajemo proste roke, da nam lahko določijo mejo, ki ne bo v skladu z našimi temeljnimi dokumenti! Uslužno se priklanjamo, še preden nas bo arbitražno sodišče »poklopilo«. Tak poziv bi eventualno lahko dali potem, ko bi arbitražno sodišče že rzsodilo. Ne pa da jim že vnaprej damo vedeti, da se bomo z vsem strinjali, ter da nekako kar pričakujemo, da bomo poraženi. To je za mene nesprejemljivo. Mislim, da je ustavno sodišče s tem izgubilo en velik del svoje moralne dignitete. Res je vloga arbitražnega sodišča taka, da na njegove odločitve ni pritožbe – toda po mojem se potem postavi vprašanje, kaj pa je z našo suverenostjo. In še naprej: kakšna je narava EU, ali gre za zvezo suverenih držav ali gre za evropsko federacijo, v kateri naj bi bile države subsumirane pod evropsko ustavo – ki je tudi še ni. Če se spomnite: v Jugoslaviji smo zavzeli stališče, da je republiška ustava nad zvezno!

To, da v Sloveniji ni konsenza, ne preseneča, saj ob spremljanju političnega dogajanja človek dobi občutek, kot da bi obstajali dve Sloveniji: leva in desna, vsaka s svojo resnico. Od kod pravzaprav izvira ta razklanost?

To sem že tolikokrat razlagala, da mi očitajo, da brez Mahniča ne znam pisati. Vendar je preprosto dejstvo, da je škof Mahnič konec 19. stoletja začel izredno vehementno razglašati edino pravo politično metodologijo, to je »delitev duhov«. Politika mora ravnati tako, da doseže delitev ljudi na levo in desno. Moram posebej opozoriti, da je bilo takratno slovensko prebivalstvo v celoti katoliško –

torej je Mahnič zarezal med samimi katoliki, verniki. In sicer je zahteval delitev na tiste, ki so v vsem poslušni Cerкви – to je desnica – in na tiste, ki so bili za laično šolstvo, za ločitev Cerkve od države in so tudi govorili o prevelikem vplivu Cerkve na politiko ter opozarjali na njeno preveliko premoženje – to naj bi bila levica. Verniki, katoliki so bili pa vsi! Sama ne krivim Mahniča kot osebo, on je samo povedal »resnico časa«; to je bila vatikanska politika, ki jo je on prevzel z velikim prepričanjem in z vso svojo strastjo in jo izrecno precizno tudi pojasnjeval in utemeljeval. Od takrat naprej smo bili sovražno razdeljeni: »Kdor ni z nami, je proti nam! – to je bilo Mahničovo geslo!

Potem pa je prišel boljševizem, ki je imel enako ideologijo. Razredni boj, razredno sovraštvo – to so bila njihova bojna gesla. »Razredno sovraštvo« se je namreč naložilo na Mahničovo shemo »Kdor ni z nami – je proti nam!« Z dodatkom, da je boljševizem nato še naprej delil in razdelil tudi samo levico. Tako Mahnič kot boljševizem sta izrecno sovražno zavračala spravo, sploh kakršnen koli možni medsebojni sporazum. Šele po sto letih je prvič prišel glas o spravi. Mahnič je rekel, da o domovini niti sanjati ne moremo skupaj z levico, kaj šele da bi skupaj delali za dobrobit domovine. Če tako gledamo, je tudi domovino razdelil na dvoje. In če je sto let na obeh straneh veljala paradigma delitve duhov po načelu: »Kdor ni z nami, je proti nam,« je razumljivo, da se sedaj zelo počasi celi ta zarez – ali pa se sploh ne. Glede na to, kako je danes vse skupaj razvidno v parlamentu in v medijih, bi rekla, da je sedaj na neki način ta delitev duhov pri nas prav na višku. Zelo počasi bo to šlo nazaj v neke normalne okvirje – saj med levico in desnico je normalno, da obstajajo nasprotni interesi in nasprotne ideje, vendar ni treba, da sta sovražno zasekani med sabo! Sprava kot tolerantno pristajanje na nasprotnika in sodelovanje z njim v interesu javnega dobra in vzdržnega, če že ne prijaznega sobivanja, nam je danes več kot nujna.

Če se na kratko dotakneva povojnih pobojev in njihovega ustreznega zaznamovanja. Večkrat sta skupaj s soprogom dejala, da če tega ne bo uredila ta generacija, bo to

morala urediti prihajajoča generacija. Vendar mlada generacija to odgovornost zavrača in pravi, da ni imela nič s tem.

Tudi jaz nisem nič imela s tem! Kaj pa naj bi – imela sem štiri leta, ko se je to dogajalo ... Tako da do svojega 35. leta o tem nisem nič vedela in tudi zanimalo me ni. Vendar – živiš v neki skupnosti, ki je prežeta z določeno travmo in tako pride ta stvar za tabo; nekega dne se začneš spraševati, od kod to sovraštvo, kako to, da ne moremo živeti skupaj normalno, mirno? Potem začneš študirati in prideš do vzroka, do nacionalne rane ... Sicer pa – »ta generacija« bo postavila spomenik. Sama sem tudi članica posvetovalne skupine za postavitev osrednjega spomenika pri ministru Svetliku in s tem se intenzivno ukvarjamo. Ta spomenik bo stal v priho-

Kdor hoče imeti absolutno oblast, mora imeti oziroma mora vztrajati, da ima absolutno resnico v zakupu, in zato vsakogar, ki ni do kraja ubogljiv, dojema kot sovražnika in kot zaroto zoper sebe – ko pa ima on vendarle absolutno prav! Tako pri nas ravna predvsem Janez Janša.

dnjih nekaj letih.

Če smo ob osamosvojitvi dosegli enotnost, kje se je potem zalomilo?

Moja teza je, da smo za osamosvojitve porabili ogromno naše človeške energije. Glede na razkol, o katerem sva prej govorila, je bilo potrebno veliko samopremagovanja, da smo se zedinili. Recimo glede zakona o plebiscitu. In potem ko smo dosegli osamosvojitve, smo nekako klonili, »uplahnili«. Bila pa so tudi prevelika pričakovanja, da bo vse kar naenkrat kot v »raju«.

Poleg tega sta bili politika in njena politična metodologija dolga leta na »družbeni« uri »zaskočen« na leviči. Po volitvah, ko je bil ta »zatič« odstranjen, je sledil zamah v desno ... Poskušam razumeti ljudi, ki dolga leta niso smeli govoriti o svojih izkušnjah, o svojem trpljenju; ko je prišla demokracija, so dobili »glas«. Preprosto moramo to prenašati. Ni kaj. Te travme se morajo izgovoriti! To lahko traja še leta in leta. Sama sem mislila, da bo tega prej konec in morda bi tudi bilo, če na te »strune« ne bi igrala svoje politične igre skrajna desnica, ki hkrati obeta »raj« na zemlji, ko nikjer ne bo več nobenega nekdanjega komunista. Kakor da ne bi vsi imeli tukaj svoje domovine! Moramo bivati sku-

paj, se sporazumevati, s toleranco in dopuščanjem drug drugega!

Desnica velikokrat dojema politično realnost kot teorijo zarote oziroma kot da nekdo na leviči vleče niti iz ozadja. Ali s tem ne sporoča, da dejansko sama tako ravna? Pri drugem vidiš tisto, s čimer imaš tudi sam izkušnje oziroma kar počneš.

Kdor hoče imeti absolutno oblast, mora imeti oziroma mora vztrajati, da ima absolutno resnico v zakupu, in zato vsakogar, ki ni do kraja ubogljiv, dojema kot sovražnika in kot zaroto zoper sebe – ko pa ima on vendarle absolutno prav! Tako pri nas ravna predvsem Janez Janša. Tudi člani njegove stranke, od katerih so jo mnogi tudi že zapustili, so povedali, da vodi stranko avtoritarno, ter da ne dovoli nobenega ugovora ali konkurence. K takšni metodologiji »Kdor ni z na-

Kakšno preobrazbo oziroma očiščenje bi morala narediti slovenska desnica?

Čas celi rane, čas prinese spremembe. Kakšna zunanja akcija v tej smeri v odnosu do ljudi niti ne bi bila primerena, nasprotno dosegla bi bumerang efekt. Te stvari se morajo razčiščevati počasi. Ljudje morajo spoznati in verjamem, da bodo spoznali, da sovraštvo nikamor ne pelje, da se tako rekoč nenehno bojujemo med sabo – saj vendarle moramo nekaj narediti zase – skupaj! Samo skupaj lahko dosežemo veliko. In to moramo, če hočemo obstati kot narod s svojo kulturo, s svojim jezikom in zgodovino. Drugo pa je, kaj naj naredijo institucije na desnici, recimo Cerkev (ali na leviči: Zveza združenj borcev NOV): obsoditi, kar je bilo v preteklosti spornega in zločinskega!

Kako pa ste sicer zadovoljni z Borutom Pahorjem in njegovo vlado?

Pahorju očitam predvsem to, da »solira«; gre se solistične akcije, s katerimi ne preseneča le opozicije in javnosti, temveč tudi lastno stranko. Vedno več glasov prihaja iz Socialnih demokratov, da so presenečeni nad tem in onim. Pahor tudi govori v prvi osebi ednine: »Bom odločil.« Kakor da je sam, ko pa vendarle ima koalicijsko vlado. Njegova samozaverovanost in soliranje se kaže tudi pri razglasitvi blokade vstopa Hrvaške v EU – kar sem sicer pozdravila – toda nato je soliral tudi pri njenem deblokiranju; iz blokade, če se je že zgodila, bi morali »iztržiti« več, ne pa tako, na lepe oči vse spustiti iz rok!

Kaj pa vlada? Zdi se, da ne deluje najbolj homogeno.

Je že prav, da ne deluje homogeno, torej kot en sam glas ... kot v totalitarnih sistemih. Prav je, da vemo, da so tudi v vladi različna stališča – ampak vse ima svoje meje; ta vlada deluje razglašeno; vsak po svoje sprejema odločitve in javno polemizira z drugimi.

Kdo na leviči pa se lahko zoperstavi Janezu Janši?

Tolažim se s tem, da vsako gibanje »vrže« na površje primerne človeka; nekdo se bo našel. Ta hip pa ga ne vidim.

V enem izmed intervjujev ste dejali, da vas Katarina Kresal še ni razočarala. Ste še vedno takšnega mnenja?

Ni me razočarala v tem smislu, da bi naredila »križ« čez njo. Še vedno imam dobro mnenje o njej. Je pa dejstvo, da ji toliko mečejo polena pod noge, in da se tudi ne brani mogoče vedno najbolj primerno, da niti ne more pokazati, česa vsega pozitivnega je sposobna. Poleg tega je ministrica za notranje zadeve, kar je dosti delikatna zadeva.

Če se dotakneva tako imenovane ga mreženja ter izkoriščanja poznanstev in vplivov v lastne name ne. V članku za Finance ste zapisali, da zmaguje mafajska logika.

Mislím, da je ta logika marsikje prisotna in ponekod tudi zmaguje. Samo pogledjmo TEŠ-6. Prepričana sem, da tukaj obstaja neka lobistična naveza na politiko. O tem navsezadnje poročajo tudi mediji. Ta naveza je tako močna, da se nikakor ne da prodreti v sam problem. Tudi Pahor je na to nasedel. Sprva je rekel, da bo jeseni odločil o moratoriju na gradnjo, potem pa ga je že po enem tednu preklical. Poleg tega ni dal nobene prave zaveze akterjem pri TEŠ-6, ne glede tehnologije ne glede cene. Lepo prosim, tukaj gre za davkoplačevalski denar in se zato ne more delati tako neodgovorno!

Sicer pa moram povedati, da ne vem, koliko in za kakšna »mreženja« vse gre! Včasih imaš res vtis, da je vse z vsem povezano, sprepletano. Na srečo je naš prostor majhen in stvari pridejo kar hitro na dan. To jih onemogoča.

V ozadju teh problemov je verjetno to, da določene skupine vedno poskrbijo za svoj interes. Javno dobro pa izginja iz družbenega horizonta.

Moram reči, da javno dobro ni v glava h tako rekoč nobenega politika. Javno dobro pomeni tudi kombinacijo različnih aspektov, npr. gospodarskih, energetskih, okoljskih in gradbenih – s ciljem, da bi dosegli maksimalni učinek za dobro državljanov. To je nacionalni interes v najsplošnejšem pomenu. To pa zahteva koordinacijo vseh akterjev. In tudi neko zadržanost. Ne moremo vsega imeti in ne more vsaka sfera vsega dobiti.

Ljudje smo do izkoriščanja vplivov in poznanstev v politiki zelo kritični. Po drugi strani pa se tudi ljudje v vsakdanjem življenju okoriščamo s poznanstvi in vezami. Vsi go-

vorimo, da dobiš službo, če poznaš koga, da stvari na občini urediš hitreje, če poznaš koga itd.

To se dogaja. V vsaki vasi so ljudje različnih poklicev in se med seboj poznajo. Tako npr. električar pravi zidarju, da mu bo napeljal elektriko, če bo on njemu sezidal hišo do strehe, potem vodovodar: jaz tebi vodovod ..., jaz tebi streho To se opravlja brez plačila in gre za neko vrsto blagovne menjave brez plačevanja davkov oziroma za tako imenovano sivo ekonomijo. Vsa družba je na različnih ravneh »omrežena«; tudi na občinah je jasno, da se ve, kdo ti bo kaj »zrihtal«. To se dogaja, zato ker je družba neorganizirana in se ne drži pravil iste igre. Gre za sistem pravil in ravnania po njih, skratka, za funkcionalno državo. Seveda, tisti, ki so na vrhu, ki imajo več, lahko tudi več ponudijo v

Če bi Pahor hotel levico ohraniti, bi po mojem mnenju moral odstopiti kot predsednik stranke. Potem bi bilo več upanja, da bo na prihodnjih volitvah zmagala levica, drugače pa težko.

zamenjavo ... za to ali ono uslugo. Država v vseh segmentih je pravzaprav nekakšna »siva ekonomija«.

Bi se strinjali, da manjka neka zaveza, da smo država mi sami?

Do države se še zmeraj obnašamo, kot da ni naša. V vsej svoji zgodovini smo imeli tuje države: Avstrijo, Avstro-Ogrsko, Jugoslavijo, vedno so nam bile te države bolj ali manj tuje, če ne celo mačehovske. In takšen odnos je na neki način ostal tudi sedaj, ko bi morali imeti drugačnega. Ampak je res, da je tudi ta, naša država do ljudi velikokrat mačehovska, predvsem pa neprijazna in premalo učinkovita.

Zdi se, da je politika zaradi številnih afer dosegla svoje dno. Če že ne vsak politik, pa se skoraj vsaka stranka zdi okužena s afero. Vendar se politični cirkus nadaljuje brez nekih posledic. V tem kontekstu je potem videti, kot da ima Janez Janša prav, ko pravi: »Boga ni, vse je dovoljeno«.

Seveda, ampak prvi, ki tako dela, je Janez Janša. S tem, da recimo poziva ljudi na ulice – ob tem, da je sam bil predsednik vlade, da je sedaj poslanec v parlamentu, je tako pozivanje ljudi nekaj absurdnega. Ampak – za prihodnje volitve je dovoljeno vse!

Kaj pa bi bilo treba storiti, da bi se

ta politični cirkus zresnil in očistil afer?

Najšibkejša člena v oblastni strukturi naše države sta tožilstvo in sodstvo. Nobena ali vsaj malo katera afera se konča z nekim verjetnim rezultatom. Tudi če je kdo oproščen, ni oproščen tako, da bi sodišče prepričalo s svojo odločitvijo. Celó nekdanji državni sekretar Šuštar, ki je bil obsojen, sedaj toži državo, da ni bil nič kriv. Sodstvo je na psu in to bolj kot katera koli druga veja oblasti.

Med strankami ima Zares skupaj z Golobičem toliko večjo odgovornost, ker je napovedoval novo politiko in je že zato bilo razočaranje toliko večje.

Marsikdo je na volitvah z levim očesom gledal na Golobiča, če se Pahor ne bo »obnesel«, bo pa Golobič naslednjo rundo prevzel.

Je (nova) bolj moralna politika sploh možna?

Je možna, vendar z dvema predpostavkama, da se politiki zavedajo, da so služabniki ljudstva, ne pa vse-mogočni vladarji, ter da postanejo razmerja med izvršno, zakonodajno in sodno oblastjo bolj transparentna. Reševanje problemov bo moralo postati promptno; učinkovito. Predvsem pa morajo dobiti nadzorne funkcije zakonsko podprto večjo vlogo.

Z moralo je pa tako: človek, posameznik, je tisti, ki je pošten ali ni, ki ravna po vesti ali pa po izključno svoji sebični koristi. Vsega tudi zakonodaja ne more urediti!

Na volitvah se veliko število ljudi lahko znajde pred dilemo, koga voliti. Ker so s svojo opcijo razočarani, druge pa ne želijo voliti.

Sama se bojim abstinence na naslednjih volitvah. Razočarali so levi, razočarali so desni. Ob tem ko se bodo »desni« strumno kot »vojaki« udeležili volitev, pa se bojim, da levica ne bo vedela, koga bi volila in kaj bi ... Če bi Pahor hotel levico ohraniti, bi po mojem mnenju moral odstopiti kot predsednik stranke. Potem bi bilo več upanja, da bo na prihodnjih volitvah zmagala levica, drugače pa težko.

V stanju, kakršnem smo, volimo

manj slabega od slabih. Po eni strani je to pragmatično, po drugi strani pa nenačelno?

Velika napaka Slovencev v zgodovini je bila, da smo vse stvari vedno postavljali preveč idealno. Vse naj bi bilo idealno, potem pa je sledil globok padec. Ampak življenje je bolj »prozaično«. Tehtamo med boljšim in slabšim – in upamo na najboljše!

Ali ni temeljni problem in nevarnost politike želja po oblasti, ki pa lahko postane sama sebi namen?

Boj za oblast je v demokraciji legitimen. Problem je metoda, ki jo pri tem uporabljajo. Če ti je oblast edini cilj in si pri tem pripravljen uporabiti katero koli metodo in sredstvo, je to problem. Pri levici moram reči, da tega ni. Levica pri nas ni več avtoritarna, ni več boljševiska. Medtem pa, menim, je desnica avtoritarna in hoče za vsako ceno priti na oblast. Pri tem so pripravljeni nasprotnika obmetavati z lažmi in kar naprej vleči ven stvari iz preteklosti, ne da bi tudi sami kaj povedali o preteklosti »svoje« strani.

Zagotovo je treba sporne stvari iz naše polpretekle zgodovine analizirati, jih obsoditi – seveda obe, v državljanski spor vpleteni strani! – ampak vleči jih na dan kot očitek današnji levici in zato, da boš današnjo levico moralno in politično diskreditiral, onemogočil (celo mimo volitev!), je pa absurdno. Kdor to počne, ne le da nima moralne integritete (kaj imajo današnji politike leve opcije s poboji domobrancev? Nič – razen, če jih imajo za nujne in moralne!), ampak tudi ne privoli v demokratična pravila igre, kjer ima vsaka stranka tolikšno moč, kolikšno ji podelijo volivci na volitvah.

Kakšne možnosti imajo ljudje poleg udeležitve na volitvah, da pripomorejo k boljši politiki?

Glavne so volitve. Drugo pa so potem civilna gibanja. Saj so posamezniki in skupinice, ki se ukvarjajo s tem in onim, vendar je očitno to premalo. Več bi moralo biti civilnega gibanja. Ljudje so apatični. Upam, da se bodo z večanjem krize, za katero pričakujem, da nas še čaka, ljudje malo bolj »zmigali«. Eksistenčni strah je zelo velik. V prejšnjem sistemu ga ni bilo, zdaj pa je in hromi ljudi, ki imajo veliko energije in bi se angažirali tudi v splošno dobro – če bi le imeli gotovost za svojo in svoje družine existenco!

Realnost in navideznost afer

Kot vse kaže, smo se znašli v vrtincu moralne pokvarjenosti. Vlada nam gnila oblast, podkupljena in spolno sprijena. Doživljamo razpad moralnega sistema, krizo vrednot. In za vse to ni prav nič kriva gospodarska situacija. Našim politikom nič ni sveto, vredni so vsega prezira, pravijo ljudje v gnevu. Zveni znano?

Dr. Boris Vezjak

Po seriji afer, tragedij, spletk, aretacij je aprila 2010 to kar dobršen opis duhovnega občutenja Slovencev. Ni mu mogoče oporekati: kamorkoli pogledamo, se ljudje zaklinjajo v take občutke. Stampedo dramatičnih dogodkov kar noče ponehati. Vsak dan nova razkritja in afere, novi dokazi o sprijenosti politikov, oškodovanjih države, osebnih koristih, povezavah, hobotnicah, politični trgovini. Smo zagrešili kakšno metodološko napako v oceni? Glede prepričan ljudi, torej državljanov, se je težko motiti. Oni pač čutijo, kakor čutijo. Treba jim je verjeti na besedo. Ker se dogodki ponavljajo, stvari pa se zapletajo in ne jenjajo, jih to že po sebi še dodatno prepričuje v izhodiščno občutenje. Tudi kazalci javnega mnenja kažejo na neuspešnost te vlade, na nezaupanje v parlament, v politiko, policijo, organe pregona. Na nezaupanje do vsega. Skoraj nemogoče je, da bi takemu mnenju ljudi, opazujočemu vrtimec dogodkov, kdo oporekal.

V politični analizi sta se izoblikovala dva tabora: prvi pravi, da smo končno prišli do pravega lica politikov. Da je treba temu narediti konec in izbrati tiste voditelje, ki jim zaupamo. Moralne, pokončne, verodostojne. Kajti v psihološkem smislu so občutki ljudi pravi in avtentični. Drugi tabor meni, da moramo takšno stanje pripisati tistim, ki ponujajo sebe kot rešitev in krivijo predvsem Janeza Janšo kot prvega moža opozicije. Ali njegovega brata dvojčka, Boruta

Pahorja. Češ, onadva imata takšno ambicijo. Gre za uvajanje in spodbujanje stanja izrednih razmer, kjer bi v popolnem kaosu prišlo do političnega prevrata. Vse sploh ni tako hudo, občutki pravzaprav ljudi varajo, stanje je relativno normalno, le nekaj afer se je po naključju pripetilo. Nekatere tudi zaradi aktivnejšega dela policije in organov pregona.

Kateri tabor ima prav in kateri se moti v spoznavnem smislu? Če želimo slediti začetni intuiciji, potem imajo prav prvi. Silno težko je zavreči trditve državljanov o njihovih lastnih občutkih, pravza-

Pri nas zmaguje, in to je ta distinktivna poteza, izključno tista politika, ki bolj uspešno ustvarja videze in se trudi delati stvari navidezno drugačne, kot so v resnici. Po svoji meri.

prav iz spoštovanja demokratičnih principov to težko storimo. Drugi tabor se torej nemudoma znajde pred zadrego – lahko govori le še o diskurzu zmanipuliranosti vseh in vsega. Da občutki ljudi varajo, si malokdo upa reči. Za kaj takega bi moral podati dovolj prepričljivo razlago: ljudstvo je menda pregovorno nezmotljivo. In tudi sicer je varljivo po sebi. Ne da niso pristni in pravi, temeljijo na napačnih presojah in percepcijah. Že nekaj let poskušam delovanje nekaterih političnih krogov pri nas pojasniti s tem, da opozarjam na njihove argumentacijske, retorične in emocionalne potvorbe. Osnovna tekstura takšnega delovanja, kot sem že večkrat razložil, je v uvedbi in uporabi logike videza. Pri nas zma-

guje, in to je ta distinktivna poteza, izključno tista politika, ki bolj uspešno ustvarja videze in se trudi delati stvari navidezno drugačne, kot so v resnici. Po svoji meri. Elementi takšnega delovanja so postali predvidljivi in sodijo v arzenal preizkušenih taktik bojevanja: demonizacija nasprotnika, insinucija in stigmatizacija posameznikov ali združenj, uporaba teorij zarot in paranoidnih konstruktov, logična, jezikovna in argumentacijska sprevačanja in prijemi z nemogočimi izpeljavami in sklepi, podžiganje in mobilizacija kolektivnih čustev, paralelni medijski svetovi

brezplačnikov in portalov.

S pomočjo novega videza pravzaprav ustvarjamo predvsem omrežja stigmatiziranih. Tista prava, ki so brezmadežna, ker so naša, medtem ko so lažna njihova. V tem smislu se nam trenutno ne dogaja nič posebnega, česar ne bi že poznali. Le zgostilo se je število »alarmantnih« dogodkov. In tudi deset novih afer tega ne bo spremenilo: na eni strani so politični bojovníki in njihove medijske oprode pritiskali s še večjo silo in stavijo na učinke kaosa, na drugi strani pa se nespretno borijo. Neveščičke taktike, opremljeni s slabimi diagnozami, podcenjujoči negativne učinke in sploh nepripravljeni kot žrtve verjamejo, da bodo ljudje prepoznali trik in jih na koncu nagradi-

li. Pa ga ne bodo in tudi nagrade ne bo. Videz je namreč uspešen, ko ne le verjamemo vanj, ampak verjamemo tudi sebi, da prav verjamemo. In ljudje zdaj verjamejo, da so končno spregledali, kdo je v politiki pokvarjen do te mere, da boli želodec. Zato je jasno, koga bo volil v prihodnje.

Logika videzov je ključna za razumevanje ali celo napovedovanje. Opozicija je našla recept, kaj mora storiti, druga stran pa ni našla protistrupa. Malo verjetno je namreč, da bi tudi koalicijska stran šla tako daleč v svoji manipulativnosti in uravnotežila učinke, ker to pomeni zlorabo poštenosti, korektnosti, morale. Tako kot ni opravičila za nobenega akterja v igri za vse zlorabe, ga ni za realno podstat v vseh teh »aferah«. Po drugi strani pa je manjša verjetnost, da bi tudi za prvo stran neprijetne afere, denimo Patria, pripeljale do pravih posledic, ker bo znova veliko tega opravičil in opral videz. Kdor zna žonglirati z njim, ta bo končni in mogoče celo večni zmagovalec. V tej luči so tudi vse ocene o psihozi, histeriji in političnem spektaklu zgrešene. Žalostno je gledati, kako so moč videza prepoznali tudi nekateri na levi in se pridružili tistim, ki stavijo nanj. Povedano drugače, ne želijo se boriti proti tej logiki, ampak pri njej participirati. Verjamejo v začasno koalicijo v videzu. Če je diagnoza prava, potem ne bo šlo. Spati z gospo Navideznostjo, ne da bi se to poznalo na vaši nosečnosti, je pač nemogoča naloga.

Demokracija na preizkušnji

Andrej Adam

Čas, v katerem živimo, je krut. To se kaže na vsakem koraku – bodisi ko spremljamo medije bodisi ko pobrskamo po samih sebi, če se skličem na poseg, ki ga je v okviru četrtega Zofijinega semestra Šole politične pismenosti, ki poteka v Pekarni, imel Gregor Kosi. Takrat je med drugim govoril o dejstvu, da nismo pest. Reči, da nismo pest, pomeni, da so naša prizadevanja razpršena v množico pobud, pri čemer sami pobudniki – četudi so njihove pobude zelo podobne pobudam drugih pobudnikov – niso ali nismo sposobni realizirati projektov, ki bi v prostor, kjer živimo, vnesli razliko, spremenili kakovost naših življenj in nam prinesli možnost svobodnega soodločanja o naših lastnih življenjih, samoupravnega pisanja pravil.

Govoriti o pesti, razliki, svobodi in samoupravnem pisanju pravil se zdi smiselno, ker prav sedaj, prav v tem trenutku nekje v sosednji državi bije bitko aktivist, ki je zasledujoč svoje ideale hotel prav to – biti pest, vnesti razliko s svojimi prizadevanji, biti svoboden in dopisovati pravila življenja v skupnosti. Mislim, da je težko dvomiti v smiselnost, argumentiranost in pravilnost njegovih prizadevanj, izraženih v dejanjih in v knjigi *Upor v demokraciji*. Toda kljub temu ga je represivni aparat liberalno demokratične države dobesedno izvelkel iz postelje in ga posadil na zatožno klop. To kaže, da je država institucija, če citiram knjigo *Politična filozofija – zelo kratek uvod* Davida Millerja, »ki zahteva neomejeno pravico do upravljanja s človeškimi življenji. Toda kaj upravičuje takšno zahtevo? V katerih okoliščinah, če sploh katerih, je uveljavljanje politične oblasti države legitimno?«

S pomočjo teh in podobnih vprašanj bi lahko polemizirali o smiselnosti obstoja državnih represivnih organov, a verjetno se bomo strinjali, da je njihov obstoj upravičen, če podpira dobro vladavino, v okviru katere lahko državljani ne le dovolj varno,

napovedljivo in svobodno snujemo svoje življenjske zgodbe, temveč – v kolikor in kadar je to smiselno – tudi popravljamo in dodajamo pravila, ki povečujejo našo svobodo in kakovost življenja. Rečeno drugače, država mora s svojimi institucijami in organi ustvarjati pogoje, da demokracijo zares živimo.

Toda zdi se, da odziv represivnih organov v Avstriji opozarja na naivnost zgornjih misli. Morda pa je biti pest in razvijanje demokracije mnogo težavnejše, kot si predstavljamo. Baluchov primer morda kaže, da je demokracija ime za nekaj drugega, kot menimo običajno, in da se Chomsky ne moti, ko v knjigi *Profit pred ljudmi* pravi:

»Skoraj v celoti samoumevno se zdi, da se ljudje morajo podrediti. V demokraciji imajo vladani pravico do soglasja, vendar nič več od tega. [...] prebivalci so lahko »gledalci«, ne morejo pa biti »udeleženci«, razen pri občasnem izbiranju med voditelji, ki predstavljajo pravo moč. To je politična arena. Na splošno mora biti prebivalstvo povsem izrinjeno iz ekonomske arene, kajti v njej se pretežno odloča, kaj se bo zgodilo z družbo (str. 54).«

Chomsky v bistvu razpravlja o problemu posredne in neposredne demokracije, pri čemer je prevladujoče mnenje na strani posredne demokracije oziroma njene sedanje zgodovinske oblike. V njej so »odgovorni možje« sicer pripravljeni odobriti ljudem pravice, a s temeljnim zadržkom – v kolikor so ljudje pripravljeni priznati vodstvo političnih elit, ki pa ne more biti vprašljivo. Odnos med vladajočimi elitami in vladanimi je še najbolj podoben odnosu med starši in otroki, kjer starši v imenu večje vednosti niso dolžni vselej podajati razlogov za svoje odločitve. Po Chomskem se oblikovanje tega odnosa v razvitih demokracijah, kjer je nasilje oblasti omejeno z zakonodajo, doseže s fabriciranjem javnega mnenja (z izobraževanjem – denimo s kreira-

Martin Balluch

njem elitnih šol in z raznovrstno propagando). Tako tudi ni naključje, da se je industrija odnosov z javnosti že na začetku 20. stoletja posvetila nadzoru javnega mnenja.

Za nas to pomeni, da se ime demokracije nanaša na sedanjo obliko posredne demokracije, ki ji vladajo izbrane politične elite in kjer je ljudstvo vključeno v politično življenje le pogojno in večinoma le v vlogi gledalcev političnega spektakla. A kadar zaradi številnih razlogov (nezaupanja v politiko, samoorganiziranja ljudstva ipd.) fabriciranje javnega mnenja odpove, tudi druge, zlasti represivne metode niso več izključene. Kadar se kakšen državljan zavestno izključi iz elite, se zaljubi v neposredno demokracijo, se pridruži aktivističnemu gibanju, pridobi sredstva, si ustvari primerno platformo za delovanje, se poveže z drugimi gibanji, se izmakne fabriciranju, začne pisati ter relativno uspešno širiti svojo zgodbo, postane v očeh političnih elit problem, ki ga je potrebno utišati.

Rečeno lahko nemara zopet razume-

mo s pomočjo Chomskega, ki navede prvega predsednika ameriškega vrhovnega sodišča: »Ljudje, ki so lastniki dežele, ji morajo tudi vladati.« Temeljno vprašanje, ki se s tem zastavlja je torej: kdo je lastnik dežele? In po Chomskem je na vprašanje odgovoril nastanek zasebnih korporacij in struktur, vzpostavljenih za njihovo zaščito in podporo, čeprav je ostala težka naloga podrediti si javnost, da bi se držala vloge gledalca (str. 56). Aktivist, ki skozi zavzemanje za pravice živali uspešno opozori javnost na nekatera nezaslišana dejanja lastnikov dežele (v tem primeru na nečloveško ravnanje z živalmi), si bo po tej logiki nakopal srd vladajočih in bo slej ko prej plačal ceno.

Toda kljub vsemu poskušajmo biti optimistični. Zgodba o demokraciji se še vedno piše, vsak dan, z milijoni odločitev. Navsezadnje, čemu bi se teoretiki (denimo Chomsky in številni njegovi predhodniki in sodobniki) sploh trudili, če ne bi verjeli, da je mogoče stvari spremeniti in biti pest.

Člani vseh pobud, združimo se!

Iznajdljivost in korupcija sta različni kategoriji

Drago Kos, predsednik Komisije za preprečevanje korupcije, pravnik, policist in človek, ki so mu kristalno jasna ozadja nekaterih največjih slovenskih afer. Drago Kos je zaradi svoje medijske pojavnosti pravzaprav prvi obraz, ki se Slovencem in Slovenkam prikrade na misel ob koruptivnem dejanju. Pa je njegov obraz dovolj oster?

Matjaž Germ, foto Matic Štojs

Gospod Kos, kako majhna je Slovenija? Če pojasnim vprašanje. Zadnjič sem imel med nekim vašim televizijskim pogovorom prav neverjeten občutek, da je vam vse jasno, da veste praktično vse o aferah, ki še vedno bremenijo slovensko javnost.

Ne bi rekel, da mi je jasno vse, mi je pa jasno veliko. Glede na to, da sem na prvi »bojni liniji« že od leta 1993 in da sem v tem času spoznal vse pomembnejše akterje. Nenazadnje je tudi delo, ki ga opravljam, takšno, da se moram z aferami ukvarjati. Tako da Slovenija je res majhna.

Pristojnosti vaše komisije se zdijo zelo skope in če k temu dodamo še politične pritiske in nepripravljenost za sodelovanje s strani določenih pravnih organov, pridemo do zaključka, da ureditev na področju preprečevanja korupcije v Sloveniji ni optimalna.

Slovenija ima podobne značilnosti kot vse države naslednice socialističnega sistema, ki je temeljil na socialističnem pravu. Za te države je namreč značilno, da ljudje še vedno mislijo, da je državna represija edino zveličavno orodje, ki se lahko bori proti družbenim nepravilnostim, tudi korupciji. Koncept naše komisije temelji na konceptu preventivnega organa. Ta izraz sicer v Sloveniji razume zelo malo ljudi. Danes, po zaslugi komisije, sicer že nekoliko več kot denimo pred petimi leti. Strinjam se, da ima komisija zelo malo pooblastil,

z novim zakonom naj bi jih dobili več. Nikoli pa si nismo želeli, da bi komisija dobila policijska pooblastila. Naša naloga ni v odkrivanju in pregonu storilcev, naša naloga je v odpravljanju vzrokov zaradi katerih prihaja do korupcije. Takšna naloga pa je dolgoročna, jasno pa je tudi, da politika za to ni vedno zainteresirana. Politika potrebuje rezultate, če ne drugače, vsaj vsaka štiri leta ob volitvah. Toda stvari se razvijajo, tako da upam, da bo položaj komisije z

Proti korupciji se ne da boriti z velikimi besedami, zato moraš imeti ljudi, ki so usposobljeni, imajo zadostna sredstva in lahko dejansko kaj naredijo, tudi s podporo politične volje. Pri nas ravno tega najbolj manjka.

novim zakonom dosti bolj jasen. Glede vaše teze o političnih pritiskih, pa lahko rečem, da je bila do zdaj največja ovira za delovanje komisije politika, seveda.

Torej ima ključno moč pri preprečevanju korupcije še vedno policija?

Pri preprečevanju korupcije ne, na tem področju smo že prevzeli nosilno vlogo. Je pa jasno, dokler ljudje kot edini pokazatelj preprečevanja korupcije še vedno vidijo število aretiranih oseb, so policijski ukrepi precej bolj vidni, prepoznavni in pričakovani. Ukrepi, ki jih izvajamo, razna izobraževanja, usposabljanja, predavanja, analize, predlogi pa v očeh ljudi še nimajo teže, ki bi jo morali imeti.

Kakšen je splošen ugled Slovenije na področju preprečevanja

korupcije v EU in svetu. Nas imajo za »Črnogorce« ali Fince?

Slovenija je imela do leta 2004 zelo dober ugled. Tudi aktivnosti, ki so se takrat izvajale, kot so ustanovitve specializirane protikorupcijske policijske enote, sprejem zakona o preprečevanju korupcije, sprejem nacionalne protikorupcijske strategije, ustanovitve komisije, so kazale na to, da se v Sloveniji obeta zgodba o uspehu. Z aktivnostmi nove vlade, ki je nastopila mandata leta 2004, pa se

pohlepa. In če ni sistema vrednot, ki bi korupcijo vnaprej preprečeval, kjer bi že samo misel na korupcijo bila nekaj negativnega, potem tudi ni nobenih moralnih zadržkov, ko se morajo ljudje odločiti, ali bi delovali koruptivno ali ne. Dober primer so skandinavski narodi, kjer je že sama misel na korupcijo nekaj ogabnega. Pri nas, kjer se gremo rudimentarni kapitalizem v osnovnih oblikah in je torej denar osnovno merilo vsega, pa je zadeva precej bolj kritična, ker ni varovalk v obliki principov in etike.

V Sloveniji dejansko še vedno »vladajo« ljudje, ki so svoje kariere začeli ustvarjati v prejšnjem sistemu in državi. Se je priučen način in vrednostni sistem delovanja v Sloveniji v teh 20 letih sploh drastično spremenil?

Če govorimo o na primer delovanju državne uprave, moram poudariti, da smo tudi na tem področju do leta 2004 dosegli zadovoljivo raven, po letu 2004 pa beležimo padec in kar je še huje, to beležijo tudi mednarodne organizacije. Na tem področju smo krepko nazadovali.

Do leta 2004 smo namreč uspeli usposobiti dokaj strokovno in profesionalno ter apolitično državno upravo, ki pa je s spremembo nekaterih predpisov v letih 2004 in 2005 zakorakala v smer nespoštovanja neodvisnosti ter zakonitosti in v smer spoštovanja političnih gospodarjev, kar je zelo opazno. Kar pa se tiče elite, predstavlja

osnovni problem dejstvo, da se politične elite trudijo, da bi obvladovale vse družbene sisteme. Politiki naj se ukvarjajo s politiko, gospodarstveniki z gospodarstvom, kulturniki s kulturo, zoper korupcijo pa naj se borijo protikorupcijski strokovnjaki.

Slovenija je bila ob osamosvojitvi v vojni. V osnovi vsaka vojna, še posebej tista, ki rezultira z menjavo državne ureditve, prinese določenim posameznikom določeno korist (tudi materialno). Ali ima Slovenija svoje vojne dobičkarje?

Da. No, takole bom dejal, zagotovo da. Seveda pa je vprašanje,

koliko teh dobičkarjev je posameznikov oz. fizičnih oseb, koliko pa političnih strank in njihovih pripadnikov.

Torej bi lahko rekli, da vseeno obstaja sloj ljudi, ki je presežno pridobil z menjavo ureditve, ali je smiselno naivno verjeti, da smo dobičkarji vsi Slovenci in Slovenke, ker smo stopili v svoboden demokratični svet?

No, zagotovo je največja pridobitev leta 1991 osamosvojitve, s katero smo vsi nekaj pridobili, vendar se je kot pri vseh velikih družbenih spremembah pojavilo določeno število ljudi, ki so pridobili še posebno korist, ki jo je vča-

sih mogoče čisto premoženjsko ovrednotiti, včasih pa je ta pridobitev omogočila tudi denimo prihod ali obstanek na oblasti.

Kje je meja med korupcijo in iznajdljivostjo? Lahko trdimo, da je nek podjetnik, ki je leta 1991 prepoceni in preko vez kupil določeno tovarno in z leti iz nje zgradil veliko podjetje, na nek način deloval koruptivno?

Ne. Meja je kar jasna, postavlja jo tudi definicija korupcije v našem predpisu. Torej, če je kdo kršil obstoječe predpise in določila ali etične norme, da bi prišel do koristi, potem je to dejanje koruptivno. Če pa je nekdo izkoristil obsto-

ječi sistem, pa ni prekršil ničesar, zato mu v nobeni državi ne moremo očitati, da je deloval koruptivno. Iznajdljivost torej ni korupcija.

Kakšna je razlika med goljufijo in koruptivnim dejanjem?

Zanimivo, da EU šteje goljufijo in korupcijo za dve plati iste medalje. Za njih je korupcija posebna oblika goljufije. S tem se je mogoče strinjati. Toda poznamo tudi goljufije v enostavnejši obliki, zato je korupcijo vendarle potrebno okarakterizirati kot posebno obliko kaznivega dejanja, kjer nekdo zlorabi s strani države ali zasebnega delodajalca dano pooblastilo v zasebno korist.

Ste se na komisiji kdaj ukvarjali tudi z nevarnimi primeri, kjer je bilo raziskovanje tudi izrazito nevarno?

Ne. Imamo namreč zelo enostavna pooblastila, lahko denimo zahtevamo dokumentacijo od državnih organov ali vse zaposlene v javnem sektorju povabimo na razgovor. To je vse. Včasih smo sicer imeli kakšen zapleten primer, toda vsi vpleteni vedo za omejene pristojnosti komisije, zato v nas ne vidijo posebne nevarnosti.

Zakaj v Sloveniji ne zmoremo pripeljati zaznanih koruptivnih dejanj do končnih obsodb, sploh kadar so vpleteni predstavniki elit?

Zato ker je bil boj proti korupciji do zdaj prioriteta samo na papirju. Pred nekaj leti sem analiziral programske in proračunske dokumente vseh najpomembnejših državnih organov, ki bi se morali boriti proti korupciji. Vsi so v predstavitev govorili in trdili, da je boj proti korupciji njihova absolutna prioriteta. V nobenem programskem in finančnem dokumentu pa nisem niti našel besedice korupcija. Proti korupciji se ne da boriti z velikimi besedami, zato moraš imeti ljudi, ki so usposobljeni, imajo zadostna sredstva in lahko dejansko kaj naredijo, tudi s podporo politične volje. Pri nas ravno tega najbolj manjka.

Kakšna je realna razširjenost korupcije v slovenski politiki? Ali lahko načeloma sodimo, da je korupcija med slovenskimi politiki splošno sprejemljiva ali prikrita praksa?

Problem je v tem, da se pri nas za korupcijo šteje samo izmenjava modrih kuvert. Korupcija pa je v resnici dosti več, že naš zakon koruptivna dejanja opredeljuje bistveno širše. Da v Sloveniji ni jasno, kaj je korupcija, je bilo lepo videti ob aretaciji Jelinčiča in Pogačnika. Tako da ljudje, ki ne vedo ali nočejo vedeti, kaj je korupcija, tudi ne zardevajo, ko uporabljajo prijeme, ki so po vseh strokovnih kriterijih koruptivni, ker po splošnem prepričanju ta dejanja še vedno niso kazniva.

Koliko poslancev državnega zbora ste v tem mandatu obrav-

navali ali so bili pomembno povezani s primeri, ki ste jih obravnavali na komisiji?

Poslanecv niti ne toliko, recimo, da bi jih lahko prešteli na prste ene roke, medtem ko bi za predstavnike vlad imeli tudi dve roki premalo, pa recimo, da štejemo samo ministre in državne sekretarje.

Zakaj se niste še glasneje oglasili, tudi kot moralna avtoriteta, v primeru Golobičevega neodkrivanja podatkov o premoženju?

Meni kot pravniku je pravna hierarhija jasna. Najprej se mora človek držati zakonov, nato zapisanih moralnih norm in zatem še nepisanih moralnih norm. Minister Golobič ni kršil zakona, niti nobene zapisane moralne norme, je pa kršil nepisano normo, ki vsebuje tudi

Seveda ji očitajo marsikaj, ampak skupni imenovalec obtožb je zaenkrat dejstvo, da živi v izvenzakonski zvezi z bogatim odvetnikom. Katarina Kresal ima dva velika »problema«, ki rušita njeno popularnost v očeh Slovencev. Je bogata in lepa.

božjo zapoved: ne laži. Enostavno se je zlagal novinarjem. Do sem stvar za nas ni problematična. Problematična je postala, ko Golobič za svoje dejanje ni bil pripravljen prevzeti odgovornosti. Takrat sem bil na naslovnici večjega časopisa citiran z izjavo, da smo zamudili priložnost za korak naprej. Če bi Golobič takrat odstopil s funkcije, bi bil to jasan znak, da imamo stranko, ki želi, da se stvari spremenijo, zato sem takrat izpostavil, da je škoda, da se to ni zgodilo. Sicer smo v Sloveniji zamudili še par takih priložnosti.

Torej, Golobič bi takrat moral odstopiti, ker bi to bil korak naprej pri vzpostavljanju vrednotnega sistema delovanja v Sloveniji?

Ja. S tem bi zelo pomagal Sloveniji.

Prej sva govorila o tem, da Slovenijo še vedno vodijo ljudje, ki so kariere začeli v prejšnjem sistemu. Ali je Katarina Kresal, ki ne spada v to kategorijo, v času svojega delovanja izkazala določene vrednotne poteze, ki se odmikajo od prejšnjih praks?

Zelo. Katarina Kresal je v Sloveniji nekaj posebnega s tem, ko je večkrat jasno povedala, da je kriterij vsega zakonitost in da se bo v svo-

jem delovanju držala zakona, pa naj bo to zanjo slabo ali dobro. In moram reči, da ji zaenkrat še nihče ni uspel dokazati, da ni delovala po predpisih. Seveda ji očitajo marsikaj, ampak skupni imenovalec obtožb je zaenkrat dejstvo, da živi v izvenzakonski zvezi z bogatim odvetnikom. Katarina Kresal ima dva velika »problema«, ki rušita njeno popularnost v očeh Slovencev. Je bogata in lepa.

Ste v svoji karieri pri raziskovanju sumov korupcije kdaj naleteli tudi na povezave z RKC?

Niti ne.

Letos se vam izteče šestletni mandat na Komisiji za preprečevanje korupcije. Obstaja možnost, da nadaljujete z delom na komisiji?

Ne, v novem predpisu sem si sam sestavil določbo, ki mi prepoveduje ponovno kandidiranje. Po novem zakonu bi imel namreč možnost dveh mandatov.

Zakaj?

Ker bi se mi zdelo nehygiensko, da bi samemu sebi podaljšal možnost za sedenje na tem stolčku, če je bilo v prvem predpisu jasno, da gre za enkratni mandat.

Kaj bi vam predstavljalo večji izziv, vodenje NPU ali policije?

Zagotovo NPU. Vodenje policije namreč vključuje tudi upravljanje logističnih zadev, organizacije in podobnega. Šef NPU-ja pa bo po informacijah, ki jih slišimo, predvsem operativec, torej se bo ukvarjal s preiskovanjem kriminalnih dejanj, kar je v osnovi delo, s katerim se tudi sam najraje ukvarjam. Zato bi šel raje tja, seveda pa to ne pomeni, da se bo to dejansko zgodilo.

Ste kdaj pomislili, da bi svojo publiciteto izkoristili za politično kariero? (Upam, da vprašanje ni žaljivo.)

Ne, ni žaljivo. Moram reči, da sem o tem razmišljal, pa me je vedno nekako prijelo na bruhanje, če se izrazim nekoliko bolj neposredno. **Še vprašanje, povezano z afero**

Patria. Ali kot izkušen kriminalist verjamete, da bo afera doživela epilog v obliki obsodbe glavnih akterjev kriminalnega dejanja?

Na Finskem zagotovo. Za Slovence pa nisem prepričan. Zadeva se namreč vleče že zelo dolgo, ob tem pa je bila primeru narejena velika škoda s tistimi »izgubljenimi« depešami, tako da bo res pravi čudež, če bo pri nas kakšen sum pripeljal do obsodbe. A še vedno upam, za Finsko sem prepričan, za Slovenijo pa upam.

V kako močno zadrego bi spravili slovensko politično in gospodarsko elito, če bi denimo napisali knjigo, v kateri bi razkrili informacije in povezave, ki jih poznate?

Hm. Informacije, s katerimi razpolagam, seveda niso moja last, ampak last službe, zato niti ne pomišljam, da bi pisal kakšno knjigo v povezavi s temi vsebinami. Verjetno pa bi se kar veliko ljudi moralo popraskati po glavi. A vseeno, če se bom kdaj lotil pisanja knjige, bo zgodba tekla o kakšnih drugih, bolj zabavnih stvareh.

Ali je za pravnika, človeka, ki verjame v pravno državo, problematično, če poseduje določene informacije, odkritja, ki pa jih drugi nivoji sodnega sistema niso pripeljali do dejanskih odkritij in obsodb?

To je naša največja stiska in frustracija. Na komisiji smo denimo razpolagali in še vedno razpolagamo z veliko količino podatkov, med katerimi so tudi takšni, ki bi morali igrati odločilno vlogo v sodnih obravnavah. Te podatke odstopamo pristojnim organom, pa včasih natančno vemo, da lahko v istem trenutku, ko jih oddamo organom, pozabimo na zadevo, ker se ne bo zgodilo popolnoma nič.

Lahko uveljavite kakšne druge zakonske možnosti?

Mi lahko samo sitnarimo ter sprašujemo organe, kaj so storili. A jih ne moremo prisiliti v neko smer obravnave problema.

Še za konec. Je Janez Janša po vašem vedenju kdaj sodeloval v trgovini z orožjem?

Po mojem vedenju je zelo sodeloval.

April, april!!!

Dan norcev ima v Sloveniji neverjetno dolg rok trajanja. Ne mine in ne mine. Celo podaljšuje se. In prvokategornih šaljivcev je vedno več. Tistih, ki jim je ob tem do smeha, pa vedno manj. Čemu bi se smejali, če ni delovnih mest, plač, perspektive. Kako neki naj bi nas navdajal optimizem, ko pa so ljudje z najbolj debelimi denarnicami v Sloveniji zaposleni z rezanjem glav svojih političnih konkurentov. Izhodna strategija ... kaj je že to??? Odnos politike do težav, s katerimi se sooča povprečen državljan, je pod vsemi mejami sprejemljivega. Lov na čarovnice namesto reševanje gospodarske krize. In zato, blago rečeno, vladi ne kaže dobro. Skoraj sedemdeset odstotkov vprašanih je po zadnji meritvi javnega mnenja (Vox populi) ocenilo delo vlade za neuspešno, rekord, s katerim se ne gre hvaliti.

Ob vseh zapletih, interpelacijah, odstopih, aferah, intrigah, notranjih sporih v koaliciji, stalnim uhajanjem informacij z oznako zaupno, samosvoji generalni državni tožilki in mlahavim predsednikom vlade, za katerega se zdi, da že komaj čaka dan, ko se bo zatekel pod Janševo perut, je dvom, da bo vlada, ki je že od vsega svojega začetka v konstantni krizi vodenja, sploh preživela do konca svojega mandata, vsak dan bolj verjeten. Pahor bi rad ustregel vsem. To nazira potrpljenje tako vladnim strankam kot tudi tistim v opoziciji. Rupel, Erjavec, Križanič, Pogačnik je le nekaj iztočnic, ob katerih se je razkrila Pahorjeva nezmožnost odločanja, sprejemanja odločitev ter odgovornosti. Najmlajši zaplet med pravosodnim ministrom Zalarjem in generalno državno tožilko Brezigarjevo pa je

češnjica na kupu pokvarjene smetane, ki je ne bi pojedel nihče, razen premiera, da se le ne bi nikomur zameril. In znova sedi na več stolih hkrati, navkljub poročilu pravosodnega ministra, ki ga je predložil vladi, v katerem na osemnajstih straneh utemeljuje nezakonnosti v ravnanju Brezigarjeve. Kršitve, ki jih je delno priznala, pa to očitno niso, saj gospa Brezigar sedi še trdneje v sedlu kot kadar koli prej. Je pač individualistka. Zalar pa nima pojma o delu, ki ga opravlja. Delovanje Brezigarjeve mimo pristojne tožilke, protiustavno dajanje navodil policistu ... bla, bla, bla, saj ni pomembno ... več kot jasno je, da gre za političen pregon zoper njo. Minister Zalar bi moral odstopiti, trobijo iz vrst SDS, saj bi bila, če bi ostajali utemeljeni razlogi, Brezigarjeva že razrešena. Pa ni. Se pravi, da ni storila ničesar, kar bi jo upravičeno odneslo s prestola. In zaradi nejasne zakonodaje, ki onemogoča, da bi postopek razrešitve generalne državne tožilke sploh stekel, je skoraj zagotovo ne bo. Odlično! S solzo sreče v očeh se mi je sedaj znova povrnila vera v pravno državo.

Pahor je novinarsko vprašanje, ali Zalarjevo poročilo o delovanju Brezigarjeve ni bilo dovolj prepričljivo, kratko malo preslišal. Na drugo, če se mar boji političnih posledic morebitne razrešitve Brezigarjeve, pa je kontriral z: »Me imate za strahopetca?« in zaprosil za odpravo »zastarelih predsodkov« o njegovih osebi. Gospod premier, dokler ne dokažete nasprotnega, bodo ostale besede le besede, predsodki pa dejstva. Ko bomo v aprilu očistili Slovenijo, je najbolje, da pričnemo tam, kjer je to najbolj potrebno – pri samem vrhu. Da nimam v mislih Triglava, pa je itak jasno.

Velike težave male države

Sem človek, ki rad spremlja novice. Ki bere časopis, poslušam radio, gledam televizijski dnevnik in novice preverim še na medmrežju. A bom moral spremeniti navade. Ne, ker novice postajajo dolgočasnejše. Pač pa zato, ker me boljijo trebušne mišice od preveč smešnih novic.

Sprašujem se, ali v naši podalpski državi nimamo resničnih težav, da so naši mediji sposobni objaviti same »velike novice«. Ob tem, žal, ni možno delati razlik na verodostojne in neverodostojne medijske hiše. Tako je na primer priznan časopis pred časom objavil zgodbo o vodilnem univerzitetnem funkcionarju, ki se je vozil z motornimi smučmi po Pohorju. Ker to res ni velika novica, so pripeli še naključno sliko zasnežene pokrajine in izjave okoljevarstvenikov. Morda se motim, ampak resnično ne vem, ali je ta objava doprinesla k dvigu demokracije, vladavini prava in socialni blaginji, torej k ustavnim vrednotam, ki bi jih novinarstvo moralo ščititi. Priznam, novica je zabavna, če le ima človek dovolj domišljije, da si predstavlja opisano situacijo. A drugače je povsem nepomembna, nenazadnje ima štajerska univerza gotovo pomembnejše izzive. Zanimivo, da se novinarji ukvarjajo s športnim udejstvomanjem univerzitetnih vodij, namesto da bi raziskali resnične razloge, da mariborska univerza še zmeraj zaostaja za ljubljansko sestro ustanovo po rajtingu.

Kmalu za prvo novico se je komercialna televizijska postaja preko svoje oddaje svetovnih razsežnosti odpravila na lov za čarovnicami in zahtevala glavo prve dame »dohtarjev«. Tudi tukaj je bil format prav zabaven, na vsakih 10 sekund so

namreč pokazali drugo sliko gospe, ki je bila po možnosti slikana v čim slabši volji. Ob tem so naštel vse njene grehe in prestopke. Med njimi takšne, kjer je samo spoštovala odločitve drugih organov. Med očitki je manjkala samo izjava, da je ona kriva, da smo Slovenci bolni. Nato so prispevek obogatili z nekaj izjavami oseb, ki napadeno očitno sovražijo. Prispevek je nastal kot reakcija, ker se zdravniki legitimno niso strinjali z njenim odpoklicem. Smejoč se ob prispevku o zdravniški čarovnici, se sprašujem, zakaj ti isti novinarji ne pokažejo, kaj pomeni primanjkljaj zdravnikov in vedno bolj nasilni bolniki za zdravniško delo. A verjetno so želeli samo pokazati album prve zdravnice ...

Priznati je treba, da nacionalka še zmeraj zmaga. In njena novica o ministrici, ki vozi prehitro. Pustimo ob strani, da ministrica sploh ni vozila avtomobila. Gotovo je objektivno odgovorna za prehitro vožnjo druge osebe. Zakaj se mi zdi ta novica najzabavnejša? Njen šofer, ne ona, je prehitro vozil in bil kaznovan. To je vsa novica in pika. Tu bi se vse moralo končati, ne da novinarji in »strokovnjaki« potem ugotavljajo, kako neodgovorno ministrico imamo. Sam vidim namreč drugo sporočilo zgodbe, da imamo tako nepristransko policijo, da kaznuje celo lastno šefico. Kaj imajo vse tri zgodbe skupnega? So živ dokaz, da je Slovenija premajhna država, da bi lahko imeli vsak dan enourni dnevnik ali pa 40 strani dolg časopis. Ker se ne zgodi dovolj resnih zgodb. Zato naslednjič spremljajte novice, vedoč, da mediji, ko nimajo resnih dogodkov, napišejo vse, samo da se proda ...

Medijsko pleskanje diplomacije

Konferenca o Zahodnem Balkanu na Brdu pri Kranju ni samo zadnji večji zunanjepolitični dogodek v Sloveniji, ampak tudi odličen primer delovanja naveze politike in vodilnih medijev, diplomatskih spodrseljajev in njihovega medijskega »popravljanja«

Igor Mekina, foto Matic Štojs

Je tako rekoč eksperiment v živo, ki nam nazorno kaže, kako se zgodijo diplomatski spodrseljaji elite in kako se izvaja učinkovit medijski »cover-up« oziroma medijsko pleskanje njenih napak. Kakšen je bil torej domet same konference in predvsem, ali je bila sploh uspešna? Odgovor na vprašanje, ali je nekaj črno ali belo, bi načeloma seveda moral biti preprost. Toda v svetu, ki mu vlada politika, je skozi popačeno dioptrijo medijev bilo lahko tudi črno, črno pa belo – ali v najboljšem primeru sivo.

Kot je znano, se konference na Brdu pri Kranju ni udeležil srbski predsednik Boris Tadić, ki je vztrajal, da bo na konferenco prišel le, če bo Kosovo predstavljeno pod oznako Kosovo/1244 ali Unmik-Kosovo, medtem ko so predstavniki Kosova zahtevali, da nastopijo v imenu Republike Kosovo. Srbija je na koncu privolila tudi v možnost, da bi pred predstavniki vseh držav stal napis z imenom države, medtem bi bila vodja misije ZN na Kosovu (Unmik) Lamberto Zannier in premier Kosova Hasim Thaci označena le s svojimi imeni, nato pa so se začeli zapletati. Slovenski predsednik vlade Borut Pahor je od »formata«, dogovorjenega s Tadićem, na koncu odstopil, Tadić pa na konferenco ni prišel.

Pomen protokola

Prihod v Slovenijo so zaradi tega diplomatskega zapleta zavrnili tudi predsednik Evropske komisije, ministrica za zunanje zadeve EU in predsedujoči EU. Med evropskimi funkcionarji se je konference udeležil le evropski komisar za širitev Štefan Füle, ki je srečanje zapustil že po dobre pol ure. Premier BiH Nikola Špirić pa je med nastopom kosovskega

premera Hashima Thacija zapustil dvorano.

Vsi ti zapleti so jasno pokazali, kako pomemben je diplomatski protokol. Slovenska diplomacija je podcenila težave, s katerimi se je spoprijela. Skupne fotografije, rokovanje in druge simbolične geste imajo namreč izjemen pomen in velik učinek na javnost. Sicer pa je to nekaj, kar je znano že stoletja. V analih diplomatskih letopisov je ostalo zapisano, da so zato, da bi preprečili podobne konflikte

Specialistki za Balkan, Slovenija in Hrvaška, sta po oceni hrvaškega časnika povsem zanemarili kontekst in globino prepada med Prištino in Beogradom.

med vladarji, na primer že leta 1699 ob podpisu pogodbe o karloškem miru za pet podpisnic zgradili posebno okroglo dvorano s petimi vrati, skozi katera je pet predstavnikov sočasno vstopilo, sočasno odšlo do okrogle mize in sočasno podpisalo skupni tekst. V dvajsetem stoletju so med mirovnimi pogajanjmi v Vietnamu izgubili več kot dva meseca zaradi vprašanja oblike pogajalske mize, saj je Hanoj zahteval, da Vietkong sedi ločeno od delegacije Severnega Vietnama. Tudi ob iskanju miru v BiH je bilo podobno. Za ženevsko konferenco, nekakšno predhodnico Daytono, je bila naročena posebna miza z devetimi stoli – za vsako državo in vse članice kontaktne skupine po eno mesto, toda tako, da bi bili stoli dovolj blizu, da ne bi bilo mesta za predstavnike bosanskih Srbov ali Hrvatov. Kasneje so imeli v Daytonu Američani težave z nasprotujočimi si zahtevami srbskih, hrvaških in bošnjaških voditeljev, ki so vsi želeli imeti svoj prevod v »svoj« jezik, čeprav so se med pogajanjmi odlično razumeli v nekdanjem »skupnem«

jeziku. Američani so našli odlično rešitev – vsi udeleženci pogajanj so imeli kar šest kanalov za prevajanje: prvi je bil za angleški, drugi za francoski, tretji kanal za ruski, četrti za bošnjaški, peti za hrvaški, šesti pa za srbski jezik. Vsak od predsednikov sprtih strani je lahko poslušal prevod v »svojem« jeziku – le prevajalec za zadnje tri jezike je bil zmeraj isti. Slovenski diplomati so pred konferenco na Brdu padli prav ob »domači nalogi« iskanja podobnih kreativnih rešitev.

Slovensko zunanje ministrstvo je konferenco kljub temu razglasilo za uspeh. Vsako definicijo uspeha je seveda mogoče izdelati ob pomoči pristranskih kriterijev. Toda tu so nam z objektivnim kriterijem na pomoč priskočili sami udeleženci konference. Predsednik vlade Borut Pahor in zunanji minister Samuel Žbogar sta namreč v svojih nastopih večkrat potrdila, da je prisotnost srbskih in kosovskih predstavnikov na srečanju ključnega pomena za uspeh konference. Slovenski premier je tako na primer pred svojo zadnjo reševalno potjo v Beograd dejal, da bo »storil vse poti, potrebne za uspeh konference« in s tem uspeh konference neposredno povezal z uspehom prepričevanja Tadića. Tudi edini »evropski« udeleženec konference, komisar za širitev Štefan Füle, je pred prihodom v Brdo dejal, da morajo biti »za mizo vsi akterji«, saj »gre za regionalno sodelovanje, zato je potrebno, da so na konferenci zastopani predstavniki vseh dežel regije«. Odsotnost ene, ob tem pa celo največje države regije bi

zato že logično morala voditi v oceno o resnem neuspehu konference.

In natanko tako je konferenco na Brdu ocenila večina svetovnih medijev. Hrvaški Jutarnji list je zapisal, da je konferenca »prvi skupni fiasko« obeh držav. Specialistki za Balkan, Slovenija in Hrvaška, sta po oceni hrvaškega časnika povsem zanemarili kontekst in globino prepada med Prištino in Beogradom. »Čeprav bi tiha diplomacija morala opraviti svoje delo vnaprej, sta se Pahor in Kosorjeva odločila za nasprotno smer, na ta način pa sta ogrozila tudi sicer majhne možnosti za uspeh,« je zapisal Jutarnji list. Italijanski Il Piccolo je ocenil, da je odsotnost Srbije »nedvomno zmanjšala pomen konference na Brdu«, dopisnik BBC-ja iz Ljubljane Mark Lowen pa je dejal, da so si politiki po srečanju kazali »resne obraze«, da pa so pogovori pokazali »bolj jasno kot kdaj prej, koliko dela še ostaja, preden bo mogoče odložiti stare probleme.« Rуска RIA Novosti je sporočila, da se je »predsednik Srbije, največje balkanske države, odločil, da se ne udeleži konference, saj se je Kosovo odločilo, da na konferenci ne sodeluje kot protektorat OZN«. Radio Free Europe je poročal, da je srečanje pokazalo na »balkanske razpoke«, Kitajska Xinhua pa je opozorila, da Srbija zavrača pred dvema letoma razglašene neodvisnosti Kosova – srbske pokrajine, ki se poskuša odcepiti. Celó v vladni stranki Zares so nato ugotovili, da je bila konferenca o Zahodnem Balkanu »premalo načrtovana in preslabo pripravljena, poleg tega pa je bila sklicana prezgodaj«.

Nadzor škode

Toda še bolj zanimivo je, kako so se takoj po teh poraznih ocenah sloven-

ski osrednji mediji lotili za hitro popravljane škode. Na tem mestu se je dobro spomniti besed Noama Chomskega in njegovega natančnega opisa delovanja »mainstream« medijev in kako jih družbene elite nadzorujejo. Kajti novinarjem in urednikom v demokracijah načeloma res nihče ne reče, kaj in kako naj pišejo. Chomsky trdi, da je to čisto res, le da je ob tem treba dodati, da omenjeni novinarji in uredniki sploh niti ne bi bili na svojih mestih, če ne bi že sami dokazali, da znajo »pravilno« pisati in »povedati prave stvari«. Če bi zasledovali napačne zgodbe, potem jim namreč nikoli ne bi uspelo priti do položaja, ko »lahko rečejo, karkoli hočejo«.

Morda najbolj zabaven in poučen primer, ki dobro ilustrira omenjeno tezo, je poročanje ljubljanskega Dnevnika in Dela o omenjeni konferenci. Na predvečer konference je namreč Dnevnik objavil komentar z udarnim naslovom Brez domače naloge, ki je premiera Pahorja opozarjal, da petelin, ki prezgodaj kikirika, mimogrede konča v loncu. Komentar je odločno zapisal, da Pahorju kronisti za njegovo potezo »ne bodo zapisali plusa«, saj se je hvalevredna zamisel, ki je nastala ob prasketajočem kaminu na kranjskogorskem srečanju Pahorja in Kosorjeve, »zadnje dni spremenila v že rahlo paranoidno tekanje slovenske diplomacije s premierjem na čelu od države do države, od politika do politika, da bi zadnji hip vendarle rešili konferenco«. Konferenca je za Dnevnik zato »balkanski torzo«, za kar pa »ne gre obtoževati srbskega

predsednika«. »Krivda je na strani organizatorjev. To sta predvsem slovenski premier, hrvaška kolegica je raje stala ob strani, in deloma diplomacija, ki je bila resnici na ljubo prepozno vključena, ker nista naredila domače naloge,« je odločno ocenil komentator in končal z trditvijo, da se je slovenski predsednik vlade »naivno in površno lotil tega početja in da je precenil trenutno specifično težo Slovenije na Balkanu«. Konferenca naj bi bila celo tako »zavožena«, da jo ne bi rešil niti čudežni prihod srbskega predsednika.

Omenjeno oceno o krivdi organizatorjev so seveda takoj pograbil vsi srbski časniki. Resnično neodvisni mediji se na to seveda ne bi ozirali. Toda v primeru Dnevnika je sledil zanimiv salto mortale. Isti komentator je dva dni kasneje napisal nov, popravljeni komentar na isto temo z naslovom Bruseljski beg z Balkana. Čeprav so bila vsa dejstva o konferenci v ponedeljek enaka tistim v petek, je bil grešni kozel za polom konference tokrat odkrit drugje. Komentar namreč v nasprotju s svojo prvo trdo oceno v »popravi« skrušeno prizna, da »je bilo srečanje vendarle uspeh«, kajti »reke, ki nima mostov, se ne da prečkati, ne da bi si pri tem zmočili noge«. Največje razočaranje tokrat ni več niti »vsebinski in organizacijski izplen konference«, ampak »Evropska unija in njena že prislovična zunanje-politična cagavost«.

Če je to odličen primer komentatorja, ki je v skladu z definicijo Noama Chomskega za trenutek pozabil na

to, kaj misli elita, in je moral zato na hitro popravljati svojo prvo oceno, s katero je zašel z medijsko »prave« smeri, pa so v nasprotju s tem v Delu dokazali, da znajo z nezmotljivim instinktom (pa čeprav nekoliko pozno) že v prvem poskusu in ne glede na dejstva (toliko slabše za dejstva!) prepleskati neprijetno resničnost.

V komentarju z naslovom Strah, nevednost, predah namreč Delov komentator dogodek, ki so ga svetovni poročevalci videli kot polom, sladkobesedno slika v optimistični luči. »Tisti, ki na sobotno konferenco o Zahodnem Balkanu gledajo zelo površno in s poudarjeno notranjepolitično dioptrijo, bodo rekli, da je bil sestanek na Brdu polomija in neuspeh, ker nista prišla srbski predsednik Boris Tadić in predsednik evropskega sveta Herman Van Rompuy ... A tovrstne pripombe so lahko zgolj površinske in izrečene zelo na hitro,« oceni komentator in kot bistveno poudari, da sta Slovenija in Hrvaška »v ospredje postavili za usodo Zahodnega Balkana dve izjemno pomembni vprašanji«, ki pa nato žal nista navedeni. Komentar nato kritizira diletantizem predsednika EU in vse, ki so »Srbijo privzdignili v privilegiran položaj regionalne velesile, ki je pomembnejša od drugih«. Sledi najbolj zanimiv del, obtožba zoper srbskega predsednika, ki je slovenska vlada sicer nikoli ni javno izrekla: »Ne kaže pozabiti, da je Boris Tadić sprva, še v času ptujskega srečanja »trilaterale SHS«, kot smo mediji poimenovali sestanek Tadića, Kosorjeve in Pahorja pred nekaj te-

dni, privolil v sestanek, na katerem bo tudi predstavnik Kosova, samo da ne bo na njem nobenih oznak ali državnih simbolov. Ko pa si je zaradi srbskih notranjepolitičnih vzrokov premislil in začel vztrajati, da mora Kosovo biti zastopano v okviru misije OZN Unmik, je bilo jasno, sta se Pahor in Kosorjeva morda prehitro lotila pripeljati Tadića in Thaqija za isto mizo,« sklene komentator Dela.

Težava s to trditvijo je samo v tem – da ne ustreza resnici. Tadić namreč v omenjeni pogoj ni nikoli privolil. Trditev komentatorja pa spodbija tudi dejstvo, da je odpravnic poslov slovenskega veleposlaništva v Beogradu Jadranka Šturm - Kocjan za srbski časnik Danas že pred konferenco dejala, da bodo funkcionarji Prištine v Sloveniji »predstavljeni pod oznako Unmik/Kosovo«, ter da »bo pred njimi govoril šef misije ZN Lamberto Zannier«. Ker predstavniki Prištine v Sloveniji niso bili predstavljeni na takšen način, je to dokaz, da dogovora ni prekršil Tadić, ampak je od njega odstopil slovenski predsednik vlade. Če je bilo to nujno ali ne, je seveda drugo vprašanje. Toda dejstvo je, da je slovenskim »osrednjim« medijem uspelo temeljito prepleskati diplomatski polom, da so dejstva zameglili z neresnicami in ceno za neuspeh prevalili na Evropo. Dva vodilna časnika pa sta isti dogodek ocenila ne le povsem enako kot predsednik vlade in povsem nasprotno kot večina svetovnih časnikov, ampak v enem primeru celo v nasprotju z lastno, pravo oceno istega dogodka.

Kulturna zgodovina Bosne in Hercegovine

Sami Al-Daghistani

Ivo Andrić in sovraštvo

Na začetku je bila fikcija. Šele nato se razvijejo bolj oprijemljive definicije glede na družbeni stadij razvoja. Za zahodnjaka ali diplomata je bosansko vprašanje tehnično vprašanje, medtem ko je za prebivalce Bosne in Hercegovine ter zunanjih akterjev, ki so odigrali prominentno vlogo pri nastajanju te družbe (pri Turkih), to vprašanje zgodba o življenju in smrti.

Bosna je nenavadna dežela in Sarajevo nadvse neobičajno mesto. Potrebno je razumeti duh Sarajeva, da bi razumeli duh Bosne in civilizacijo Balkana. Brez razumevanja Sarajeva ne (z)moremo razumeti zgodovine in kulture Balkana.

Nobelovec in pisatelj, rojen v Bosni, Ivo Andrić je v pismu iz leta 1920 zapisal, da je Bosna sicer krasna država po svoji naravi in ljudeh, da bosanski človek v sebi skriva moralne vrednosti, a da je ta ista država tudi država sovraštva in straha. »... Usodna karakteristika tega sovraštva je, da bosanski človek ni zavesten sovraštva, v katerem živi,« pravi Ivo Andrić. Navkljub dejstvu, da za Andrića obstaja v gnevu in sovraštvu »funkcija družbenega napredka«, saj narekujeja družbeni preobrat, je zanj Bosna predvsem država globoko zakoreninjenega sovraštva. Vera, čvrst karakter, nežnost in žar ljubezni na eni ter sovraštvo na drugi strani. Za Andrića je prevelik patos sovraštva prisoten v prebivalcih Bosne, ki razdvaja družbo. Eksploatacija nekaterih verskih in kulturnih vrednot je v Bosni za časa Andrića, pa tudi danes, povsem jasno prisotna. Celotno ljubezen prebivalcev Bosne do svoje države je tako raznolika, da je spor okoli načina izražanja te ljubezni lahko težava. V danes ekonomsko zaostali, a kulturno cvetoči deželi bi moralo obstajati glede na verske in etnične skupine štirikrat več občutka sprejemanja kot v drugih državah oziroma, ka-

kor govori rek sam za sebe, »integralna narodna enotnost ne pozna verskih in plemenskih razlik«.

Bosni in Sarajevu je potrebno prisluhniti in kdor tu preživi noč v postelji buden, bo lahko slišal glasove sarajevske skrivnosti. Ivo Andrić opisuje eno izmed sarajevskih noči takole: »Težko in suvereno odbije ura na katoliški cerkvi: dve čez polnoč ... ne mine več kot minuta, ko se že oglasi prodoren zvok ure s pravoslavne cerkve in odbije prav tako drugo uro ponoči. Kmalu zatem se oglasi klic k molitvi iz Begove džamije. Judje nimajo svoje ure, a samo bog ve, koliko je ura pri

V danes ekonomsko zaostali, a kulturno cvetoči deželi bi moralo obstajati glede na verske in etnične skupine štirikrat več občutka sprejemanja kot v drugih državah oziroma, kakor govori rek sam za sebe, »integralna narodna enotnost ne pozna verskih in plemenskih razlik«.

njih, koliko po safaridskem in koliko po aškenadskem računanju ...«

Bogastvo in posebnost Bosne

Kakšna je torej karakteristika Balkana, ki ga krasi in kakšne so bile značilnosti osmanske države? Glavne karakteristike, na katerih temelji bošnjaška kulturna zgodovina, so v osnovi geografske – evro-azijske relacije. Obstajajo tri karakteristike Balkana. Prvič, balkanska regija kot geopolitična cona, ki zaobjema Evropo, Azijo, Mediteran in celo Afriko. To je geopolitična cona prenosa. Drugič, geo-ekonomska cona, ki določa balkansko regijo kot regijo prenosa »transakcije«. Od dobe grške civilizacije je balkanska regija bila dojeta kot območje ekonomskih razmer – od mediteranskega morja do kopnih poti Evrope. Tretja karakteristika pa določa Balkan kot geo-kulturno območje interakcij. Skozi zgodovino regije se je ves čas izvrševalo kulturno vplivanje ene etnije na drugo, dogajale so se migracije, spoji in selitve. Regija s temi tremi karakteristikami ima skozi zgodovino dve alternativni usodi: možno je, da

postane središče svetovne politike ali pa žrtev globalnega izkoriščanja in s tem periferija neke druge sile. Balkan je zato ena izmed »uspešnih« zgodba o neuspehu in žrtvah tega izkoriščanja. Zato danes govorimo o Bosni kot o periferiji Evrope in ne o zgodbi uspeha.

V času Osmanske države je ta regija bila središče svetovne politike, zato je še danes teritorialna integriteta Bosne in Hercegovine za Turke enako pomembna kot teritorialna integriteta Turčije; prosperiteta in varnost Sarajeva enako pomembna kot varnost Istanbula. Po drugi strani je osmanska zgo-

ni spori, težko je govoriti o blaginji, v kolikor gospodarstvo stagnira, odsotnost politične vladavine pa pomeni nastajanje raznovrstnih sporov. Balkanska zgodovina ni samo zgodovina konfliktov, temveč je od 15. do 19. stoletja bila zgodba o uspehu, kakor trdi turški zunanji minister dr. Ahmet Davutoglu. Sarajevo danes ni homogeno mesto, kajti če bi bilo, medkulturna koeksistenca ne bi bila (povsem) možna. Zaostajanje pomeni tudi izziv. Dogajanje v 90-ih letih je sicer dokaz za netoleriranje kulturnih razlik in bogastva etnij in narodov, a če Bosna ni stabilna, ne more biti stabilen niti Balkan. V kolikor je Bosna mini model Balkana, saj v njej živijo tako Hrvati, Srbi, kakor tudi Bošnjaki in muslimani, je Irak s Kurdi, Turkmeni, suniti, šiiti, arabskimi kristjani mini model Bližnjega vzhoda in Afganistan s Tadžiki, Peštuni, Hazari itd. neka vrsta Kavkaza. Te regije danes niso stabilne. Ti bazeni, ki predstavljajo multikulturno družbo, ne predstavljajo varnosti, pa čeprav so stoletja ali celo tisočletja med seboj pretežno živeli v miru. Vznik nacionalnih držav na vzhodu je predvideval razbitje multikulturnih družb, prisvajanje nacionalnih resursov pa ekonomsko opustošenje držav. Za bosanskega konceptualnega umetnika Damirja Nikšića, ki že vrsto let živi v Stockholmu, je kriv individualizem s svojim konceptom kapitalizma, ki atomizira posameznika. Kot taki so vsi isti, a le v domeni dela in izkoriščanja; kapitalizem pa pomeni presek s tradicijo, s transnacionalno družbo multikulturnega karakterja. Nacija je lahko stabilna, če lahko absorbira različnosti znotraj sebe in Bošnjaki in Bosanci so to dolgo časa prakticirali, tudi danes, navkljub strahotnemu stanju in posledicam vojne. Kdor priznava bošnjaško nacijo, bo moral sprejeti pluralizem, kdor želi bošnjaško sekto, bo izključeval in bo samoizključen.

Nikogaršnja zemlja

Simon Rajbar, foto Sami Al-Daghistani

»BiH je nekdanj bila seme razdora med hrvaškim in srbskim narodom. Gospodje v Zagrebu in Beogradu so skrbeli za BiH – skrbeli o njenem bogastvu in skrbi, kako jih še bolj izkoriščati, a niso skrbeli za bosanski narod. Oni so, da bi lažje dosegli svoje cilje, hujskali eden narod proti drugemu, sejali so škodoželjno kri,« Josip Broz Tito v Zagrebu leta 1966.

Balkanizacija – politično geslo; splošno: politična razcepitev, razdrobitev na posamezne države, nestabilnost. No, pa le imamo besedo, ki geografsko območje naše bivše države predstavlja tudi v abstraktnem smislu. Najbrž zato učbeniki tako vztrajno poudarjajo, da je Slovenija del srednje Evrope, da se Balkan začne pri naših južnih sosedih. Tam se Balkan seveda začne južno od njih. Balkanec namreč vedno živi južneje od vas. Tako kot ima vsak svojega »Balkanca«, ima vsak svojega »Bosanca«, iz njegove »Bosne«. Ta pa je politično najbolj nestabilna država Zahodnega Balkana, kar je še ena skovanka, izmišljena s strani »civilizirane« mednarodne skupnosti. Na koncu prejšnjega tisočletja je na območju Balkana namreč prevladalo nekakšno optimistično razpoloženje. Daytonski sporazum je končal nesmiselno morijo v Bosni, Hrvaška

je zamenjala politično vodstvo, Srbija pa se je znebila režima Slobodana Miloševića. Vse je teklo kot po maslu. Iz tega razloga je Evropa praktično zaspala pri urejevanju balkanskih razmer, a ni bilo potrebno čakati predolgo, da se je razpočilo Kosovo ter razblinil ponos ustvarjalcev Daytona. Po tem sporazumu je Bosna in Hercegovina postala federalna država z dvema entitetama, in sicer z bosansko-hrvaškim delom Bosna in Hercegovina ter Republiko srbsko. Obe federalni enoti uživata veliko svobodo ena od druge, kar je privedlo do tega, da lahko delujeta kot skoraj samostojni državi. Vsaka

Balkanec namreč vedno živi južneje od vas. Tako kot ima vsak svojega Balkanca, ima vsak svojega Bosanca, iz njegove Bosne.

posamezna entiteta ima namreč svojo ustavo, svojo vlado ter lasten parlament. Za končanje spopadov med različnimi etničnimi skupinami se je to morda zdela dobra rešitev, a ta jasno deli državo po etničnih vzorcih. S tem pa so narodu, ki je pravkar končal vojno na podlagi etničnih delitev, za popotnico zapisali prav tiste razlike, ki so do vojne privedle. Sporazum tako na račun integracije nehote ponovno vzpostavlja separatizem in nacionalizem.

Z velikim številom institucij in ministrstev je država tudi administrativno povsem nefunkcionalna. Za povrh pa se v vsako civilno odločitev, »kadar smatra, da je to potrebno«, lahko vmeša t. i. visoki predstavnik Evropske unije, katerega naloga je spremljanje izvajanja mirovnega sporazuma. Glede na tako močno pozicijo tujega politika, se lahko sprašujemo celo o suverenosti države. Če želimo videti enotno Bosno in Hercegovino, bo morala mednarodna skupnost z EU na čelu podati korenite predloge za spremembo Daytonskega sporazuma, njegova posodobljena implementacija pa

bo morala priti predvsem iz konsenza politikov BiH.

Zaradi političnega oportunitizma, ki svoje glasove pridobiva s podpihovanjem nacionalnih nesmislov, je za problem nezainteresirana Evropa prevzela politiko puščanja časa časa. S tem je razvoj države in civilne družbe ostal v statusu quo od leta 1995 dalje. Bosno je paralizirala neskončna politična kriza, nemo-goča sestava političnih institucij pa ji paradoksalno onemogoča tudi iz-

hod iz krize. V ta namen so se lani v Butimirju zbrali politični veljaki ter skušali priti do skupnih rešitev za skupno državo, ki bi jo naj transformirali v parlamentarno demokracijo brez etničnih predispozicij. A pri tem so se strinjali le, da se o ničemer ne strinjajo. Voditelj Republike srbske Milorad Dodik je zahteval celo referendum za odcepitev in napovedal, da »BiH kot država ne bo obstala. Mednarodna skupnost se je v BiH uštel, in to se bo na koncu tudi izkazalo.«

Medtem življenje ljudi teče naprej. Ker ekonomija in politika hodita z roko v roki, se kriza slednje pozna tudi v ekonomskem blagostanju prebivalcev. Tega je še dodatno poslabšala globalna recesija, ki je brezposelnost povzdignila na kar 40 odstotkov, s čimer mnoge mlade sili k iskanju zaposlitve v drugih državah. Še bolj skrb vzbujajoč pa je podatek, da BiH še vedno ni dosegla 60 odstotkov industrijske proizvodnje iz leta 1990. Politični voditelji bi se morali začeti zavedati, da ne gre zgolj za politično moč ali etnično nadvlado, temveč za to, da poskrbijo za dobrobit svojih državljanov. Morda pa se počasi le obetajo boljši časi. Srbski parlament je s posebno deklaracijo obsodil groteskne poko- le v Srebrenici, s čimer je država želela narediti obračun s preteklostjo, razbremeniti prihodnje generacije krivde ter balkanske narode popeljati po poti katarze. Svet je dobil jasno sporočilo obsojanja ustvarjanja zavesti, po kateri je uresničevanje lastnih nacionalnih ciljev možno s pomočjo orožja in s fizičnim nasiljem nad pripadniki drugih narodov. Pri tem si lahko znova izposodimo davnega leta 1969 izrečene besede maršala Tita: »Naj bo ta človek Bosanec, Hercegovec. Zunaj ga ne kličejo drugače kot z imenom Bosanec, pa naj bo to musliman, Srb ali Hrvat. Vsak je lahko tisto, kar čuti, da je, in nihče nima pravice, da mu vsiljuje neko nacionalno pripadnost.«

Sarajevo

Turčija med Atatürkom in Mevlano

»Suverenost ni podeljena, je izborjena.«

»Učitelji so eni in edini ljudje, ki lahko rešijo narode.«

Mustafa Kemal Atatürk

»Pridite, pridite spet, kdorkoli že ste, pridite, neverniki, častilci ognja, malikovalci, pridite!

Pridite, tudi če ste stokrat prelomili obljube svoje pokore, naš je portal upanja, pridite takšni, kot ste.«

Mevlana Celaleddin Rumi

Samo Bohak

Most civilizacij

Turčija dežela, ki leži na meji med Evropo in Azijo in pomeni neke vrste most med civilizacijami. Preplet vzhoda in zahoda se kaže v turbanih in kravatah, hidžrah in krilih, majhnih turških kavarnicah, stisnjenih med restavracije Burger King in McDonald's. Turčija pred oči nepoznavalca priključuje podobe kamel, turbanov, puščave in od kolen do glave zakritih žensk. Deželo orientala, kjer eksotika drugačnosti in skrivnost tisoč in ene noči čaka na zahodnjaka, da jo odkrije. Morda je bila to Turčija preteklosti. Moderna Turčija vele mest je bolj podobna zahodnemu svetu, kot bi si morda predstavljal povprečni Evropejec. Sekularna država z latinsko abecedo, parlamentarno demokracijo in visoko izobraženimi intelektualci, če naštejemo le nekaj značilnosti, ki Turčijo korak za korakom približujejo Evropi. Kako je to možno v državi z večino muslimanskega prebivalstva? Odgovor leži v človeku, ki je postal legenda: Mustafa Kemal Atatürk.

Oče naroda

Atatürk je oseba, ki v Turčiji uživa sloves polboga. Z ustavo ga je prepovedano žaliti, zaradi žalitve Atatürka je Turčija blokirala youtube, otroci zjutraj pred začetkom šole recitirajo prisego Atatürku in nasploh je njegov portret prisoten vsepovsod, od šolskih hodnikov, uradov, javnih površin do denarnice slehernega Turka. Za nepoznavalca in zahodnjaka z liberalnimi vrednotami, med katere

se prištevam tudi sam, se zdi malikovanje pretirano in prve dne dni se nisem in nisem mogel načuditi vseprisotnosti tega človeka, žara v očeh turških kolegov, ko so ga omenjali, in podobah in spomenikih, ki so me spominjali na velikega brata. Vedel sem, da je pomembna osebnost,

Napaka, ki jo ponavadi zagrešijo varuhi dediščine velikih ljudi je, da namesto da bi njegove ideje razvijali in dopolnjevali, ostanejo pri varovanju kulta osebnosti.

prvi predsednik turške republike, ampak ker sem sam zamudil slavo in slavljenje druga Tita, sem se počutil zmedeno in rahlo nelagodno.

Med mit in resnico

Kdo je pravzaprav Atatürk in zakaj je tako slav(lj)en? Če vzamemo v roke klasične biografije, je težko ločiti med legendo in resnico, saj je Atatürk namenoma ustvarjal avro skrivnosti in svetega okrog sebe. Za poglobljeno branje priporočam 600 strani dolgo biografsko študijo, ki jo je spisal Andrew Mango. Kljub dolžini se mestoma bere kot napet roman. Za tiste, ki jim ideja o debelih knjigah ni blizu, pa bom omenil nekaj dejstev, s katerimi bo bralec bolje razumel podobo, ki jo slikam.

Atatürk, prvi predsednik turške republike, je v pravem pomenu oče naroda, saj naj bi prvi uporabil besede turški narod in združil različna plemena na ogromnem območju sedanje Turčije. Kako mu je uspelo ustvariti sekularno republiko iz predmoderne družbe, ki je temeljila na

religiji kot osnovnem modusu vladanja, identitete in načina mišljenja prebivalcev otomanskega imperija? Enostavno: postal je heroj. Iz nepomembnega čina nižjega častnika si je z zmago pri Galipoliju nad Angleži v prvi svetovni vojni pridobil spoštovanje in zaupanje ljudi. Pozneje je

premagal še Grke in v nemogočih razmerah s pogumom, trmo in inteligenco ukinil kalifat ter postavil temelje za moderno turško republiko. Ko je želel uvesti latinsko abecedo, da bi pospešil razvoj, so mu svetovalci povedali, da bi tako velik projekt zahteval vsaj pet let. Atatürk je odgovoril: to se bo zgodilo v treh mesecih ali pa se sploh ne bo zgodilo.

Kljub temu da je bil vojak, je izrekel: »Razen če se narod sooča z nevarnostjo, je vojna umor« in »Iskati moramo trajni mir, bistveno je, da posežemo po mednarodnih ukrepih, ki bodo izboljšali položaj množic«. Lahko bi našteval še mnoge citate, ki bi pokazali, da je bil Atatürk napreden mislec, prevzet z idejami razsvetljenstva in francoske revolucije. Pot do miru in napredka v svetu je videl skozi grajenje naroda in nacionalnih držav. Vendar je različne narode videl le kot ude na telesu človeštva. Poleg tega ga poimenujejo tudi prvi učitelj, saj je ves čas poudarjal pomen izobrazbe in se zavedal, da sama

surova vojaška moč še ne zagotavlja napredka.

Če upoštevamo zgodovinski kontekst, postane jasno, da je bil Atatürk karizmatična oseba pred svojim časom, ki je hkrati imel politično moč in spretnost, da je svoje ideje izvedel v praksi. Mirno bi ga lahko primerjali z Josipom Brozom Titom. Napaka, ki jo ponavadi zagrešijo varuhi dediščine velikih ljudi je, da namesto da bi njegove ideje razvijali in dopolnjevali, ostanejo pri varovanju kulta osebnosti. Namesto da bi jih uporabljali kot bergle, ki jih lahko odvržejo, ko zmorejo hoditi sami, se kot otroci, ki ne želijo odrasti, oklepajo svojega očeta. Menim da, pot do demokracije lahko vodi le skozi spoznanje, da tudi Atatürk ni bil vsemogočen in da demokracija zahteva zrele, odgovorne in kritične posameznike, ki imajo pogum uporabiti svoj razum. Prav k temu jih v Kantovi maniri poziva tudi Mustafa Kemal, a včasih se zdi, da marsikdo »nečujedobro«.

Med populizmom in demokracijo

Vzvišeni govor o vrednotah, etiki in napredku iz prejšnjega odstavka pa prej ali slej naleti na čeri resničnosti moderne Turčije. Sekularnost, ki je bila ob ustanovitvi republike samoumevna, se krha v bojih med populistami – ti vero izrabljajo za svoje interese, in vojsko, ki z železno roko bdi nad delovanjem parlamenta. Uradno je Turčija sicer parlamentarna demokracija, vendar se pod površjem ves čas bije boj med bolj ali manj radikalnimi muslimani, ki bi si želeli

zakonodajo bližje šeriatu, in sekularnimi varuhi Atatürkove dediščine, ki vztrajajo pri modrosti velikega očeta. Turški kolega, študent Ali, mi je o sedanjem turškem predsedniku Erdoganu povedal, da gre za nevarnega populista, ki izrablja vero za svoje interese, taksisti v Istanbulu so v polomljeni angleščini razlagali, da je predsednik slab. Sicer redke debate o politiki so se končale s sklepom, da predsedniku ni zaupati.

Za strokovno sodbo o sodobni Turčiji zaradi milnega mehurčka, v katerem sem živel v Turčiji, kljub poskusom, da bi se iz njega prebil, nisem kompetenten, vendar se mi dozdeva, da v parlamentu bolj kot državniki vladajo populist, ki si poskušajo tako ali drugače pridobiti vpliv. Zadnja velika afera, ki sem ji bil priča, je bila aretacija generalov, ki so pripravljali državni udar. Temelji, ki jih je postavil Atatürk, se v boju za oblast počasi, a vztrajno krhajo.

Politika miru

Po eni strani se zdi Turčija zelo militarizirana družba z avtokratskimi voditelji. Obstaja pa še druga plat Turčije, ki jo zame simbolizira Mevlana oziroma Rumi, kot ga poznamo na zahodu. Gre za ustanovitelja reda dervišev, pleščočih menihov, ki je svojo neortodoksko sporočilo miru, ljubezni in sprejemanja drugačnosti najbolje izrazil v naslovnem citatu. V Izmirju na hribu lahko vidimo njegov kip, ki naj bi bil tretji največji kip take vrste na svetu. Menih, oblečen v belo platneno oblačilo s krilom, posebnim visokim klobukom, se z eno roko obrnjeno navzgor, drugo navzdol, na mestu vrti v krogu. Vrtenje v krogu je obred, ki derviša oziroma sufija pripelje v stik z Bogom in ga napolni z ljubeznijo, to potem menih deli med ljudi.

Mevlana je bil prav tako kot Jezus modrec pred svojim časom. Zanj so bile vse religije enakovredne in izraz enega Boga. Verjel je, da je treba grešnike, ne glede na njihov greh, sprejeti in jim dati drugo priložnost. V tem smislu bi ga lahko postavili za pradedo penologije. Tudi on je prisoten vsepovsod, vendar ne kot veliki brat, ampak kot njegov prijazen brat dvojček, ki z nasmehom kot ljubeča mati sprejema otroke k sebi. Osebnost se mi dozdeva, da njegova toplina nekoliko omili strogoost Atatürka. Ne

vidim ju kot nasprotji, ampak kot dve plati kovanca, ki se dopolnjujeta. Mevlana je bil toliko moder, da se je v politiko vmešaval le indirektno z širjenjem sporočila ljubezni in sprejemanja znotraj okvira uradnega islama (čeprav je občasno prihajal v konflikt z oblastmi), Atatürk pa je svojo modrost pokazal s tem, ko je ljudem prepustil, da v zasebnem življenju verujejo, v karkoli želijo, dokler v javnosti sprejemajo njega kot voditelja turškega naroda. Koliko modrosti pa premorejo sodobni Turški politiki pri sprejemanju kritike?

Resnica o karikaturni in karikatura resničnosti

Kot sem že omenil, je v Turčiji z zakonom prepovedano žaliti politike v javnosti. Zakon je vsekakor črna pika na spričevalu Turčije pri približevanju Evropski uniji. Vendar tudi tukaj obstaja rešitev. Natančno branje zakona prepoveduje žaljiv govor o politikih. Rešitev se ponuja sama od sebe: namesto besed uporabimo slike. Karikature in posebej politične karikature so v Turčiji sredstvo kritike

sistema. Slika pove tisoč besed in karikaturisti so mojstri subverzije. V Istanbulu sem se ob obisku podzemnega zbiralnika vode ustavil v prodajalni in videl nekaj polic »zvez Turških karikaturistov«. Z velikimi očmi sem listal knjige in se smejal. Na koncu sem kupil zbirko zmagovalnih karikatur. O podobah nima smisla pisati, zato radovednežem svetujem, da uporabijo vsemogočni google.

O karikaturah sem razmišljal tudi ob novici o ženski v Ameriki, ki naj bi bila zbirala denar za umor švedskega karikaturista, ki je narisal sporne karikature preroka Mohameda. V tem primeru se krešeta vrednoti svobode govora, ki je bistvena za vitalno demokracijo, in pravice do spoštovanja vrednot določene skupine. Dilema, ki ni enostavno rešljiva. Včasih se zdi, da se svobodi govora ne moremo in ne smemo odpovedati za nobeno ceno, drugič se zdi, da obstajajo nenapisana pravila spoštljivosti in vljudnosti, ki bi jih v določenih kontekstih bilo smiselno

spoštovati. Morda bi, namesto da prepuščamo rešitev tega problema pravnemu mehanizmu, bilo bolj učinkovito omejevati svobodo govora z družbenim konsenzom v duhu medkulturnega razumevanja in spoštovanja. To bi zahtevalo trud na obeh straneh. Na eni strani bi morali verni muslimani poskušati razumeti, da vsaka upodobitev preroka še ni žaljiva, tudi če se tako zdi na prvi pogled, na drugi strani pa bi uredniki švedskih časopisov morali premisliti, ali je njihovo dejanje ponovne in ponovne objave karikatur res sveta dolžnost varuhov demokracije ali le objava zaradi objave same. Karikatura je umetnost, ki jo treba braniti, a morda ne za vsako ceno.

Spoznavanje drugih kultur je nujno, ne pa zadostni pogoj za skupno sobivanje v globalni vasi 21. stoletja. Za konec si poglejmo multikulturalizem v praksi. Nirvana je v refren slavnega hita *Come as you are* prevzela od Mevlane, Mohamed pa v duhu odprtosti pravi: »Ne povej mi, kako izobražen si, povej mi, koliko si potoval.«

Mozaik Atatürka

Foto: Nevit Dilmen (GNU Free Documentation License)

Lepota prevare

Samir Osmančević (Gradec),
prevod Darinko Kores Jacks, ilustracija Jernej Žumer

V obdobju podobe sveta in v obdobju, v katerem je podoba relevantnejša od sveta, v obdobju, ki je, kot pravi Max Horkheimer, plod razvoja, v katerem so razsvetljenci hoteli iz sveta izgnati samo Boga, a so pravzaprav izgnali celotno konstrukcijo objektivnega uma, v časih, v katerih se lahko ljubezen odvija samo še pod pogoji kole - v takšnem eonu je človeško bitje, paradoksalno, postavljeno pred neverjetne skušnjave. Paradoksalnost, o kateri je tukaj govor, se komajda da verbalno definirati, se pa, nasprotno, lahko le teoretsko imaginira preko podob, ki so jih razvijali neki drugi časi. Predpostavimo, na primer, da se nahajamo v cinquecentu, 16. pokristusovskem stoletju, ki je z novim naletom znanosti, mišljenja, politike etc. zadalo končni, smrtni udarec monolitnemu srednjemu veku (po tem cinquecentu so se potikala tako karakteristična in vpadljiva imena, kot so Giordano Bruno, Montaigne, zrela Da Vinci, Morus, Macchiavelli, Ivan Grozni in, ne povsem na koncu, nasproti njim: Martin Luther). Da smo torej v stoletju, ki je definitivno ločilo politiko od morale, cerkev od religije in religioznosti, resnico od znanja. Srednji vek se je v zatonu - spremembo zgodovinskega izkustva, meno zgodovinskega horizonta, je nemški zgodovinar R. Koselleck simpatično poimenoval »obdobje sedla« ter, čeprav je mislil predvsem na francosko revolucijo, ustvaril za filozofijo zgodovine skrajno pomembno in zelo slikovito sintagmo - še ponujal potomcem kot obdobje iskrene vere, vrojene religioznosti, vsesplošnega mraka, v katerem so se svetlikale tajanstvene, a vendar jasno vidne božje iskre. Dekadenca je bila, kakopak, vsesplošna, kot tudi v vseh drugih časih; »teološka«

korupcija in kupovanje odpustkov sta bila običajna stvar, seksualni delikti v takratnih preročiščih najbrž prav tako običajni. Glede na to, kar se, prav tako običajno, nemno imenuje novi vek, je srednji svoje stvarno merilo vendarle še vedno imel v transcendentnem, v tistem objektivnem umu, o katerem govori Max Horkheimer. Kjer so ljudje grešili, so vedeli za lastne napake - iskreno so verjeli v obstoj nekega sodišča, višjega od človeškega; kjer so grešili duhovniki, so

Ljudje so, statistično gledano, večinoma skrajno nedomiselne kreature, in tu nič ne pomaga dejstvo, da jih prevara privlači v metafizično sumljivo večji meri, kot jih privlačita moralnost in čednost.

vedeli, da je »fehler« ležal v njih, ne pa v samem obdobju. Skušnja je bila sestavljena iz osebnega »držniti si«, epoha je govorila »ne počni tega!«. Omenjena velika skušnjava našega obdobja je za vse tiste, ki se zaobljubijo - od pionirjev in zakonskih partnerjev preko častnikov do duhovnikov in članov vlad -, prav v tem, da se je stvar temeljito zasukala: čas okrog nas vpilje »napravi to«, a tisto malo preostale vesti kot na smrtni postelji šepeta: »če že ravno želiš in moraš...«

Obdobje brez spovednic

Če ste prepoznali, kaj je moja tema, je nujno reči: moja nakana, jasno, ni, da bi s temi opisi s čimerkoli opravičeval akterje aktualnih seksualnih škandalov v katoliški cerkvi; toda zdi se mi, da je v njihov bran vendarle treba reči, da diskrepanca med tistim, kar se od ljudi zahteva, in onim, kar pravzaprav lahko dajo, še nikdar ni bila večja. Za omenjene kategorije prebivalstva bi se dalo kakopak reči, da je ravno ta diskrepanca poglavitna sestavina njihove skušnjave, da prav izzivalni časi zahtevajo vzorno in odločno reakcijo

in nepopustljivost. Toda zdi se mi, da je človeštvo že davno prišlo do lastnih psihičnih, moralnih in vseh drugih (deloma morda celo tehnoloških) meja. Subjektivna vest ne najde več nikakršne zaslombe v zunanjem svetu, razen morda v radikalnih družbenih demagogijah, ki ponoči umirajo in se vztrajno porajajo naslednje jutro, ko je vse spet videti, kot da fritzlovskega mraka pravzaprav sploh ne bi bilo. V takšni konstelaciji je od ljudi nemogoče zahtevati, da bi bili

drugačni od časa, ki jih je izrodil; nemogoče je, da bi to mračno drobovje rojevalo svetla bitja. Tu ne pomaga nikakršen dekonstruktivizem, nikakršno kopanje in rovarjenje po lastni vesti in zavesti: pozna moderna epoha je polna ukinjenih spovednic. Vendar ne zato, ker ne bi bilo več grehov in zločinov in storjenih prešuštev in drobnih zavisti in vsega tistega, kar se je v polmrazu stoletja šepetalo duhovščini, utrujeni od človeške duše in človeške vesti. Že zato so ljudje izgubili moralne orientirje ter zaradi tega v sebi pravzaprav ne najdejo ničesar, kar bi bilo treba izpovedati. Že zato je svet okrog njih vedno n-krat slabši in bolj grob in bolj zločest od njih samih. Že zato, ker vedo, da svet nima več pravice zahtevati od njih ničesar - razen morda, da so pridni delavci, redni plačniki in dobri potrošniki. Vse ostalo je v bistvu prepuščeno na voljo njim samim - a sodobni svetovi so, zdi se, slabši starši in še slabši vzori za bitja, ki še niso prerasla mladostnosti po lastni krivdi. Tako za srečneže, ki jim ni bilo treba nikoli nikomur priseči zvestobe (a takih je prav-

zaprav malo), kot tudi za pionirje, duhovnike in častnike.

Ali za ženske s črnogorskih planin: prav tiste, ki so - skorajda iz zaratuštijanske gender perspektive - stoletja gledale morje pod sabo, a jim pri tem niti pod grožnjami nikoli ni padlo na kraj pameti, da se je *lepo* kopati ponoči, v troje, »kot od matere rojeni«, in se nato poljubljati na francoski ali katerikoli drugi način, ki od znotraj spodje da celo najsubtilnejše strukture lokalnega herojskega melosa. Ne torej zato, ker bi te ženske bile »moralne«, predane, zveste, poslušne, zaostale, ampak preprosto zato, ker česa takšnega preprosto niso poznale kot mogočega modusa užitka. Ljudje so, statistično gledano, večinoma skrajno nedomiselne kreature, in tu nič ne pomaga dejstvo, da jih prevara privlači v metafizično sumljivo večji meri, kot jih privlačita moralnost in čednost. Prevare pa je vendarle treba spoznati, treba je izvedeti zanjo, treba je odkriti omenjene moduse uživanja, da bi na koncu le okusili tisti nestvarno čudni, nestvarno prepričljivi glas vesti, ki nam pravi: »če že ravno moraš...«

Infekcija

A to, o čemer je govor tukaj - diskrepanca med zahtevanim in dobljenim, med svetom in posledicami -, ima pravzaprav še druge dimenzije, ki se globoko zajedajo v filozofijo kulture in filozofijo zgodovine. Vodilne svetovne kulture - ali, da se malce obvladamo in omejimo na dejstva: Rim, Grčija, Zahod - so osvojena ozemlja in okupirane epohe eksploatare ne le materialno, vojaško, strateškopolitično, politično, duhovno in moralno. Najpogosteje so jih inficirale tudi z novimi načini uporabe materialnih dobrin, z novimi, praviloma malignejšimi in nevarnejšimi vrstami orožja, novimi možnostmi varanja sovražnika,

novimi vrstami politične provokacije (npr. Kaligulov konj v rimskem senatu...). Infektivne epidemije pa so še posebno rade izbruhnile v poslednjih območjih človeškega bivanja, duhovnem in moralnem, ter v tem smislu lahko govorimo o implicitnem inficiranju podob sveta z nečim tujim, kar kakopak ni nujno slabo in česar torej ne bi veljalo a priori zavreči. V smislu namreč, o katerem je v tem infektološkem kontekstu govoril Emil Cioran, ko je pisal o Rusiji in »virusu svobode«, ali v katerem je zgodovina za Hegla bila napredovanje zavesti o svobodi (torej ne svobode same!).

Teoretiki kulturkampfa in spopada civilizacij pravzaprav nikoli niso skrivali zadovoljstva nad dejstvom, da so bitke v aktualni svetovni zgodovini na neki način že vnaprej odločene. Ko so Mongoli prodrli v Evropo, na primer, so bili za lokalno prebivalstvo nekaj absolutno tujega in novega, enako kot Rimljani na Bližnjem Vzhodu ali Aleksander Makedonski v Aziji. Lahko bi celo rekli, da

so to bili tudi Američani v Koreji in Vietnamu (infekcija, o kateri zares govorim, je torej novejšega datuma). Toda Američani v Iraku to že niso več, kot tudi ne v Afganistanu: davno preden je pehota stopila na tla dežel, ki jih je treba demokratizirati in tako rešiti svet pred kemičnim in vsemi drugimi vrstami oborožitve za množično uničevanje, so te svetovne regije že bile nepovratno medijsko in informativno inficirane z idejami družb, iz katerih prihajajo postmoderni Atila in njihove armade. Kjer koli so se pojavili, jih je pričakala že pripravljena in razširjena ideja demokracije, svobodnih volitev, liberalnega kapitalizma; McDonald's, Mednarodni monetarni sklad (IMF) in Microsoft so se vlekli že takoj za vojaškimi kotli na repu kolone. Kajti veljalo je končno začeti uživati v plodovih pandemije, imenovane globaliziranje, pandemije, ki ima, kot že vemo, svoje zmagovalce in poražence. Kjerkoli so se pojavili marinci, IMF, McDonald's in Microsoft, strateških pozicij niso več ocenjevali na

vojaških, ampak najprej na ekonomskih in nato tudi na moralnih (beri: v smislu plačilne morale) zemljevidih: osvobojene je bilo treba ne le informirati o možnostih novega ustroja varnostnih sil, ampak tudi o internetu (implicitno torej tudi o otroški pornografiji), najnovejših vibratorjih in seksualnih tehnikah, o borzah in o tem, kaj pomeni z golo menjavo nekakšnih papirjev ali s produkcijo bizarnih iluzij zaslužiti milijarde dolarjev, o demokratično kontrolirani svobodi tiska in o viagri. Enostavneje povedano: o vseh tistih simbolih nekega duha in nekega časa, ki je, kot vemo, takšen, da najbolj ogroža ljudi z zaobljubo, saj od njih zahteva, da dan za dnem zatiskajo oči pred vsakdanjimi prizori (se spomnite mojih meditacij o enometrskih lesenih skulpturah penisov, ki so jih ne manj in ne več ampak natančno za božič prodajali pred neko gimnazijo v osrčju Gradca? Celó če pozabimo na desetletne deklice, ki so jih fotografirale s svojimi mobilnimi telefoni, se je

nujno vprašati: kakšno obveznost do časa, v katerem živijo, lahko še imajo duhovniki, ki so to videli?), kot da bi ti prizori pripadali nekemu tujemu, ne pa lastnemu duhu in lastnemu času. Zato se od njih zahteva več, kot lahko dajo; zato od njih ne bi smeli zahtevati, da naj bodo edini, ki se spovedujejo. Celó niti po službeni duhovniški dolžnosti.

Toda iz perspektive tiste lepe Črnogorke iz Nikoličevega filma, iz katerega sem si izposodil naslov tega besedila, so stvari enostavnejše, kot se zdijo. So celó biblijsko enostavne: drevo spoznanja ni le gnoseološka, ampak tudi etična kategorija, zaradi česar je morala biti lepa Črnogorka na mah ubita s kruhom, ki jo je hranil. Razmišljajte o tem, medtem ko boste počeli nekaj, česar ne boste občutili kot dejanje, zaradi katerega bi se bilo treba spovedati. Ko se boste torej lahko smehljali zaradi komaj slišnega »če že ravnó moraš«, zaradi tega moralnega »playbacka«, in ko boste vedeli, da je prav v tem - lepota prevare.

Historia magistra vitae est*

»Njegove oči so razširjene, usta odprta in peruti razpete. Tak mora biti videti angel zgodovine. Njegovo obličje je usmerjeno v preteklost.« Walter Benjamin

Asta Vrečko, ilustracija Urban Breznik

27. januarja je bila bučna 65. obletnica osvoboditve Auschwitza, ki je pred nekaj leti postala tudi mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta. Takšnih obeležij se lahko verjetno nadejamo tudi maja ob obletnici kapitulacije Nemčije, osvoboditve Ljubljane itd. Takrat je Sonja Vrščaj, bivša interniranka, danes pa predsednica taboriščnega odbora Auschwitz pri Zvezi borcev Slovenije, v nekem intervjuju dejala, da danes še vedno čuti veliko nacistične in fašistične miselnosti.

Kako lahko danes še vedno ne vidimo posledic takšnega načina razmišljanja? Ali sta kapitalizem in gonja za denarjem resnično povzročila, da smo pozabili še na včerajšnje vrednote in smo odnehali misliti na boljši jutri?

Poglejmo v leto 2009, ki je zaradi stoletnice njegovega rojstva pripadalo spominu na Zorana Mušiča, najpomembnejšega slikarja 20. stoletja slovenskega rodu. Med drugo svetovno vojno je bil zaprt v taborišču Dachau, po njej pa je živel razpet med Benetkami in Parizom. Posvečenih mu je bilo dvanajst razstav in spremljevalnih dogodkov v Sloveniji ter osem v drugih evropskih državah. Z retrospektivno razstavo njegovih del se je novembra po nekaj letih odprla prenovljena Moderna galerija v Ljubljani. Eno izmed razstav v Benetkah sta si februarja uradno ogledala tudi naš predsednik vlade in ministrica za kulturo. Nato sta obiskala še njegovo ženo, prav tako slikarko, Ido Cadorin, ki živi v Benetkah. Nedolgo tega se je v Celju odprla razstava Mušič - *Stupica, Reminiscence na čas vojne*. Tudi Borisu Pahorju, ki je v Sloveniji končno dobil status, ki mu drugje že dlje pripada, so se v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani okoli kulturnega

praznika letos poklonili z razstavo Boris Pahor: *meja kot usoda*.

Ob osvoboditvi so se interniranci zakleli, da so poslednji. In te besede *mi smo zadnji, mi smo zadnji ...* so ponavljali kot mantro. Verjeli so, da se kaj tako nepredstavljivo nečloveškega ne more več pripetiti. »In potem smo videli, da nismo bili zadnji. Takrat je bil Vietnam,« je dejal Mušič. Iz te stiske, ko je videl, da se človeštvo ni ničesar naučilo, je sredi sedemdesetih let nastal njegov svetovno znan cikel del *Nismo poslednji*. Z njimi nas spominja in opominja, na njih Zlo dobi prepoznaven obraz. Ko gledamo udrte obraze na platnu, mu strmimo v oči. Vidimo njegovo esenco, ko nemo opazujemo mrtvaški ples izmučenih trupel. Mušič se je bal, da smo si ljudje izbrali pot, na kateri je razvoj mogoč le na neskončnem številu trupel in da je to edino, kar nas žene naprej, zato nas je želel opozoriti na posledice takšnih dejanj. Njegova dela so brezčasna, saj niso časovno-prostorsko opredeljena, izražajo večnost v trenutku, so univerzalna, kažejo na nekaj, kar se je zgodilo včeraj in ima posledice na jutri.

Lansko leto je bilo na vojaških misijah v tujini 1036 slovenskih vojakov. Država Slovenija je vojaško prisotna na Kosovu, v Afganistanu, Libanonu, Siriji, Bosni in Hercegovini ter Somaliji. Priča smo bili homofobnemu napadu na aktivista Mitjo Blažiča, letos pa shodu mladih, ki so se zavzemali za milejšo kazen napadalcev. V javnosti in politiki smo priča zaostrenim razpravam o novem družinskem zakoniku, ki želi posodobiti definicijo družine. Iz ust zdravnika in poslanca, kateremu raje ne delam reklame, je leta 2010 slišati, da je homoseksualnost bolezen, ki se jo da (o)zdraviti! Spreminjajo se zakoni o pokojninah in študentskem delu. Gradbeni delavci v Sloveniji živijo v

Ob osvoboditvi so se interniranci zakleli, da so poslednji. In te besede *mi smo zadnji, mi smo zadnji ...* so ponavljali kot mantro. Verjeli so, da se kaj tako nepredstavljivo nečloveškega ne more več pripetiti.

za človeka nedostojnih razmerah in prepogosto delavci za svoje delo niso plačani zgolj slabo, ampak včasih sploh niso. Zaradi finančne krize je veliko ljudi bodisi ob službo bodisi prisiljeni delati manj, vzeti vse, kar jim je ponujeno, mnogi so na robu golega preživetja. V družbi prihaja do vedno večjega razslojevanja in manjše solidarnosti. Kriza vrednot je, posebej med mladimi, vedno bolj očitna. Država pa je naziv socialna že ob prvem sivem oblaku finančne krize pometla pod preprogo in pokazala svoj strog jekleni kapitalistični obraz, ki v stiski pomaga le svojim največjim zaveznikom.

In ko razmišljam o teh stvareh, mi pride na misel angel zgodovine, o katerem piše Walter Benjamin: »Njegove oči so razširjene, usta odprta

in peruti razpete. Tak mora biti videti angel zgodovine. Njegovo obličje je usmerjeno v preteklost.« Mnogi pričevalci so takšni angeli. Ključno vprašanje pa je, ali smo pripravljeni slišati in razumeti te odmeve iz preteklosti ali bodo izzveneli v prazno, kjer jih bo ujela pozaba spomina.

Ne spominjamo se zgolj zaradi spominjanja, saj – kot pravi Cicero – zgodovina je učiteljica. Pustimo vsaj za trenutek politično korektnost ob strani in resnično pogledimo. Kako lahko med vsemi razstavami, predavanji, spomini in opominjanji še vedno ne vidimo, kam peljejo razizem, homofobija, nestrpnost in prevelike neenakosti v družbi?

*Zgodovina je učiteljica življenja. (Cicero, De Oratore)

Pred sodiščem zaradi karikature in besedne zveze

Umiki in zaplembe Katedre v osemdesetih letih prejšnjega stoletja zaradi kritičnih člankov niso bile redkost. Nenazadnje je Okrožno sodišče v Beogradu leta 1988 časopis prepovedalo in pogojno obsodilo odgovorno osebo, takrat študentsko organizacijo. Dobrih 20 let kasneje se je na sodišču znašla tudi zdajšnja, obujena Katedra. Bolje rečeno, avtor prispevka, objavljenega septembra 2007, dr. Dušan Radonjič, nekdanji prorektor Univerze v Mariboru (UM).

Daša Purgaj

Zaradi povzročenih duševnih bolečin je tožbo zoper Katedro oziroma avtorja članka vložil dr. Dušan Lesjak, ki je bil v prejšnji vladi državni sekretar na ministrstvu za visoko šolstvo. Ta od bivšega prorektorja UM terja umik izjave, 10.000 evrov odškodnine in pripadajoče obresti. Prepričan je namreč, da je v prispevku, ki je izšel pod naslovom Zupanov državni sekretar Lesjak, vrsta neresnic, s katerimi mu je avtor hotel škodovati, hkrati pa naj bi nedopustno posegel v njegovo čast in dobro ime.

Afera s kitajskimi študenti

Dr. Dušan Radonjič je na takratnih dveh straneh seciral preteklost dr. Dušana Lesjaka. Spomnil je na odmevno afero s kitajskimi študenti iz leta 2001, ko je 16 mladih Azijcev tedaj brez statusa študenta študiralo po neakreditiranem študijskem programu na mednarodni poslovni šoli IBS, ki je delovala pod okriljem Ekonomsko-poslovne fakultete Univerze v Mariboru in za katero je Lesjak podpisoval sporazume, sprejemal tuje goste ter odhajal na sestanke v tujino. Nadalje je avtor članka razkrival ozadje, kako je EPF zoper Lesjaka sprožila disciplinski postopek in mu prekinila delovno razmerje, za kar je Lesjak sicer po pritožbi dobil precejšnjo odškodnino. Radonjič ni pozabil niti na dejstvo, da je predavanja in izpite namesto Dušana Lesjaka takrat opravljal kar njegov asistent

Benjamin Lesjak, čeprav naj bi bilo to v izrecnem navzkrižju s statutom univerze in zakonom o visokem šolstvu. Sekretar Lesjak je soimejnaku to profesorsko storitev celo »kompenziral«.

Dobil je vzdevek Lisjak

Prav ta prispevek pa naj bi Lesjaku odprl stare rane in mu povzročil tako duševne kot fizične bolečine. »To so bili izjemno neprijetni občutki.

»To sem razumel kot avtorjevo namigovanje, da sem se ministru zataknil v grlu. Zaradi prispevka pa sem dobil tudi vzdevek Lisjak,« je svoje pričanje na mariborskem sodišču zaključil dr. Dušan Lesjak.

Slaba volja, nespečnost in skrbi so zagotovo trajale nekaj tednov. Imel sem precej glavobolov,« se je marca na mariborskem okrožnem sodišču spominjal Lesjak. Potožil je, da že od leta 2001 doživlja ne-utemeljene suspenze, šikaniranje, ovadbe, tožbe in druge postopke. Sodnici Petri Umek je zatrdil, da je deloval po svojih najboljših močeh in po navodilih pokojnega dekana EPF Lea Gusela. Dodal pa je, da ga je hudo zbadla predvsem karikatura na naslovnici Katedre, na kateri je ministru Zupanu iz ust štrlel lisičji rep. »To sem razumel kot avtorjevo namigovanje, da sem se ministru zataknil v grlu. Zaradi prispevka pa sem dobil tudi vzdevek Lisjak,« je svoje pričanje na mariborskem sodišču zaključil dr. Dušan Lesjak.

Besedna zveza »kaznivo dejanje«
Toženi avtor članka dr. Dušan Ra-

donjič bo svojo plat zgodbe pred sodiščem povedal na nadaljevanju glavne obravnave konec aprila, a vztraja, da je prispevek sestavljen v interesu javnosti. »Ugledu lahko škodijo le sporna dejanja, ne pa objava o njih,« pravi Radonjič. Po njegovem mnenju tožba temelji predvsem na uporabljeni besedni zvezi »kaznivo dejanje«, ki naj bi jo po Lesjakovem mnenju lahko

uporabljalo samo sodišče. »Ker se je sintagma »kaznivo dejanje« iz strogo pravniskega jezika prenesla v splošni pogovorni jezik, je v tej novi funkcijski obliki izgubila svoj strog, omejen pravni pomen. To preprosto pomeni, da ima na sodišču drugačno pozicijo oziroma funkcijo kot v vsakdanjem pogovornem položaju,« razlaga Radonjič in povedano utemeljuje z aktualnimi marčevskimi primeri iz medijev, ko so nekatere vidne osebe v politiki sporno besedno zvezo prav tako uporabljale. »Ne Drago Kos, ne poslanec Andrej Vizjak, niti Gregor Golobič za izgovorjene oziroma zapisane besede niso bili ovadeni, saj nihče ni čutil potrebe po ovadbi na sodišču in po zahtevi enormne višine plačila za hude duševne bolečine,« pojasnjuje Radonjič.

Karikatura ni delo avtorja prispevka

Ta je svoje videnje na tožbo pojasnil tudi v članku z naslovom Karikatura pred sodiščem, ki je prav tako leta 2007 izšel v Katedri mesec dni po spornem prispevku. V njem poudarja, da karikatura ni njegovo avtorsko delo, ampak delo mladega študenta, ki je po njegovem mnenju doslej verjel, da je svoboda umetniškega izražanja v demokratičnih družbah ena izmed temeljnih človekovih pravic. »Čemu užaljenost in pripravljanje grmade zaradi mladostne likovne črte, enkrat robate in cinične, drugič spet zasanjane ...?« se v tekstu sprašuje Radonjič in danes dodaja, da ne ve, kam bomo prišli, če bomo pred sodišče postavljali ljudi, ki skozi karikaturu kot likovni zapis predstavljajo svoje videnje. »Neprijetno mi je, da moram kot glavni obtoženec pojasnjevati državnemu sekretarju, da je »karikatura element javnega življenja, da ima od nekdanj pomembno vlogo v političnem in kulturnem dogajanju: (Oto Rimele, prof. Pedagoške fakultete v Mariboru) in da je odziv na aktualna vprašanja, ter da pomeni priznana vizualno likovno delo,« zapiše Radonjič.

Dodajmo še, da se Lesjak in Radonjič srečujeta tudi na ljubljanskem sodišču, na katerem Lesjak za enako odškodnino toži Radonjiča zaradi podobnega prispevka, ki ga je leta 2007 objavil tudi Dnevnik.

Se brezno izkoriščanja polagoma le izteka?

Zakon o malem delu trenutno še v zraku viseča opredeljena besedna zveza, uporabljena za številne sinonime 1. Prikrita ukinitiv študentskega dela. 2. Odprava dela na črno 3. Velika anomalija 4. Velika piz..., kot je moč opaziti v zadnjem času na tleh v obliki grafitov pred fakultetami v Mariboru.

Jasmina Godec, foto Matic Štojs

V tem trenutku lahko podamo naslednja dejstva o študentskem delu, ki veljajo v obstoječem zakonu. Vsak posameznik, ki ima status študenta, pridobljen na primeren način ali pa malo manj moralen, lahko opravlja delo preko študentske napotnice – dejstvo, ki je že izpeto. Na eni strani študent, ki opravlja delo, zato da si omogoči eksistencialne dobrine, in na drugi strani študent, ki prikrito izkoristi svoj status za vrzel v zakonu in si s tem začne nabirati »kupe« denarja, kot je dejala nedavno naključno izbrana študentka v anketi, ki smo jo izvedli. Tukaj se še oglasi tudi ogorčen študent, sicer na nasprotni strani države, ki nam v kriku pove: »Dol z vlado, to je katastrofa.« Kakorkoli, tukaj na tem mestu je potrebno poudariti, da sta ta dva študenta prej izjema kot pravilo, da sploh imata svoje mnenje, naivno lahko sklepamo, da sta o vsem jasno informirana. Zaskrbljujoči so pa ostali, s katerimi smo se pogovarjali, ki so v večini anemični ali pa premorejo le povzemanje nekih mnenj na gostilniški način »baba čula, baba rekla«. Pa gremo še korak naprej, v igro vključimo še študentske organizacije, ki navidezno na nek način študentom omogočajo, da lahko opravljajo svoje delo preko napotnice in si bogatijo svoj neprecenljiv mozaik izkušenj, brez katerih se jim v prihodnosti bojda ne bo moč enostavno zaposliti. Če pa se še malce bolje poglobimo v sistem delovanja študentskih servisov in ostalih študentskih organizacij, ugotovimo, da ti v obstoječem zakonu na račun študenta poberejo kar lepo vsoto denarja. V izogib abstraktnosti navajamo primer: če smo kot študenti zaslužili npr. 250 € na napotnico, je

koncesijska dajatev znašala 35 €. Od tega je dobila študentska organizacija 13,1 € za izvajanje obštudijskih dejavnosti, študentski servis 13,1 €, sklad za štipendije 8,75 € in 0,7 € za izgradnjo in vzdrževanje študentskih domov. Vendar izkoriščanja ni, napak prav tako ne, ker če bi te bile, zakaj potem država ne pride in nas vse, ki smo kakorkoli v to vključeni, vrže za zapahe, je dejal Marjan Krajnc, direktor Študentskega servisa Maribor.

Več kot polovica sredstev (tj. 8 %) iz celotne 14 % dajatve iz malega dela bo namenjenih za štipendije in študentske domove! Bistveno manjši delež sredstev kot do sedaj bo namenjen kritju stroškov posredovanja malega dela, manj sredstev pa bo neposredno prejel tudi ŠOS.

Vladni predlog zakona o malem delu

Kaj naj bi se spremenilo z uvedbo zakona o malem delu? Napovedane spremembe so odločne v dobrobit študenta. Država se je znašla na trgu dela z neko motnjo, ki jo je treba odpraviti. V končni fazi je potrebno delo na črno nujno odstraniti, je dejal vladni poslanec SD Matevž Frangež. Frangež je sicer v preteklosti v svojih študentskih letih deloval za Študentsko organizacijo Univerze v Mariboru, in to na čelu. Njegova vloga se danes, kar se tiče zavzemanja za študente, ni

kaj dosti spremenila, saj se, kot pravi sam, še vedno bori za pravice študenta. Študenta je potrebno zavarovati, mu dati varnost. Če se ponovno vrnemo k primeru, to pomeni naslednje: z zakonom o malem delu se ohranja višina dajatve, vendar z bistvenimi spremembami v delitvi teh sredstev. Več kot polovica sredstev (tj. 8 %) iz celotne 14 % dajatve iz malega dela bo namenjenih za štipendije in študentske domove! Bistveno manjši

delež sredstev kot do sedaj bo namenjen kritju stroškov posredovanja malega dela, manj sredstev pa bo neposredno prejela tudi Študentska organizacija Slovenije. 4 % dajatve, ustvarjene z malim delom dijakov in študentov, se nameni za delovanje Študentske organizacije Slovenije in za financiranje projektov, namenjenih obštudijskim dejavnostim dijakov in študentov. Pri tem so predvideli prehodno obdobje do leta 2013, ko se bodo sredstva za delovanje ŠOS zmanjševala s 4 na 2 % dajatve. Pa se vrnimo k študentskim servisom,

zakaj so ti soglasno proti vladnemu predlogu. Tudi Krajnc nam da jasno vedeti, da česar takšnega še v življenju ni videl. Lahko dodamo retorično vprašanje, le kaj se bo zgodilo s študentskimi servisi, če se bo ta situacija uresničila?

Če nadaljujemo še z nekaj golimi podatki, in sicer da se bodo iz malega dela plačevali tudi naslednji prispevki: za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni v višini 0,53 %, pokojninsko in invalidsko zavarovanje v višini 9,01 % in zdravstveno zavarovanje v višini 5,96 %.

Na vse te in še vse ostale podatke, ki so vključeni, pa ima predsednik Stranke mladih Zeleni Evrope, Darko Krajnc, ostro repliko. Meni, da vsi ti nametani podatki nimajo ne glave ne repa, da je osnutek tega vladnega predloga dobesedno prepisan. Tudi Darko Krajnc je v svojih študentskih letih predsedoval ŠOS, pred kratkim napisal magistrsko nalogo s področja študentskega dela in ogorčeno vladi svetuje, da bi mu bilo dobro prisluhniti, cinično tudi doda, da lahko iz njegovega poznavanja gospodom na oblasti ponudi tudi instrukcije.

Koga boste podprli študentje, kdo bo koga preživljal in komu boste dovolili, da vas izkorišča? Pomislite. Naj vas spomnimo na primarno vlogo študenta, ki je v prvi vrsti študirati in šele, nato sekundarna vloga, ki naj bi bila obštudijska dejavnost, ki jo izvajajo študentske organizacije, ter nazadnje delo, ki nam bo študentom predstavljalo bogastvo izkušenj in ne nujno zaradi obstoja. Zakaj toliko upora in vrišča proti spremembi študentskega dela, če pa država obeta brezskrbno študiranje brez pomislekov, kdo bo nahranil lačni želodec študenta in poskrbel za njegov miren spanec?

Univerza v Mariboru

Študentski svet

Študentski svet Univerze v Mariboru za vas prireja:

**Gremo na prvi rok/Krvodajalske akcije po fakultetah
UM/Študentska bowling liga/Božični turnirji in maraton
aerobike na UŠC LŠ/Fašenk Fest – največje študentsko
pustovanje/Zimsko športni vikend na Kopah/Tekmovanje
v jahanju/Mednarodna veslaška regata**

»Strgani so vsi po vrsti, od filozofov, politikov in ostalih ubogih«

Dalaj Eegol, okronana legenda slovenskega rapa in hip hopa, je plašč Ali Ena že zdavnaj odvrget. Še vedno piker, a zrelejši, ustvarjalni opus zdaj pili v slikanju, pravljičah, glasbi in vizualni komunikaciji. Ta mesec se po lanskoletni turneji direktno iz Indije znova vrača na slovenske odre.

Tadej Buzeti

Tvoja lanskoletna turneja po Sloveniji ob 15. obletnici albuma Leva scena in 10. obletnici albuma Smetana za frende je sodeč po obiskih koncertov uspela. Kako je bilo podoživeti slovensko občinstvo in koncertne odre po nekaj letih premora?

Predvsem lahko zagotovim, da je Slovenija »funky«. Če se je komu zadelo, da morda funka manjka, je pač poslušal napačne tone na napačnih valovih. Gre za izjemno veliko število mladih, ki me še nikoli niso imeli priložnosti videti v živo. To je še mnogo bolj odprta publika, kot je bila pred leti, kar je super, ker je bilo nekaj let čutiti hlad, še posebej za časa prejšnje »ledene« vlade. Kot da smo bili v »Tacher Landu«. Nobenih emocij.

V tem mesecu se vračaš na slovenske klubske odre, čeprav si ob koncertni turneji lani napovedal, da je tvoja zadnja. Zakaj si se odločil za ponovni povratek?

Prav zaradi odziva publike, ki je z obiski dokazala, da je občinstvo v Sloveniji pripravljeno in lačno tovrstnega programa. Pravzaprav je bil najprej dejansko nameravan en velik koncert. Po prvi razprodani epizodi v Kinu Šiška je bil odziv tako velik, da je bilo nesmiselno prepustiti vse, kar je potem sledilo. Velik žur, skratka.

Minule dni si v Indiji snemal nov videospot. Menda gre za nogometno pesem. Kaj pripravljaš?

Po zmagi slovenske nogometne reprezentance in uvrstitvi na svetovno prvenstvo me je presunila »kvaliteta« pesmi, ki podpirajo našo ekipo. Sicer se že vrsto let ne identificiram s široko razširjenimi športi v Sloveniji,

sam sem še vedno totalno zaprišen skejter, ampak dober nogomet si vseeno pogledam. Predvsem finale svetovnega prvenstva. Sicer pa se gol ravno »ne« skriva v mojem imenu. Od tod bo tudi povezava z novim komadom: Slovenija Dalaj Eegol. Gre za moderen pristop, za sport support (smeh).

Kdaj lahko pričakujemo izid pesmi in ali jo lahko razumemo tudi kot napoved novega albuma?

Predvidevam, da okrog 1. maja letos, morda še prej. Trenutno pa ne gre za napoved plošče, čeprav imam na

Če si moški, moraš biti samuraj. Hočeš ali nočeš. Če ne, si nekaj, kar je zdaj tako aktualno v Sloveniji. Ni nujno, da gej, ampak »pussy«.

zalogi še en komad, posnet lani, sicer »nezmiksani« in še nared za urediti določene segmente. Naslov komada je Slovenci rabimo cirkus in sem ga že nekaj omenjal, a še ni bilo, kar se mene tiče, primernega momenta za finalizacijo in objavo. Vsekakor nekje po svetovnem prvenstvu v nogometu.

Z Indijo, kjer živiš v mestu Auroville, je stkan tvoj nov življenjski cikel. Bi ga lahko v taki obliki, kot ga doživljaš v Indiji, doživel tudi v Sloveniji?

Vsekakor ne. Že zaradi podnebnih razlik in življenjskega pristopa. Dve tako nasprotni celinji je res zanimivo opazovati z antropološkega vidika. Socialne in kulturne razlike so tako močne, da je točno definiran odgovor na to vprašanje nemogoč. Človek mora biti izjemno fleksibilen in potrpežljiv v obeh primerih. Indija je kot ogromno mravljišče in če si znotraj

ustvariš miren prostor za življenje, si že kar mojster. Sicer se ljudem precej »trga«, tako domačinom kot tudi turistom. Če pogledam že Slovence, ki imajo izkušnjo Indije in tudi Auroville, so odzivi in izkušnje tako različni, da je nemogoče posploševati ter s statistikami prihajati do kakršnihkoli zaključkov.

Se ob vračanju v Slovenijo počutiš odtujenega v smislu duhovne izpopolnenosti, ki jo utrjuješ v Indiji?

V Slovenijo pridem vedno izjemno vesel, ker mi je zadnja leta na nek na-

čin dokaj lažje sprejemati in realizirati karkoli na tem terenu. Lahko rečem, da je tu dejansko prednost domačega terena, kjer pa se je vseeno treba spretno ogniti obupno nekretnim pastem, ki jih pred nas nastavljata sistem in družba. Dobro je bit dober slalomist ...

Na kaj ciljaš pri nekretnih pasteh?

Predvsem na birokracijo sistema, ki je močna industrijska panoga, kljub temu da se ne oglašuje kot taka.

Drugačni vrsti umetnosti kot doslej si se skozi slikarstvo v zadnjih letih intenzivneje predal tudi sam. Ti je izražanje skozi slikarstvo trenutno bližje?

Že dolgo ne študiram, kako in na kakšen način bi kaj izražal, slike se rojevajo precej spontano, enako tudi teksti komadov. Vsekakor si določene ideje, ki niso zgolj echo odmevi in reciklirani dnevni štosi v reakciji uma

na okolje, zapisujem in tudi razvijam. Ni pa to še pogoj, da bodo nujno vidili v studio ali k novemu albumu.

Trg v Indiji je neprimerno večji od slovenskega. Kako si se prebil nanj?

Nisem se in se s tem tudi ne ukvarjam. Pred časom sem pač prek že znanega casting agenta dobil nekaj preprostih filmskih vlog, kjer sem bil sam predvsem v vlogi casting modela. Nekaj skupin sem tudi vodil na snemanje indijskih zgodovinskih filmov, kjer so recimo rabili okrog 150 belcev kot angleške vojake iz 19. stoletja. Se je pa dobra tri leta vrtela reklama za Fair & Lovely po celem globalnem kablju, na glavnih indijskih televizijskih postajah, tako da so me ljudje kljub precej drugačnemu imidžu resno prepoznavali na raznih koncertih. Celo avtogrami so padali. Prijatelji so me videli na surfanju v Maroku, ko so buljili v televizijo, pa tudi v Maleziji se je vrtela skoraj dve sezoni. **Meniš, da se ti je v slovenskih medijih uspelo osvoboditi plašča ekscentričnega Ali Ena, ki te je utelesnjeval še kar nekaj časa po odhodu v globlje umetniške vode?**

Če sem čisto iskren, se s tem sploh ne ukvarjam. Ljudje so pač mislili, da je bila pri meni sprememba imena tista, ki je spremenila vse »v nekaj«. Kdo ve, kaj so si ljudje mislili, ampak menda so po lanskih koncertih še tisti res najbolj nezaupljivi na lastne oči imeli priložnost videti, da temu ni tako. Da je life good in pičimo dalje.

Sprememba tvojega načina življenja ima globlje, tudi psihološke razsežnosti. Kako bi potegnil povezavo med razvijanjem uma in

iskanja jaza v tvojem primeru?

Vsekakor je s temi podzavestnimi stvarmi tako, da jih je treba ozave- stiti, če hočeš sploh kakorkoli ven izza za mnoge tako obremenjujočih okvirov, v katerih so ujeti in trpijo. Um je recimo ovira, ampak intelekt ni ovira. Slovenski jezik ima izjemno bedno reprezentacijo določenih stanj zavesti. Recimo kar se mi zdi izjemno odlična tema za razne slovarsko filozofske razprave in je res težko včasih prav zaradi tega doreči nekatere stvari. Recimo jaz in um sva eno, ampak hkrati tudi nisva. Ali um lahko primeš? Ali sem jaz le svoje telo in um in kako to gre? Kar se tiče dresiranja uma, da ni opičji um, imajo budisti narejeno celo znanost in milijon tehnik, kako se s to pošastjo sploh začeti bosti, da jo v končni fa- zi ukrotiš. Dresirano živalco, ki pleše po tvojih notah, ki so esencialno bo- žanskega izvora. Tako gre to. Potem s tem umom lahko razpolagaš kakor koli, ampak vedno, poudarjam, je po- membno pozitiven namen. Kajti dok- ler je prisoten kanček negativnosti, še nisi v pravem stanju uma.

Mesto Auroville, kjer trenutno ži- viš, je zanimivo zaradi načina in organiziranosti življenja. Njegova »stvarnica« Mira Alfassa si ga je zamislila kot »simbol božanskega odgovora na človeško stremljenje k popolnosti«. V kakšnem smislu

se v mestu išče ta popolnost?

Na to lahko povzamem samo Dalije- vo misel, da ne stremeti k popolnosti, ker jo je nemogoče udejanjiti. Tudi v Aurovillu je podobno, vsekakor pa prebliski so. Takrat si lahko izjemno srečen in vesel, da ti dogaja. V iskanju popolnosti gre predvsem za pilažo našega tako emocionalnega kot fi- zičnega potenciala proti temu, če- mur bi lahko rekli izmojstrojevanje. Osebno gledam na te stvari nekako tako. Smo v letu 2010 in dajmo tako tudi živeti in funkcionirati.

Na kakšen način pridih »popolno- sti« začutiš v takem okolju kot člo- veško bitje?

Občutek »popolnosti« niha od nič do veliko. Predvsem, recimo temu, ko gledam ven iz sebe. V meni je namreč že kar precej vse na svojih mestih, le »zdizajnirat« je še potrebno oziroma izpiliti ta dizajn (smeh). Lahko rečem, da ni okolje nujno tisto, ki nas pripel- je do takih uvidov. Popolnost lahko doživiš tako sredi gozda v Sloveniji ali pa sredi dvomilijonskega Pondicher- ryja v Indiji. Te stvari so relativne, gre za naše notranje stanje ob »testih« ži- vljenja. Če si moški, moraš biti samu- raj. Hočeš ali nočeš. Če ne, si nekaj, kar je zdaj tako aktualno v Sloveniji. Ni nujno, da gej, ampak »pussy«.

Predvsem za uspeh v »vsemogoč- ni« slovenski estradi ...

O tem raje ne bi. Škoda mojega in

tvojega časa, že tako ali tako dobijo preveč pozornosti. Ljudje izrabljajo, bolje reči zlorabljajo, soljudi z naj- bolj nizkotnimi programi. Ves nasilen marketing in oglasi mejijo na posilstvo. Ne govorim, da bi moral biti svet posut z bleščicami in sladkorno romantiko, ampak vseeno z občut- kom in eno krepko mero treznega razuma. Strgani so vsi po vrsti od fi- lozofov, politikov in ostalih ubogih. Jaz sem tukaj, da dvignem nivo na svojih področjih in podpiram tiste, ki so boljši od mene na njihovih. Tako nekako v športnem duhu.

V enem izmed komentarjev glede vegetarijanstva si na Facebooku zapisal, da ti je zanimivo, da po vseh tisočletjih in znanstvenih do- kazih človek še vedno krvoločno »fura« zadeve na rajskem planetu. Meniš, da z načinom prehranjeva- nja človek določa tudi svoj način razmišljanja in življenja?

Vsekakor. Primer so vsi anaboliki v mesu, ki ga ljudje dnevno konzumi- rajo. In pri vsem skupaj gre dejansko za okuse. Združeni vegetarijanci so pa vse zdrave hrane prilagodili tako ali tako na podlagi že standardnih okusov človeštva. Recimo vege pa- šteta, ki jo kupim v eni izmed trgovin, ima isti okus, kot jo je imela prej Ga- vrilovič pašteta, ki sem jo oboževal. Bistvo pa je dejansko v začimbah, sicer bi vsi jedli surovo meso oziro-

ma pečeno na ognju brez dodatkov. To se mi zdi izjemno zanimivo, to je dejansko vampirizem. Pa oprostite vsi zagovorniki, ampak na dolgi rok boste v velikem procentu vsi oboleli, in to ne bo naravno, to bo človeško. In to je ta razlika, ki jo omenja Mira Alfassa. Božansko je vse, kar ni člove- ško. Odpustimo grešnikom, ampak ne pozabimo, prijazno jih opomnimo od časa do časa. To je moj budistično franciški pristop, pa ne dam nič na papeža.

Zdi se, da je Zahod v iskanju du- hovne rasti in esence izgubil stik z izvorno popolnostjo, ki naj bi jo iskal v duhovnosti. Kako ta pojav, razpet med Zahodom in Vzho- dom, dojemaš sam?

Zadeve so precej bolj preproste kot izgledajo na prvi pogled. Najlažje mi je reči, da če bi se vsi zgledovali po tistem prvobitnem severno-indijan- skem načinu življenja in ga povezali z modernim časom ter uporabo vseh vrst modernega sveta, torej v sode- lovanju z naravo, bi ne imeli več ne takih vprašanj ne problemov z nara- vo itd.

Na Zahodu velja nekakšen mit o poduhovljeni Indiji. Se v resnici tamkajšnja realnost družbe pribli- ža temu mitu?

Nikakor ne. Ne bom pojasnjeval, ker je predolgo. Je pa v skoraj ničnem odstotku ta mit resničen.

Krogi

Kulturno-politični dogodki v zadnjih tednih še bolj utrjujejo usodno premreženost naše celokupnosti. Vendar ne glede na številne združbe in družbe, še številčnejše škandale in afere, ki nas tako ali drugače (ra)(z)družijo, smo si lokalno-regionalno, socialno, kulturno in duhovno zelo daleč. Ne glede na to, da nas medijska realnost in interaktivnost uniformirata in silita v isti koš, vsak živi v svojem svetu.

Petek zvečer. Na ploščadi v središču naše prestolnice, med Ljubljansko banko in T3, nedaleč od parlamenta in blizu Maximarketa, tako rekoč nad kulturnim hramom Cankarjevim domom, se je odvijal neobičajen ulični dogodek. Zbrana družčina najstnikov je stala v krogu in bučno navijala. V sredini sta poskakovala fanta. Pesti, oblečene v boksarske rokavice, sta imela v višini nosu. Živčno sta se vrtela v krogu. Kot mačka in pes sta se gledala iz oči v oči in čakala na pravi trenutek, da si skočita v lase, da podelita kakšen kroše ali obranita nepričakovan udarec. Bil se je dvo-boj, ki mu je sodil prekaljeni naturščik, velik navdušenec in redni gledalec boksarskih mečov (naslednji večer je bil zagotovo na profesionalnem(!) borilnem spektaklu WFC 10 v hali Tivoli). Istočasno se je na drugem koncu bele Ljubljane, na Metelkovi, odvijal običajen petkov živ-žav. Klubi so vabili v svoja nedra polno dvorišče mladih in ne več tako mladih. Na odru mladinskega centra Menze pri koritu se je odvijala tradicionalna spomladanska predstavitev domače glasbene združbe, zbrane pod imenom Cheap Tunes. Skupine Shnaps, Nikki Louder, Spock Studios, New Wave Syria in Wannabe Artists so letos sprejele

v svoj tovariški, glasbeniški krog še logaški rockovski potencial Barely Modern. Tako se je nadobudna naredi-si-sam DIY založba razširila za še eno obetavno ime domače glasbene scene.

Dva diametralna (sub)kulturna svetova današnje mladine (v Ljubljani) dobita zelo malo medijskega prostora. Te polnijo predvsem »lepi in prazni« obrazi, na primer takšni, kot so se teden pred omenjenima dogodkoma kazali na še eni podelitvi viktorjev, kjer se je razkazoval poden duha na slovenski estradi. O tej kisli smetani je povedal vse že Ali En. Tudi desetletje in pol kasneje se stanje ni premaknilo na bolje. Takšni globalni biseri, kot so talenti, resnice, kmetije, preživelci, kuharji, skupaj z lokalnimi političnimi klovni in medijskimi fičfiriči banalizirajo naš vsakdan do onemoglosti.

Danes nismo več priča enostavni dipolarizaciji, na leve in desne, alternativne in sredinske, ampak popolni razpršenosti. Ta ne povzroča težave le sociologom kulture in drugim analitikom družbeno-političnega stanja, ampak tudi različnim samooklicanim akademijam in uredništvom pop-kulturnikov, kot je Stop. Če bi slednji dal kaj na svojo kredibilnost, bi prepoznal nove potenciale in jim odpiral vrata, tako pa z ignoriranjem več kot polovice domače popularne kulture stopnjuje status quo. V naši medijski krajini je malo prostora za drugačnost in različnost tudi zato, ker se akterji za ceno vstopa v ta vzvišeni svet sprenevedajo in pozabljajo na svoj izvorni (sub)kulturni krog. Medijska realnost je povsem drugačna od realnosti na ulici, na prizorišču življenja. Tudi interaktivnost je ne bo zabrisala.

ANA PUPEDAN

Na domači brjači

Založba Radia Študent, 2010

Pivški muzikanti so posneli nov set skladb, ki se sliši kot najostrejši album doslej. Ob dosledni igrivosti, razgibanosti, večplastnosti in žanrovskem preskakanju je vedno dobrovoljna Ana Pupedan tudi jezna. Ne zgolj v besedilih, tudi v trdi konsistentnosti prekaljenega rockovskega naleta prostodušnih pesmi se to sliši. Med njimi kraljuje prekretek refren: »Edina dobra naložba je nase in vase!«

ANAVRIN

Atopic

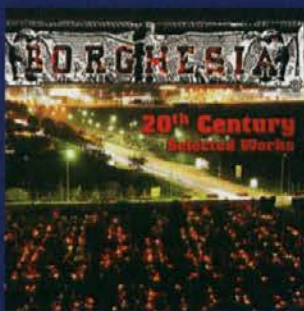

Sedvex, 2009

Anavrin je še ena izmed zagonetk naše glasbene scene. Ni ne tič ne miš – rada bi bila alternativa, a je preveč mehka za to. Zadnja plošča je predvsem dokaz delavnosti in vztrajnosti glasbenega projekta. Narejena v lastni režiji se spogleduje s svetovno visokotiražno korporativno rockovsko produkcijo, vendar za večjo uspešnost doma bo treba zamenjati jezik, v tujini pa se utaplja v poplavi podobnih.

BORGHESIA

20th Century – Selected Works

FV Music, 2009

Odlična zbirka kulturnih in legendarnih himen prvakov ljubljanske alternative 1980. in zgodnjih 1990. let, ki še danes tolčejo izzivalno in prodorno. Žal, suhoparno navedenim diskografskim podatkom manjka zgodba, ki bi zgodovinsko in družbeno umestila balzam za ušesa. Bil bi dobrodošel prispevek za osvežitev šepajočega zgodovinskega spomina, da je demilitarizacija Slovenije steber naše samostojnosti.

TINKARA KOVAČ

The Best Of

Dallas, 2009

Z izborom najboljših je Tinkara Kovač podkrepila vrnitev na koncertne in estradne podije. Na njej je zaobjela dosedanjo pot, pregled šestih albumov, od leta 1997 do danes, ko nadaljuje po isti poti naprej z novima skladbama Če je to vse in Ljubezen je padla z neba. Na tem potovanju se v njeni glasbi in glasu ves čas tepeta rockerica in popevkarica, kar ostaja ustvarjalna dilema bojevite flavtistke.

Skupnost kot potencialna nosilka družbenih sprememb

Jasmina Založnik

Pojem skupnosti se je v zadnjih dveh desetletjih bistveno spremenil. Misliti pojem skupnosti in možne potencialne vzgibe družbenih sprememb, iniciirane skozi skupnost, je izziv, ki zahteva analizo zgodovinskega razvoja značilnosti in tudi zgodovino misli o obravnavanem predmetu. Premisliti je potrebno spremembe ideoloških paradig in skozi misliti spremembe na ravni obstoja in značilnosti entitet, ki jih preučujemo. Preden poskušam opredeliti značilnosti »sodobnih« skupnosti, bom načrtala temeljne lastnosti, vpisane v zgodovinske entitete, imenovane skupnost. Temeljna značilnost zgodovinskih skupnosti je skupinska identiteta, sobivanje v prostoru in času. To so razlogi, zaradi katerih so bile skupnosti v preteklosti na eni strani neefektivne, izolirane, monolitne entitete, na drugi pa trdne, močne in stabilne. Vsebovale so potencial za ustvarjanje družbenih sprememb. Ideologija neoliberalizma, ki vlada družbi danes, temelji na individualizmu, poudarja nenehno vzporejanje in primerjanje z drugim (drugičnim). V tem je tudi razlog za bistveno spremembo temeljnih značilnosti skupnosti, ki jo moramo nujno brati skozi vznik in razširitev uporabe novih tehnologij. Skupnosti danes so razpršene, pogosto virtualizirane, krhke, nestabilne in začasne. Vzrok vključevanja posameznika vanje je visoko pragmatičen. Douglas Schuler (1996) izpostavi njihovo temeljno značilnost; skupnosti so usmerjene v delovanje, dosego kratkoročnih, individualnih ciljev. Umanjkanje skupnih vrednot in posledično skupinske identitete je vzrok za njihovo nemoč za doseganje vidnejših družbenih sprememb. Posamezniki se hkrati vključujejo v množico skupnosti, obenem pa v nobeni niso povsem celi, celo več, v nobeni niso zares prisotni. V sodobni družbi tako mrgoli skupnosti, iniciativ, ki razpadejo, še preden bi lahko karkoli spremenile. Mapiranje teh entitet se lahko lotimo

kar na mikroravni, znotraj polja umetnosti. Pod drobnogled bomo vzeli iniciativo Surova energija. Surova energija je sestavljena iz heterogenih posameznikov, katerih izhodiščna ideja bi naj bila borba za »transparentnost in skupnost ter politiko, ki se vodi javno in vsebinsko utemeljeno«. Da bi to dosegla, je njen temeljni cilj »razkrinkati uradni diskurz, ki prikriva bistvo projekta (EPK 2012): ekonomizacijo kulture in kulturizacijo ekonomije, pri čemer bi

ponovnega vzpostavljanja. Hkrati pa tudi dejstvo, da mnogi, ki omenjeni iniciativi pripadajo, njenega osnovnega načela, zapisanega v Manifestu, sploh ne poznajo. Da bi iniciativa Surova energija s svojimi cilji lahko uspela, je nujen pogoj preseči partikularne interese posameznika. Potrebno je izhajati iz ideje »skupnega dobrega«, poiskati »enakost« znotraj neenakosti.

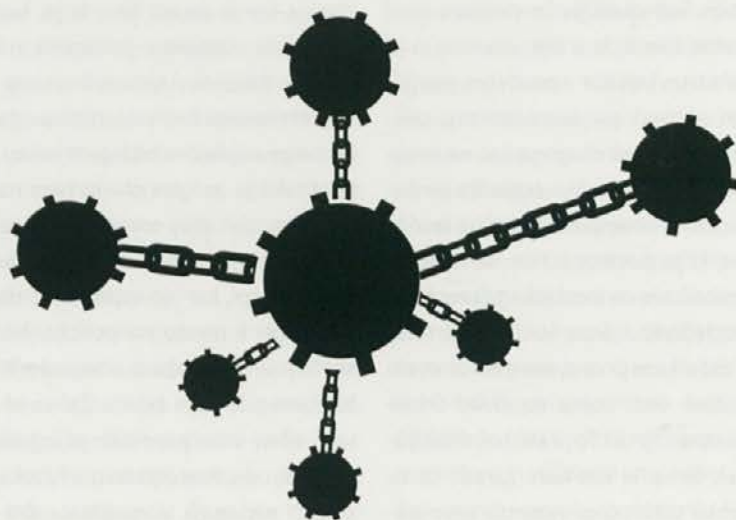
Metodo neenakosti v svojih delih predstavlja priznani francoski filo-

za vznik razumevanja in ustvarjanja invencij skozi platenje in razkrivanje vladajočih diskurzov, ki vsiljujejo in oblikujejo natančno izdelano sliko dožemanja stvarnosti, v kateri živimo. Enakost kot metoda mora nujno služiti kot izhodišče, osnovni protokol, motor, ki poganja delovanje Surove energije; skupnosti, ki je razpršena, bolj kot ne virtualizirana (deluje preko interneta), sestavljena iz niza pasivnih, začasnih uporabnikov/konzumerjev. Potrditev Manifesta kot osnovne metode enakosti zahteva od posameznika preseganje partikularnih interesov, premislek o lastni poziciji v družbi. Na tej ravni šele ima Surova energija potencial, da se vzpostavi kot neka nova oblika skupnosti, ki reže v pore obstoječe ideologije in jo z lastno emancipatorno gesto razkriva, če ne celo sesuva. Vsesplošno nezadovoljstvo in beda, tovrstne modele že uporabljajo. Logiko snovanja skupnosti in njihovega delovanja črpajo iz primerov dobrih praks iz polpretekle zgodovine (revolucije, množična gibanja ipd.) in kažejo, da je enakost možna tudi znotraj neenakosti njenih delov.

Tovrstni poskusi lahko služijo kot umetnost in izziv pri snovanju ali preoblikovanju novih gibanj, iniciativ ali skupnosti danes. Eden izmed njih je nedavno prikazan dokumentarni film z naslovom Superjunaki (režija Janek Romer). Superjunaki je ime urbane gverilske aktivistične skupine iz Hamburga, v kateri deluje skupina ozavešenih posameznikov, nasprotnikov globalizacije, borcev proti socialni neenakosti, ki v svojem razmišljanju presegajo partikularne interese skupine in poskušajo svoje delovanje misliti skozi Rancièrjevo metodo enakosti.

Izhodišča za spremembe obstajajo, vprašanje pa je, če smo na njih pripravljeni.

¹J. Rancière: Ideja enakosti, metoda enakosti, 2010, Edicija jugoslavija, Biblioteka SVESKE, 2010

SUROVA ENERGIJA PEKARNA 2012

moralo biti vsakomur jasno, kaj tovrstni proces pod diktaturo profita pomeni« (glej: http://pekarna.blogspot.com/2009_12_01_archive.html).

Logika vključevanja posameznikov v iniciativo Surova energija žal ne izhaja iz omenjene ideje (vzrok za to je bila začetna nejasnost, kaj Surova energija je, kaj je njen cilj). Posamezniki so se v Surovo energijo vključevali iz načelnega (najstniškega) oportunitizma do obstoječega sistema, v želji, da bi kot posamezniki lahko izmošnjička, rezerviranega za projekt EPK 2012, pobrali čim več (zase) in se skozi »skupnost« vpisali na kulturni zemljevid idej/projektov, realiziranih leta 2012 v sklopu EPK-ja. To je osnovni razlog njenega neuspeha, njenega nenehnega razpadanja in

zof J. Rancière, ki je pred nedavnim predaval tudi v Sloveniji. Metoda neenakosti je po Rancièru »metoda, ki ponuja osvoboditev po poti spoznanja vseh sil, ki nas podjarmljajo, in vseh manevrov, prek katerih oblast uporablja videze, da bi nas zvedla in pustila pečat na vseh ravneh našega delovanja in vseh produktih našega časa. Kar pa ta metoda v resnici počne, je le utrjevanje občutka naše nevednosti in nemoči, prek katerega si zagotavlja svojo lastno superiornost.« (Rancièr, 2010, str. 10)¹ Rancièr poziva, da enakost, ki jo v konkretnem primeru prebiram tudi v Manifestu Surove energije, služi kot izhodišče in način delovanja posamezne skupnosti (v našem primeru Surove energije). Enakost kot potencialnost

Das weisse Band kot moralno sporočilo

»Beli trak« je zadnje delo oziroma zadnji izdelek filmskega režiserja avstrijskega rodu Michaela Hanekeja. Dejstvo, da je leta 2009 na dvainšestdesetem canskem filmskem festivalu, kjer ga je občinstvo seveda videlo premierno, osvojil glavno nagrado Palme d'Or, priča o njegovi vrhunski in neprecenljivi umetniški vrednosti. Film je leta 2010 osvojil tudi nagrado Golden Globe, in sicer za najboljši tujejezični film kot predstavnik Nemčije.

Aljaž Selinšek

Zgodba je postavljena v Nemčijo, v domišljjsko protestantsko vas z imenom Eichwald na začetku dvajsetega stoletja, natančneje je časovni okvir umeščen med julij 1913 in avgust 1914. Predstavljena je kot spomin vaškega šolskega učitelja, ki zgodbo tudi pripoveduje. V ospredje postavlja tri like, in sicer protestantskega pastora, zdravnika in barona. Vsem je skupna ena stvar, to je povzročanje bolečine ali boljše psihološkega trpljenja. Pastor otroke za povzročene »prekrške, napake« oziroma za domnevno moralno sporna dejanja prisili, da v znak kesanja na rokah nosijo bele trakove, ki jih na ta dejanja spominjajo. Trakovi naj bi jih pravzaprav spominjali na čistost in nedolžnost, ki so se jima izneverili. Naslednji je zdravnik, ki psihično in fizično bolečino prenaša na svojo hišno pomočnico, ta je obenem tudi nje-

gova ljubica, in na svojo hčerko, ki jo spolno zlorablja. Zanimiv je predvsem zato, ker se v očeh vaščanov kaže kot spoštljiv in prijazen možakar. Baron, ki si lasti ozemlje in je predstavljen kot novodobni zemljiški gospod, pa nespoštovanje prenaša na koga drugega kot na svoje delavce, ki jih lahko odpušča po želji, da ne omenjamo psihične tesnobe, ki jo povzroča. Film se konča z atentatom na avstrijskega prestolonaslednika Franza Ferdinanda, torej z začetkom prve svetovne vojne, do katere vodi vojna napoved Srbije Avstro-Ogrski. To je simbolni zaključek filma, ki kot kaže zaradi, če to lahko tako poimenujemo, nemorale prinaša samo trpljenje in pogubo

Fantastična zgodba o žal nemoralni naravi človeka, prikazana na Hanekejev način, niti približno ne razočara, prej nasprotno, saj gledalcu pusti nekaj, kar verjetno nikoli ne bo pozabil.

človeštva. Trem opisanim protagonistom se namreč začnejo dogajati skrivnostne stvari. Najprej zdravnik pade s konja zaradi žice, ki je, kot kaže, bila namerno privezana na drevesi. Baronov najstarejši sin izgine z žetvenega festivala, nato pa ga mrtvega najdejo v bližnjem mlinu. Prav tako je zažgan glavni hlev na posestvu. Sin prej omenjene hišne pomočnice je napaden in v napadu skoraj oslepi, kar njo vzpodbudi, da se napoti v mesto na policijo, ker naj bi ji sin dal dokaze o napadu, ki bi pomagale najti krivca. Žal se nikoli več ne vrne, prav tako pa izgine tudi njen sin. Pastoru lastna hčerka zmaliči papagaja, zdravnikova družina odide, kar pomeni, da zdravnik

zapre ordinacijo, in tako naprej. Ne nazadnje se učitelj sooči s pastorem in mu pove, da so njegovi otroci krivi za vrsto nasilnih napadov na vasi, ampak pastor ga kaj hitro utiša z grožnjo, da bo nosil disciplinske posledice, če bo to še kdaj ponovil. Kakorkoli, krivca za dogodke niso nikoli našli, pripovedovalec pa je Eichwald za zmeraj zapustil. Fantastična zgodba o žal nemoralni naravi človeka, prikazana na Hanekejev način, niti približno ne razočara, prej nasprotno, saj gledalcu pusti nekaj, kar verjetno nikoli ne bo pozabil. Kot zanimivost še lahko navedemo, da je režiser večino scenarija sprva napisal za televizijsko hišo ORF, ampak ker ni bilo producenta, ki bi tekst produciral, je scenarij do nastanka filma zastal. Film, ki je bil posnet v slabih treh mesecih, je stal okrog dvanajst milijonov evrov in je bil sneman predvsem na lokacijah, kot je Leipzig. Za črno-belo tehniko se je avtor odločil tudi zato, da bi približal čas dogajanja, zanimivo pa so vsi kadri bili sprva posneti v barvni tehniki in šel nato pri obdelavi spremenjeni v črno-bele. Zanimiv je tudi podatek, da je režiser v želji, da bi bil film karseda mračen, uporabljal povečini kar naravno svetlobo.

Gre, kot smo dejali, za moralno sliko, kolaž, ki protagoniste in prav tako gledalca ne izpusti iz primeža nasilja, obscenosti in še česa. Lahko bi rekli, da je Haneke prikazal svet, kakršnega nočemo poznati, če ga že ne, in to na izrazito oprijemljiv in prav psihološko turoben način. Znova vrhunsko in neprekosljivo.

Iz filma *Das weisse Band*.

Grozljivi gost: nihilizem in mladi

Umberto Galimberti

Založba Modrijan, Ljubljana, 2009

Zakaj se danes mladim zdi življenje tako neznosno, da se zatekajo v omamo drog, glasbe in jih vse pogosteje mučijo depresije? Kaj dela življenje mladim tako neznosno? Kdo je generacija Q z nizko čustveno inteligenco? Na ta vprašanja in še mnogo drugih poskuša odgovoriti filozof Umberto Galimberti z delom *Grozljivi gost: nihilizem in mladi*, ki sicer pravi, da ne ve, kaj naj storimo, ampak bo poizkušal povedati, kaj lahko rečemo. Njegov slog pisanja je jedrat, jasen in razumljiv vsem, ki jim je ta knjiga namenjena. Na začetku zapiše, da se mladim danes ne zdi življenje brez smisla zato, ker je polno trpljenja, ampak se jim zdi neznosno zato, ker je brez smisla. Zato tudi naslov nihilizem, ki predstavlja pojem odsotnosti namena in vzroka oz. razvrednotenje vseh vrednot. V knjigi na mnogih primerih poizkuša razumeti stisko mladih, vzroke za njihova pogosto nesmiselna dejanja, analizira pojave, kot so resničnostni šovi, Facebook ... Ves čas ostaja kritičen, a nikakor ne moralizira, ampak išče vzroke za nastalo stanje, ki jih najde

v Ameriki, ameriški kulturi potrošništva in turbo kapitalizma. Ta naj bi uničevala evropsko kulturo, saj sta se ameriški egoizem in priznavanje denarja kot najvišje in edine vrednote že ustalila pri nas. Mladih ne krivi za nastlalo stanje, ampak ekonomijo, nezavzete učitelje v šolah, ki hodijo zgolj mimo adolescentnikov in jih ne poznajo, ali odsotne starše, ki otroke utapljajo v materialnih stvareh, ne vzamejo pa si časa za pogovor in razumevanje njihovih problemov. Vzgojo je na mesto šole prevzela televizija. Ker družba v mlade ničesar ne vlagaja in jih ne potrebuje, so apatični, čustveno nepismeni, prihodnost pa jim namesto obljube predstavlja grožnja, zato ti raje živijo ponoči kot pa podnevi.

Knjiga je prav gotovo obvezno branje za starše, bodoče starše, učitelje, bodoče učitelje, mlade in vse tiste, ki želijo stanje v družbi bolje razumeti, še posebej sedaj, ko je poleg krize vrednot še finančna kriza in sta solidarnost in medsebojno razumevanje še toliko bolj pomembna.

Asta Vrečko

Potovanja s Herodotom

Ryszard Kapuscinski

Založba Modrijan, Ljubljana, 2009

Pri založbi Modrijan je pravkar izšla tretja knjiga poljskega novinarja, poročevalca in pisatelja Ryszarda Kapuscinskega v slovenščini: *Potovanja s Herodotom*. Delo je prevedel Nikolaj Jež, profesor na Oddelku za poljski jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in priznan prevajalec poljske literature v slovenščino.

Po knjigah *Cesar* (1978, prevod 1999) in *Ebenovina* (1989, prevod 2003) ima slovenski bralec spet možnost srečanja z izvrstnim pisateljevanjem Kapuscinskega, ki v svoji večplastnosti presega žanre klasičnega potopisa, po drugi strani pa je daleč od suhoparnega poročevalskega predstavljanja dejstev.

V avtobiografski knjigi *Potovanja s Herodotom* se je avtor (zreli novinar) vrnil na začetek svoje kariere. Herodotova knjiga *Zgodbe* je bila namreč njegova popotnica na prvih novinarskih potovanjih po Aziji in Afriki in je hkrati rdeča nit njegovih razmišljanj in refleksije v tej knjigi. Kapuscinski poroča o dejstvih, katerim je priča, skozi oči Herodota in zastavlja vprašanje, kako način potovanja, posredovanja in predsta-

vljanja zgodovine vpliva na naš način razumevanja sveta in nastajanja predstav o slednjem. Avtor se sooča z drugačnimi kulturami ter bori z jezikovnimi ovirami, pri čemer je Herodot njegov edini zaveznik, ki mu nudi podporo v obupanih trenutkih osamljenega potovanja, skozi neprestana vprašanja in situacije, ki se zdijo popolnoma nerazumljive.

Kapuscinski fizično ne potuje po istih poteh kot Herodot, ampak skozi lastne destinacije in doživljanje odpira s Herodotom dialog o ponavljajočem se toku zgodovine, usodi posameznika v njej ter tudi smislu novinarstva in lastnostih dobrega novinarja – odprtost, neustavljiva radovednost in želja spoznanja ter tudi človeška empatija in spoštovanje.

Potovanja s Herodotom nas peljejo po dveh poteh, po poti kulture in zgodovine Azije in Afrike ter po notranji poti človeka, ki se sicer trudi dojeti in razumeti omenjeni kulturi, vendar želi primarno odkriti in razumeti samega sebe ter najti svojo vlogo v svetu, ki ga obdaja.

Karolina Bucka

Poezija Sabine Vostner

Skozi jasnovidno jasnino,
skozi greš.
Veter te ščegeta po trepalnicah,
nosu,
smehljaš se,
ker je sonce
in, ker ni greh v osvobojenem umu
in jesenskih nočeh.
V mir zaviješ nove škornje,
skozi greš.
Smehljaš se,
ker spreminjaš barve,
ker jih spreminja vse
in, ker se tvoja svoboda
združuje z jasnino
toplih ljudi.

Gorko sonce,
gorka so ta obzorja,
ki se sklanjajo v modro globino.
V množini iščeš ednino,
zato pristajaš v objemu.
Žametni so gibi,
zavest hodi po pesku,
za njo sto stopinj
razslojenega morja.
V gorkem se združiva
kot odtis
k sebi prihajajočega veselja.

Pretakanje spominov je
minutni lesket
nevihtnega morja.
Pena raste s pričakovanjem
do drugih,
če le pridejo bliže.
Vsuješ se nanje
z vso nabrano toplino.
Izparevanje temelji na prepletanju.
Dorečeno je le redkokdaj
zapisano,
lažje je nositi s sabo vprašanja.
Rasteš s pričakovanjem
do drugih,
če le pridejo bliže.

Hujšanje

Zgodba je del knjige *Spačene, ki je nedavno izšla pri založbi Litera.*

Gregor Lozar

VI poglavje

* * *

Ne ogledalo, ženska je pripeljala Grizlija v fitness. Punca dolgih rjavih las, prifrknjenega noska in globokih rjavih oči. Zbog jedne divne crne žene, ki mu je vrnila nasmešek, je Grizli izstopil iz avtobusa cele tri postaje prehitro in se zgolj naključno odpravil v isto smer kot ona. Videl jo je vstopiti v fitness klub, nato pa je cel popoldan preživel pred ogledalom, preverjajoč, ali je dovolj lep, dovolj suh, dovolj pogumen, da ji sledi v najbolj osovražen prostor pod soncem.

Na začetku je hodil v ausšvic (tako je pri sebi govoril fitnessu) ob poljubnih urah, sčasoma pa mu je uspelo svoje obiske prirediti tako, da so ponujali kar največ naključnih srečanj z divno crno ženo. Marsikatera maškarada napora je bila uprizorjena za njene oči in po nekaj zmeraj daljših pogovorih, ki so od oprosti, kje je tukaj vece, napredovali do in kako je bilo kaj včeraj na izpitu, mu jo je uspelo povabiti na kavo. S ponosom lahko povem, da ji ni pridržal vrat niti plačal pijače. Kljub temu sta se dogovorila za seks. Postala sta celo nekakšen par. A kakšen? Nobena strast ni bila temelj njunega odnosa, nikakršna ljubezen ni oplemenitila njunih src. Bil ju je en sam racionalen dogovor. Na prvem zmenku, polnem pogovorov o naporih hujšanja – Leila, kot

ji ni bilo ime, je trpela za kompleksom debelosti in odporom do fitness klubov – je prišla na plano znana tema, da se pri seksu izgubi največ kalorij. Šla sta k njej še na eno kavo, a to dejstvo je za zmeraj ostalo temelj njunega odnosa.

Če je vojna nadaljevanje diplomacije z drugimi sredstvi, je bil njun seks logično nadaljevanje fitnesa. To so bila naporna fukarjenja, največkrat brez predigre, včasih celo brez poljubov, ki so se znala začeti s šalami, češ greva malo hujšat. Sledila so hitrostna porivanja, sunkovita jahanja, nenehna menjavanja poz in namesto cigarete tehtanje. Veš, rada te imam samo zato, ker si cenejši od fitnesa. Grizli bi ji lahko povedal isto.

Nista hodila na zmenke in čedalje redkeje sta si vzela kaj časa zase. Dobila sta se, se pofukala in se poslovila. To je bilo to. Nato pa je prišel januar in semestrskeske počitnice. Leila je odšla za dva tedna na smučanje, Grizli pa je butal z glavo v steno, ko je ni mogel priklicati. Da je pozabila mobilni, je izvedel šele dolgih tristo štideset ur kasneje, že ves potrt in besen, brez vsakega slepila odločen, da jo ljubi. Ob naslednjem srečanju sta se vsa mehka prižela v objem. Nekaj je bilo nespregljivo drugače. Neka napetost je izgnila iz njunih gibov, neka iskrenost, toplina se je naselila v objeme, nekaj mehkega, toplega, sproščenega je bilo v njunih prežemanjih, in po vsem tem času sta si med orgazmom (čudežno sočasnim)

pogledala v oči. Nato sta se zrušila in objeta obležala. Daleč vstran od kakršnekolikoli tehtnice.

Grizli je ležal na hrbtu in molel desno roko daleč od sebe. Nanjo je Leila naslanjala levo lice, medtem ko se je na boku ležeče telo stiskalo h Grizliju. S kazalcem leve roke je v zapletenih vijugah potovala po njegovih prsih in trebuhu, in ravno ko ji je hotel reči dve čarobni besedi, ko sta bili že prav na koncu jezika, po štrigli ob popku navzdol.

Špeh napenja kožo, in ko ga je preveč, spodnje plasti kože popokajo. Nastanejo vzdolžne izbokline, ki so stigme vsakega pravega debeluha. Štrigle ostanejo še dolgo po najbolj uspešnem hujšanju, in ko so prsti zaljubljene deklice zdrseli po tej sledi, je Grizlija začrvičilo. V dotiku je zaslišal očitek (ne katero koli, temveč prav tisto žalitev: svinja debela), štrigle pa so začele peči in žareti, v želodcu ga je stisnilo in v nosnicah se mu je razvil postani vonj organskih odpadkov – hrane in pepela. Surovo jo je odrinil in pobegnil v kopalnico. Komaj mu je še uspelo bruhniti v školjko. Bruhal je in bruhal, medtem pa ga je popadel bes. Vrnil bi se v sobo in ji razdrobil vsako kost posebej. Vzel bi nož in jo razmesaril do neobstoja. Nekje v tem trenutku je ujel svoj pogled v ogledalu: »Zanjo boš zmeraj debeluh.« Ponovno je zavelo po smeteh. Pograbil je pepelnik in ga zabrisal v posrebreno steklo. Odšel je, za seboj pa pustil lepoticco v solzah.

PISMA BRALCEV

Napačna diagnoza

Na podlagi diagnoz, pravičnih ali napačnih, vsi krojimo svoje življenje. Vsaka diagnoza nosi svoje posledice. Pri osebnih odločitvah nas napačna diagnoza lahko stane prijateljstva, kariere, ugleda in celo življenja. Študij medicine prinaša veliko odrekovanja, učenja, polno simptomov, znakov in dejstev, ki jih je na koncu potrebno povezati v celoto – eni temu pravijo v diagnozo. In takrat je še ka-

ko pomembno, da je ta diagnoza PRAVILNA. Skozi vsa ta leta študija nam različni profesorji skušajo vcepiti v glavo, kako pomembno je, da simptome preverimo, da pri zbiranju informacij nismo zaletavi in da imamo široko znanje, preden vse to oblikujemo v neko celoto – dokončno diagnozo. In ko postavimo diagnozo, za njo stojimo, smo odgovorni.

V angleščini odgovornost pomeni »responsibility«, ki združuje dve

pomensko zaokroženi celoti – »response« in »ability«. V slovenskem prevodu to pomeni »odziv« in »zmožnosti«. Prevzeti odgovornost je torej zmožnost odzivanja in ne valjenja krivde na nekoga drugega. Ob sprejemu odgovornosti dobimo moč, da nekaj storimo, rešimo situacijo, dobimo zmožnost odzivanja in ne nemoči, krivde, obtoževanja.

O interesih, ki nas vodijo do kakovostne končne odločitve in posta-

vitve diagnoze, je bilo napisanega že marsikaj. Morda na tem mestu velja omeniti le še pomembnost zastopanja interesov tistih, za katere smo primarno sprejeli funkcijo, tistih, ki so nam izkazali zaupanje ravno zaradi naših vrednot, sposobnosti in prepričanj. Ljudi, ki verjamejo v naše zmožnosti sprejemanja pravičnih odločitev, ki bodo koristila vsem, ki jih s funkcijo predstavljamo. Ljudem, katerim smo odgovorni. Je že res, da se

Pomladne misli

Lady Justine

Prepričane je najlažje prepričati.
 Če ste prepričani, to še ne pomeni,
 da druge prepričate.
 Slovenski premier naj bi bil predvsem
 na strani ljudstva,
 tožilske zadeve pa je
 prepustil pravosodju in parlamentu.
 Šifrer je pred leti pel o gozdnem atu,
 sedaj pa bi lahko o toži dedu.
 Ženske se ves čas vrte okoli moških,
 svet pa okoli politike.
 Politik naj bo, če drugega ne zna.
 Previsoka predvolilna pričakovanja
 so navadno visoki volilni porazi.
 Volili smo jih, oni pa so nam figo pokazali.
 Politiki so pošteni, dokler so.
 Živimo v poštenih časih, vsaj tako politiki pravijo.
 Dandanes ni več za zaupati prijateljem.
 Vsak prijateljski nasvet še ni zlata vreden.
 Imel je zlato idejo,
 a kaj kmalu pristal na kupu gnoja.
 Politiki bi dali vse za oblast, tudi svojo čast.
 Posodobljena proletarska:
 Za domovino s kapitalom naprej.
 Katedrale potrošništva
 postajajo resna konkurenca cerkva.
 Zdi se vam, da vidite luč na koncu predora,
 a kaj, ko jo je nekdo ravno ugasnil.
 Če ne veste, za katero aktualno afero gre,
 si privoščite dober seks, boste več od tega imeli.

Imeli smo delu čast in oblast,
 sedaj pa imamo predvsem pogoltnost kapitala.
 O delavskem soupravljanju in
 delitvi dobička delodajalci ne čujejo dobro.
 Ne čujem dobro. Jogurtna revolucija
 je nadomestila francosko.
 Bil je postaven Francoz,
 pa jih je kar po francosko nategnil.
 Ko demokracija postane ulica,
 gre država kaj kmalu v stečaj.
 Zadeva Patria gre na led,
 demokrati pa na ulice.
 Ulična demokracija referendumov naj reši nekaj,
 kar politika ne zmore?
 Politika po meri ljudstva ali oblasti?
 Oblast je slast, a ne gre v slast,
 če ljudstvo ne ugrizne v njo.
 V Ameriki se je zgodil zdravstveni čudež,
 pri nas pa tele novela zdravniška zbornica.
 Pri nas toliko zborujemo, da ne vemo več,
 kateri zbor nam poje.
 Ko to tamo pjeva je prispodoba naše vrle politike.
 V nečem so si vsi politiki enaki:
 v boju za čim višje plače!
 Vse se plača, vse se izplača, a na koncu je stečaj.
 Politično prepričanje
 prodamo najboljšemu ponudniku.
 Država da v drugo, v prvo pa vzame.
 Pri državnih jaslih ne zmanjka sena.
 Ko se politika igra, ljudstvo zaigra.

svet tako vrti, da nam v procesu sprejemanja odločitev različni simptomi in zunanji deležniki meglijo pogled na celotno sliko končne in pravilne diagnoze. Seveda, v duhu demokratičnega sprejemanja odločitev, več glav več ve. Kljub temu se od nas pričakuje zvestobo samemu sebi ter suverenost in transparentnost v sprejemanju in zagovarjanju svojih odločitev, podkrepjenih s široko paleto znanja in izkušenj. Le na tak

način lahko za diagnoze, sprejete z veliko mero treznosti, sprejemamo odgovornost brez slabe vesti. Pa še bi lahko pisali. O pomembnosti znanja, na katerem temelji medicinska stroka. In splošni razgledanosti v samem stebru inteligence, o afriškem »Maloniju«, o »tropski« Namibiji, praznih besedah, različnih mnenjih, o sprejemanju kvalitetnih odločitev, o zmožnostih oplemenitve svojih potencialov v stiku z drugimi kul-

turami, o osebnostni in strokovni rasti, ki bi temu botrovala in prinašala koristne izkušnje marsikomu in ne le glavnim akterjem, o interesih, ki segajo vse tja do »Hong Konga«, in še čem. Pa ne bomo. Priokus je mestoma že dovolj grenak in simptomi nakazujejo na neokusno mešanico le pogojno pravih diagnoz. Resda smo tudi bodoči zdravniki le ljudje, s svojimi napakami, spektrom zunanjih simptomatskih

interesov, velikimi sanjami in željo pomagati ljudem, ki našo pomoč potrebujejo. Kljub temu pa velja dvakrat premisliti preden postavimo dokončno diagnozo. Ali kot je to že pred stoletjem še bolje ugotovil kanadski zdravnik William Osler, »pogosto je bolje priznati nevednost, kakor pa streljati v prazno s hipotetičnimi, nepravilnimi diagnozami«. Študenti Medicinske fakultete Univerze v Mariboru

P 6710/5,2010

121000206,4

COBISS

Sončna energija energija prihodnosti

Sončna elektrarna je okolju prijazna.

Sončna elektrarna proizvaja električno energijo, ne da bi onesnaževala okolje.

Investicija
v sončno elektrarno
se povrne v

10
letih.

Sončna elektrarna
je donosna finančna naložba.

30 let

je življenjska doba
sončne elektrarne.

Sončno elektrarno lahko gradi vsakdo:
individualna gospodinjstva, podjetniki,
kmetije ...